

R.N.I. No. 14593/1957

પાગદંડી

PAGDANDI

તંત્રીઓ : અશ્વિન ભાલે માટે * શાંતિ રાંભિયા * ચંદ્રકાળ નંદુ

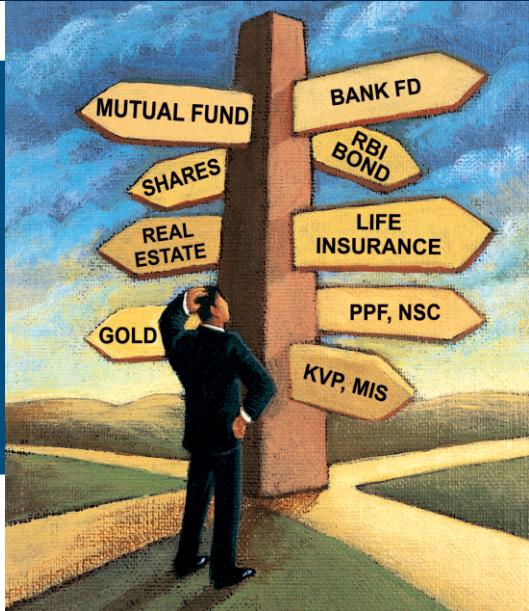
VOL. 64 ISSUE NO. 10 - JANUARY 2022 60 PAGES - RS. 15/-

Shree Kutchi Visha Oswal Seva Samaj

C.V.O.D., Jain Mahajanwadi, 3rd Floor, 99-101, Keshavji Naik Road, Chinchbunder, MUMBAI - 400 009.

Phone : 2371 4674 / 2377 3032 Email : ksevasamaj@gmail.com

WE NAVIGATE
YOUR FINANCIAL ADVENTURE
& ENSURE YOU
A SMOOTH JOURNEY OF LIFE
FROM WHERE YOU ARE
TO WHERE YOU WANT TO BE

A COMPLETE TOUR OF THE FINANCIAL WORLD

We are truly a one stop-shop for all your
Investment & Insurance and other allied services:

- Mutual Fund Distributors
- Company FD, NCD, Bond, RBI Bond, Capital Gain Bond, Perpetual Bond
- P2P Loans
- Sovereign Gold Bond
- Will Writing and Estate and Succession Planning
- Life Insurance (Through business associates of LIC of India, HDFC Life, Birla Sun Life Insurance)

We are your Map for Financial Freedom

Registered Office:
Gada & Haria Pvt Ltd
(formerly known as Gada & Haria Financial Planners Pvt Ltd)
5, Framroz Court, 2nd floor, Dada Saheb Phalke Road,
Dadar (CR), Mumbai-400014.
Tel: 40794141

CA Dilip Haria

Village: Bada
98202 96135

dhharia@gmail.com

CA, CFP Rajesh Gada

Village: Bada
98676 23250

rajesh@gadaharia.com

CA Vipul Bheda

Village: Samaghoga
98202 22750
vipul@gadaharia.com

Vikas Vira

Village:Nagalpur
98205 20268
vikas@gadaharia.com

પગાંડી

જાન્યુઆરી ૨૦૨૨

અનુકમણિકા

લેખ	લેખક	પાના નં
તંત્રી સ્થાનેથી		
સંસ્થાઓમાં ઓસરાતું લોકશાહીપણું.....	૫
પ્રમુખશ્રીની કલમે	ડૉ. મંજુલા વી. શાહ.....	૬
પગાંડીને પત્ર		
જૈનમૂળ જ્યાતિ શાસનમૂ.....	હરભયંદ વસનજી પાસડ.....	૧૨
પ્રતિભાવ - પ્રતિસાદ		
ઉંઘડ દ્વાર દેવા	વિનોદ નાનજી દેઢિયા.....	૧૩
‘પગાંડી’ ડિસેમ્બર ૨૧	શાંતા ધનજી ગાલા.....	૧૩
સંસ્કૃત ભાષા	શાંતિલાલ ગાંધિયા.....	૧૪
કાશ	ગુલાબ દેઢિયા.....	૧૪
‘ખાલી જગ્યા પૂરો’”	સરલા હસમુખ દેઢિયા.....	૧૫
પગ મેં ભમરી	લીલાધર માણેક ગડા	૧૭
વેદના સંવેદના.....		
અધ્યુલ હલીમ ઝાફરખાં.....	ડૉ. નિરીશ વીઠીવોરા.....	૨૧
હજારો વર્ષોનું ડહાપણ એટલે દૃષ્ટાંત કથાઓ.....	ગુલાબ દેઢિયા.....	૨૪
ઉત્તના હી લો થાલી મેં, વ્યર્થ ન જાયે નાલી મેં.....	CA સંજ્ય વિસનજી છેડા.....	૨૬
કોલકતાની વિરાસતો.....	જ્યોતિ મોતા	૩૩
સાહિત્ય અમૃત	આલેખન : ચંદ્રકાન્ત નંદુ	૩૬
ત્યાગ અને સમર્પણની ભાવના લગ્ન જીવનની બુનિયાદ છે...	હેમા વીરા.....	૪૩
Many people spend less time at home.....	Khyati Anil Haria	૪૫
મને એ જ સમજાતું નથી કે.....	વિસનજી જાદવજી ધરોડ ‘અબૂધ’.....	૪૬
વિવેક વગરનો ધર્મ માણસને પશુ બનાવે છે.....	દામજ માણેક ગડા.....	૪૮
ઘટમાળ.....	૪૯
પેનિક ડિસઓર્ડર	ડૉ. મણિલાલ ગડા - ડૉ. દીપિતી શાહ (ગડા)	૫૦
ઉર્મિલલહર.....	સંપાદન : વિશન નાગડા.....	૫૩
સાંત્વન.....	૫૬

પગાંડી કાર્યાલાય ફોન - ૨૩૭૧ ૪૬૭૪ ટેલી ફેક્સ - ૨૩૭૭ ૩૦૩૨

Printed and Published by Aswin Popatlal Malde on behalf of K.V.O. Seva Samaj. Printed at Meghart Colour Crafters, 42, Ideal Indl. Estate Mathuradas Mill Compound, Senapati bapat Marg, Lower Parel, Mumbai -400013. and published from Shri Kutchhi Visa Oswal Seva Samj, C.V.O.D. Jain Mahajanwadi, 3rd Floor, 99/101, Keshavji Naik Road, Chinch Bunder, Mumbai -400009. Editor : Aswin Popatlal Malde

Gala Caterers
FINEST IN FOOD INDUSTRY
SINCE 1977

“આજે લગ્નમાં શું જમવાણું હશે ?”
એ ઉત્સુકતાનો અંત આવે
જ્યારે મહેમાન
ગાલા કેટરર્સ નો ટેગ જોયે
“જે હશે બધું ભાવતું જ હશે !”

અમે કાઢીયાવાડી, ગુજરાતી, કચ્છી, પંજાબી, સાઉથ ઈન્ડીયન તેમજ કોન્ટીનેન્ટલમાં
થાઈ, મેક્સિકન, ઈટાલીયન અને ચાયનીઝ, પ્રોટ વેલેટેરીયન વાનગીઓ પિરસીએ છીએ.

કાર્પોરેટર સેમીનાર, એક્ઝિબિશન માર્ટ

૧૦,૦૦૦ થી વધુ મેહમાનોને
કેટરીંગ સર્વિસ આપવા સક્ષમ

Some of our Corporate Clients:

RELIANCE INDUSTRIES LTD., PARLE AGRO PVT.LTD
THE PHOENIX MILLS LTD., ACHARYA PRODUCTS
CAMBRIDGE SHIRTS, GODAVARI PAINTS MAYKA GROUP,
JUST IN TIME, GANGAR EYENATION ETC.

આજકાલનો નવો ટ્રેન્ડ

ડેસ્ટ્રીનેશન વેડિંગ

આપના પ્રસંગોને બનાવો યાદગાર.
૨૦૦ થી ૨૫૦૦ કંપેસીટીના ભારતના કોઇપણ રૂસનો
હોટેલ, રિસોર્ટ, તથા ક્લબમાં સંગીત સંદ્રભ, મહેંદી
રસમ, સમુત્તા, લગ્ન, રીસીપ્શાન અંગે કરી,
વિવિધ વાળગી પિરસી પ્રસંગને યાદગાર બનાવશું

Gala Caterers

FINEST IN FOOD INDUSTRY

SINCE 1977

પ્રવીણ ગાલા :
9892183338

પ. નારાયણ બિંડોગ, ઉલ્લમી નારાયણ લેન, માર્ગે (સે.એલે), મુંબઈ-૧૬. ફોન : ૨૪૦૨ ૫૩૧૬, ૨૪૦૧ ૩૪૪૮
E: galacaterers@gmail.com, ksevasamaj@gmail.com • W: www.galacaterers.in

અતુલ ગાલા : 9322221205 • રાજેશ ગાલા : 9820032010 • નિમેશ ગાલા : 9322226085

રોહિત ગાલા : 9820099251 • રિચરાડ ગાલા : 9702029280 • જયારેશ લેડા : 9819818170

તંત્રીરચાનેથી

સંસ્થાઓમાં ઓસરાતું લોકશાહીપણું

કાયદાકીય રીતે સેવા આપતી સંસ્થાઓ ગણ પ્રકારની હોય છે :

- ૧) ઈચ્છુક વ્યક્તિ કે જે સેટલર તરીકે ઓળખાય છે તે પોતાની અમુક રકમ ફાળવી પોતાની ઈચ્છા મુજબનો ઉદેશ નક્કી કરી રકમ ફાળવી ટ્રસ્ટ ડીડ મારફત કુદુંબીઓ કે પ્રામાણિક કાર્યકરોને ટ્રસ્ટી બનાવી સંસ્થા રજિસ્ટર કરાવી કાર્યરત કરવામાં આવે છે.
- ૨) થોડી લાઈકમાઈન્ડ વ્યક્તિઓ ભેગી થઈ બંધારણ (મેમોરેન્ડમ અને બાય લોઝ)થી ઉદેશો નક્કી કરી પહેલા ભારતીય સોસાયટીઝ એક્ટ ૧૮૬૦ નીચે અને લોકલ ચેરિટી કાયદા નીચે રજિસ્ટર કરાવી ચૂંટણીઓ અને સભ્યપદ વગેરે બાબતની કલમો આમેજ કરી સંસ્થા રજિસ્ટર કરાવે છે અને સેવાનાં કાર્યો હાથ ધરાય છે.
- ૩) કંપની લોમાં મેમોરેન્ડમ અને આર્ટિકલ્સ ઓફ એસોસિયેશનનું ઘડતર કરી કંપની લોમાં કલમ આઠ નીચે નફો ન કરવાના ઉદેશો નક્કી કરી સંસ્થાનું રજિસ્ટ્રેશન લેવામાં આવે છે. આવી સંસ્થાઓ હાલમાં કંપની લોના CSR કાયદાને કારણે બનતી થઈ છે, પરંતુ સામાન્ય જનતા માટે તેમના ફંડના ઉપયોગ બીજી સંસ્થાઓને આપ્યા સિવાય અન્ય કાર્યો ઓછાં થાય છે.

પહેલા પ્રકારની સંસ્થાઓ વર્ષો પહેલાં પૈસાદાર વર્ગ પોતાના કુદુંબીજનના નામથી બનાવતા. આવી બનતી સંસ્થાઓ પર પોતાના કુદુંબનું લાઈફાઈમ વર્ચ્યસ્વ રહે એ રીતે સેટલર ટ્રસ્ટ ડીડનું ઘડતર કરતા. તેમ છતાં ગુજરાત, મહારાષ્ટ્ર અને અન્ય રાજ્યોમાં આવી સંસ્થાઓએ સ્કૂલો, કોલેજો, ધાર્મિક સ્થળો અને હોસ્પિટલો બનાવી સમાજને ખૂબ જ મદદરૂપ થયેલ છે. આવી ઘણી સંસ્થાઓ સુંદર સેવા આપી ભૂતકાળમાં લોકપ્રિય બની છે અને અત્યારે પણ કાર્યરત છે.

પરંતુ ૧૯૬૧ પછી આવકવેરાની કલમો આધીન આવા ટ્રસ્ટનો ટેક્સ બચાવવાના હથિયાર તરીકે બંધાદારી લોકોએ ઉપયોગ કર્યો છે અને એને કારણે દિવસે દિવસે સાર્વજનિક સંસ્થાઓને ટેક્સ ડિપાર્ટમેન્ટ તરફથી કડક નિયમોના સામનો કરવો પડે છે.

દરેક પ્રકારની સંસ્થાના ફાયદા-ગોરફાયદા છે. બંધારણયુક્ત સંસ્થાઓમાં સામાન્ય જનને પણ કાર્યરત રહી સેવા આપવાનો મોકો મળે છે પોતાના વિચારો રજૂ કરી શકે છે, જે ઘણી વાર ઉદેશને બર લાવવા ઉપયોગી થાય છે. જ્યારે ટ્રસ્ટ ડીડથી બનતી સંસ્થાઓમાં ટ્રસ્ટીઓની મર્યાદા હોય છે. તેથી વિચારોની પણ મર્યાદા બંધાય છે.

૧૯૬૧ પહેલાં ઘણી સંસ્થાઓ ટ્રસ્ટ ડીડથી બનાવેલ છે, પણ ત્યાર બાદ વ્યવસ્થા માટે સ્કીમ બનાવી આવી સ્કીમ ચેરિટી કમિશનર પાસે રજૂ કરી પાસ કરવામાં આવતી. આ સ્કીમથી સંસ્થાના વહીવટની સુગમતા માટે વ્યવસ્થાપક સમિતિ બનાવવામાં આવે છે. અને સભ્યો બનાવવામાં આવે છે અને એની કાર્યવાહક સમિતિની ચૂંટણીઓ પણ યોજાય છે. આવી સંસ્થાના નમૂનારૂપે દેરાવાસી મહાજન, માટુંગા બોર્ડિંગ ઉપરાંત ઘણી ધાર્મિક સંસ્થાઓ મુંબઈ અને ગુજરાતમાં કાર્યરત છે. ૧૯૬૧ પછી આવકવેરા કાયદામાં ફેરફાર થવાથી આવી નવી સંસ્થાઓમાં વ્યવસ્થાપક સમિતિ માટે સ્કીમ રજૂ કરી રજિસ્ટર કરવાનાં દાખાંત ઓછા છે.

લોકશાહી પદ્ધતિ બધાને સ્વીકાર્ય છે, છતાં તેનો ઉપયોગ જે રીતે થાય છે એથી માનવી માનવીના સંબંધોમાં તિરાદ પડે છે અને એથી ચૂંટણીઓ ખુલ્લા મનથી નહીં પણ રાજરમતથી થાય છે. આથી સ્કીમો રજૂ કરી વ્યવસ્થાપક સમિતિઓ બનાવવાળી પહેલા પ્રકારવાળી સંસ્થાઓ રાજરમતોનો ભોગ બનતી રહી છે.

આપણી સંસ્થાઓમાં લોકશાહીપણું ઓસરતું જાય છે. એવાં ઘણાં દાખાંત છે કે નાની-મોટી સંસ્થાઓ કોઈ એક-બે વ્યક્તિઓનું વર્ચસ્વ ધરાવે છે અને અન્ય કાર્યવાહક સમિતિ કે ટ્રસ્ટ બોર્ડના સભ્યોનો અવાજ એથી દબાયેલો રહે છે. એનું તાત્પર્ય એમ પણ નીકળે કે અન્ય સભ્યો અગાર વર્ચસ્વવાળી વ્યક્તિઓના પાણેલા સભ્યો હોય અથવા એમનો ભૂતકાળમાં એવો અનુભવ હોય કે તેમના વિચારોને યેન કેન પ્રકારે ઉડાવી દેવાશે અથવા તો એવા સભ્યોનો સ્વાર્થ ફક્ત કારોબારી કે ટ્રસ્ટ બોર્ડના સભ્યપદમાં જ પોતાની છાપ પાડવા રહેવામાં રસ હોય છે.

વર્ચસ્વ ધરાવતી વ્યક્તિઓ લગભગ એમની સાથે ચમચાળીરી કરનાર વ્યક્તિઓનો કારોબારી કે ટ્રસ્ટ બોર્ડમાં સમાવેશ કરાવી લે છે. એટલે એવા સભ્યોના ટેકાથી અન્ય સભ્યોને પોતાના વિચારો ઉપયોગી લાગતા હોય અને ચર્ચા કરવા ઈચ્છતા હોય તો પણ તેઓના વિચારો ફક્ત કાગળ પર રહી જાય છે.

હકીકત એ પણ છે કે જ્યારે લોકશાહી પદ્ધતિથી કાર્યો કરાતાં હોય છે તેવાં કાર્યો પૂરાં કરવામાં સમય વધારે લાગે છે અથવા તો યેન કેન પ્રકારે વિરોધ ધરાવનાર વ્યક્તિઓ એવાં કાર્યોમાં સણખોલી કરે છે. આવાં કારણાથી નવી સંસ્થાઓ ટ્રસ્ટ બોર્ડ કે કારોબારી સભ્યોની ઓછી સંખ્યા રાખે છે અને લાઈફ ટાઈમ ટ્રસ્ટી કે લાંબા સમયની કાર્યવાહક સમિતિ બનાવવા પ્રેરિત થાય છે અને બનાવે પણ છે. છેલ્લાં થોડાં વર્ષોમાં સમાજમાં આવી સંસ્થાઓ વધારે પ્રકાશમાં આવી રહી છે. આવી નવી સંસ્થાઓમાં મર્યાદિત વ્યક્તિઓને જ કાર્યકર રાખી તેમની જ ઈચ્છાઓ અનુસાર સંસ્થાનું કાર્ય થાય ફક્ત એવા હેતુથી સંસ્થાના ટ્રસ્ટ ડીઝની રચના કરી ચૂંટણીઓની લપમાંથી બાકાત રાખી આવી સંસ્થાઓને કાર્યરત કરવામાં આવી છે.

આવી સંસ્થાઓ પણ સામાજિક કાર્યો ઘણાં કરે છે અને સમાજની પૈસાપાત્ર વ્યક્તિઓના વર્ચસ્વથી ફડ પણ સારાં એકઠાં કરે છે. મધ્યમ અને ગરીબ વર્ગના સમાજના સભ્યોને એથી ઘણો લાભ પણ મળ્યો છે અને મળતો રહેશે. આવી સંસ્થાઓ બદલ કોઈ વિરોધ હોઈ શકે નહીં. તેમ છતાં ટ્રસ્ટીઓના અંદરોઅંદરના અણબનાવના ભોગ આવી સંસ્થાઓ ક્યારેક બને છે.

પરંતુ સમાજમાં ઘણી જૂની અને મોટી સંસ્થાઓ જે બંધારણીય રીતે અમલમાં આવી છે, તેમનાં કાર્યો કોઈ બે-ચાર જગની મનસૂફીથી થાય એ બાબતો જરૂર વિચાર માંગી લે છે. વધુ સભ્યોની કારોબારી સમિતિ હોય કે ઓછા સભ્યોની, એમાં ચર્ચામાં ભાગ લેનારા બહુ જ ઓછા પ્રમાણમાં સભ્યો હોય છે. પરંતુ એવા સભ્યોનો અવાજ પણ દબાવીને કે તિરસ્કારીને કાર્યો થાય છે અને એવાં કાર્યોની પ્રસિદ્ધિ કરવામાં આવે છે પણ એવાં કાર્યોનો લાભ સમાજની ગરીબ કે મધ્યમ વર્ગીય વ્યક્તિઓને જાહેરાતો મુજબ અને તેમની જરૂરત મુજબ મળતો નથી, કારણ એકહથ્યુ સત્તા છે.

ઉપરાંત ચૂંટણી વખતે વિરોધ કરનાર મજબૂત વ્યક્તિને પણ કાવાદાવાથી બેસાડી દેવાના પ્રયત્નો કરવામાં આવે છે. વર્યસ્વવાળી વ્યક્તિ અમુક કાર્યકરોની સાથે સાંઠગાંઠને લીધે અન્ય ઉપયોગી અને હોંશિયાર કાર્યકરોને સંસ્થાનું સુકાન મેળવવા મુશ્કેલી પડે છે. ઘણી વાર જે વ્યક્તિઓ વિરોધ કરી લડી-ઝડી વગદાર વ્યક્તિઓને આડે આવતી હતી એ જ વ્યક્તિઓ વગદાર વ્યક્તિની પ્રશંસક બને ત્યારે નવાઈ લાગે છે. આનું કારણ અહ્મું છે.

દરેક જીણ સમજે છે, છતાં અહ્મને વશ નથી કરી શકતા અને નુકસાન સમાજને થાય છે. તેમ છતાં દૃષ્ટાંતરૂપે કહી શકાય એવી સમાજની એક પ્રોફેશનલોની સંસ્થા ‘લોડર પદ્ધતિ’ અપનાવી કારોબારી અને હોદેદારોની ચૂંટણી નિર્વધન કરે છે અને એ સંસ્થાનાં કાર્યો પણ સમાજ માટે ખૂબ ઉપયોગી છે. આવી ‘લોડર પદ્ધતિ’ અન્ય સંસ્થાઓ પોતાની સગવડતા પ્રમાણો અપનાવી ‘સબકા સાથ સબકા વિશ્વાસ ઔર સબકા વિકાસ’ના આપણા પંતપ્રધાનના સૂત્રને ન્યાય આપી શા માટે ‘બહુજન હિતાવહ’ ન કરીએ.

અસ્તુ.

બૃહદ મુંબઈ ગુજરાતી સમાજનો પ્રતિષ્ઠિત ગિરનાર એવોર્ડ

બૃહદ મુંબઈ ગુજરાતી સમાજ વર્ષ ૧૯૯૪થી મુંબઈનાં વિવિધ ક્ષેત્રોના સિદ્ધિપ્રાપ્ત અગ્રાણ્ય ગુજરાતીઓનું ગિરનાર એવોર્ડ વડે ગૌરવાન્વિત અભિવાદન કરે છે. ગુજરાતનો ઊંચામાં ઊંચો પર્વત ગિરનાર માત્ર ભૌગોલિક નહિ, ઐતિહાસિક અને ધાર્મિક મહત્ત્વ પણ ધરાવે છે. શૌર્ય-શક્તિ-સભર સોરઠના પુરાતન શહેર જુનાગઢની નજીક આવેલો આ પર્વત સિંહના એકમાત્ર નિવાસ તરીકે જાણીતો ગીરના અરણ્યનો એક ભાગ છે. કાળના જપાટાઓ સામે, સૈકાઓ જ નહિ, યુગોથી ઉશ્રત શિરે ઊભેલો ગિરનાર ગુજરાતીઓનું ગૌરવ પ્રતીક છે અને એટલે જ ગુજરાતના ગૌરવસમા સિદ્ધિ પ્રાપ્ત અગ્રાણી ગુજરાતીઓને બિરદાવતા પુરસ્કાર સાથે ગિરનારનું નામ સાંકળવામાં આવ્યું છે.

વર્ષ ૨૦૦૦થી દર વર્ષે સંતોને ગુજરાત ગૌરવ એવોર્ડ એનાયત કરવાનું શરૂ કર્યું છે. સૌપ્રથમ ગુજરાત ગૌરવ એવોર્ડ પૂજ્ય પ્રમુખ સ્વામીજીઓ સ્વીકાર્યો હતો. આ સંસ્થાના સંતો બીજી સંસ્થાનું સન્માન સ્વીકાર્યું હોય એવો આ એક માત્ર દાખલો છે.

બૃહદ મુંબઈ ગુજરાતી સમાજ ઉદ્દ વર્ષ પૂરાં કરી ઉભમાં વર્ષમાં પ્રવેશ કરશે. તે પ્રસંગે શુક્કવાર, તા. ૭ મી જાન્યુઆરી, ૨૦૨૨ના સાંજે આમંત્રિતો માટે મુંબઈના દાદર ખાતે યોગી સભાગૃહમાં ગિરનાર એવોર્ડ ૨૦૨૨નું આયોજન કરવામાં આવ્યું છે.

પ્રમુખ શ્રીની કલમે

* ડૉ. મંજુલા વી. શાહ *

સમાજના હિતાર્થી ચિંતીત વ્યક્તિઓના વિચારોને લીધે હું મનોમંથનમાં ગરકાવ થઈ. સામાજિક કાર્યોમાં ઓતપ્રોત એટલે પ્રથમ વિચાર સંસ્થાવલોકનનો આવે. સેવા સમાજનું પ્રથમ ધ્યેય સમાજના ઉત્થાનનું. આર્થિક રીતે નબળો માણસ કેવી રીતે ઉપર પગથિયાં ભરે. એમને કંઈક આપવા માટે મારી પાસે શું શું છે?

(૧) જગ્યા :- મારી સંસ્થા પાસે પોતાની જગ્યા પણ નથી. મારા પર આપણા પોતાના દેરાવાસી મહાજનની ફૂપા દૃષ્ટિ છે. ૧૯૭૧થી દેરાવાસી મહાજનની ઋણી છું. નજીવા ભાડાર્થી મને સમાજના ઉત્થાન માટે જગ્યા ફાળવેલ. શરૂઆતમાં બે રૂમ જેમાં પા ભાગમાં ઓફિસ અને દોઢ રૂમમાં વિવિધ પ્રવૃત્તિઓ ચાલતી. મુખ્ય દાંતનું દવાખાનું - બધાને ખયાલ છે કે દાંતની ટ્રીટમેન્ટ કેટલી માંદી હોય છે, ત્યારે ખૂબ જ નજીવા દરે આપણો સમાજ એનો લાભ લેતો. દરરોજ સવારના ૧૧થી સાંજના ૫ વાગ્યા સુધી અલગ અલગ બે દાંતના ડૉક્ટરો આવતા અને દર્દીઓને સાચી સલાહ તેમ જ સારવાર પણ કરતા. દર્દીઓને ખૂબ શ્રદ્ધા બેસતી. તે વખતે ૧૨ મહિનાના હિસાબોનું ઓડિટ થયું, ત્યારે ખયાલ આવ્યો કે આપણો આ ધંધો ખોટમાં છે, પરંતુ સંસ્થાના ધ્યેયને નજરમાં રાખી સમાજ તરફ હાથ ફેલાવવો પડેલ સાથેસાથે આ બે રૂમમાં બીજી પ્રવૃત્તિઓ સક્રિય ચાલુ જ હતી જેવી કે બુક બેંક.

(૨) બુક બેંક - આ બુક બેંક ફક્ત રવિવારના જ હોય, તેથી આ એક રૂમ જેમાં ડંટલ ખુરશી અને બીજાં સાધનો હોય અને બીજા અડધા રૂમમાં બુક બેંકનું કાર્ય સરળ તો નહોતું, પરંતુ કાર્યકરોને એમાં અડચણ નહીં પડતી, કારણકે સંસ્થા ગારીબીમાંથી જન્મેલી છે - ૧૯૪૭ થી ૧૯૭૦ સુધી સંસ્થાની ઓફિસ કાર્યકર અને સેવા સમાજના દ્રષ્ટા શ્રી કે. પી. ગાલાની ઓફિસ હતી. ૧૯૮૭માં મારે મારા સામાન સાથે - ડંટલ ખુરશી, દાંતનાં સાધનો, દવાઓ વગેરે લઈને, કારણ મને વધારે મોટી જગ્યા મળતી હતી - જેમાં હું વધારે ને વધારે આપણા સમાજની સેવા કરી શકું - માતુશ્રી લક્ષ્મીબેન

ધનજી દેવશી હેલ્પ સેંટર તરફથી કહેણા આવેલ. સમાજના બહોળા છિતને લક્ષમાં રાખી અને એક જ વિસ્તાર એટલે મને સર્વોદય કેન્દ્ર સેન્ટરસ્ટ રોડ જવું પડ્યું.

(૩) શૈક્ષણિક લોન : - શરૂઆતમાં આપણા સમાજમાં કેળવણી ક્ષેત્રે લોન આપતી ફક્ત બે સંસ્થાઓ - (૧) ધનજી દેવશી કેળવણી ફંડ (૨) સેવા સમાજ. ૧૯૧૭માં શરૂ થયેલ - ધનજી દેવશી કેળવણી ફંડે ૧૯૬૫માં (૫૦મું) ગોદન જ્યુબિલી ઉજવેલ. સતત એકનિષ્ઠાપણે ઉચ્ચ કેળવણી ક્ષેત્રે સંગીત કાર્ય કરતી સંસ્થા હોય તો તે આ સંસ્થા છે. કાર્યવાહીનાં બણાગાં કુંકવાં તો ઠીક પણ પ્રચારનાં નગારાં વગાડચાં વગાર મૂકપણે કાર્ય કરતી આ એક જ સંસ્થા અનેક ક્ષેત્રે સર્વોદય પામનાર અનેક જ્ઞાતિજનોને તેમના કેળવણીકાળ દરમિયાન આર્થિક મદદ આપી તેમના વિકાસના પાયામાં રહીને કાર્ય કર્યું છે. ૫૦મે વર્ષે ફંડ ભેગું કરવાની ઝુંબેશ ઉપાડેલ. શ્રી વેલજીબાપા ખૂદ ફંડ ઉઘરાવવા નીકળેલ. આજની તારીખમાં કપરા સમયમાં સંસ્થાને પણ પ્રચાર કરવો પડે છે. (૨) સેવા સમાજની વાત તો ન્યારી જ છે - આજે હું સોના-હીરાના કરોડોના રૂપિયાથી લાદેલી હું, પણ એ બધું સમાજ માટે છે. આ આત્મઅવલોકનના લેખનો લીધે હું જાગી ગઈ. મારા થોડા રૂપિયાની ઘટમાળમાં વિક્ષેપ પડેલ છે. આ કોરોનાના કાળમાં આખા ભારત તેમ જ આપણા કચ્છી સમાજમાં પણ ધણાં કુટુંબો આર્થિક રીતે પણડાટ ખાઈ ગયા છે. અવલોકન કરતાં ૧૯-૨૦ અને ૨૦-૨૧માં નીચે મુજબ આંકડા મળ્યા છે આશરે - (૧) શૈક્ષણિક લોનમાં ૧ કરોડની ખાધ છે. (૨) સ્વી ઉત્કર્ષ લોનમાં તુ લાખની ખાધ છે. (૩) રહેઠાણમાં લોન ૪૭ લાખની ખાધ છે. કોરોનાને કારણે અનુદાન આવવામાં તથા લોન ચુકવવામાં થયેલ વિક્ષેપ અને સામે લાભાર્થીઓની જરૂરિયાતોમાં વધારાના કારણે ફંડ એકહું કરવાની તાતી જરૂર પડી છે.

મારું આપવાનું તો ચાલુ જ છે. પણ સામે પણે માણસોનાં કુટુંબો પાસે જ્યારે એક વખતનાં પણ ખાવાનાં સાંસા હોય, ત્યારે સંસ્થા કુરન બની શકે, પણ સંસ્થાએ તો રાહ જોવી પડે છે. પરંતુ શૈક્ષણિક જરૂરિયાત અને સ્વીઓના ગૃહઉદ્યોગ પર કાપ મુકી તકાદાન કરાય અમારા માટે હંમેશાં દાનવીરોના હાથ રહ્યા છે, આપે છે વગાર ખચકાટે, કારણ એ બધા ઓળખી ગયા છે કે અમારા રૂપિયાનો ઉપયોગ સમાજના નીચલા વર્ગના ઉત્થાન માટે થાય છે અને એક એક રૂપિયો અમારો લેખે લાગવાનો છે. ધણી વખત સામેથી દાન મળે છે તો કયારેક અમને નીકળવું પડે છે. ૨૦૨૨માં અમે આપને રૂબરૂ મળવા અમારું ફરફાયિયું લઈને આવીશું.

- મો.: ૮૫૭૨૮૮૯૨૮૦

શ્રદ્ધાંજલિ

સ્વ. શ્રી રામજી ઠાકરશી હેડિયા - પત્રી (અંધેરી)

શ્રી રામજીભાઈનું અવસાન તા. ૧૭-૧૨-૨૦૨૧ના થવાથી પગદંડી અને સેવા સમાજ પરિવાર અત્યંત દુઃખની લાગણી અનુભવે છે.

જૈન ધર્મમાં કથા-સાહિત્ય વિપુલ પ્રમાણમાં છે. નાનીનાની દ્રષ્ટાંત-કથાઓ ઉપરાંત ધર્મકથાઓ વાસ્તવિક, ઐતિહાસિક રૂપમાં પણ છે. શ્રી આનંદધનજી, શ્રી યશોવિજયજી, શ્રી દેવચંદ્રજી વગેરે ૨૦૦ થી ૩૦૦ વર્ષ પહેલાના કાળમાં તેમણે લખેલા ગ્રંથોનો શ્રી રામજીભાઈએ ઊંડાળપૂર્વક અભ્યાસ કરેલ. તેઓ ગાંધી વિચારધારાને વરેલા હતા. સત્ય અને સેવાના માર્ગો પોતાનું જીવન જીવ્યા હતા. તેઓ સ્પષ્ટવક્તા હતા. કલમના કસબી શ્રી રામજીભાઈએ પ.પૂ. દેવચંદ્રજી મહારાજ તથા પ.પૂ. પુનમચંદ્રજીસ્વામીના જીવનચરિત્ર અનુકૂમે “ગુરુ બિન કૌન બતાવે વાટ” તથા “તપોપુંજ તેજનો પૂર્ણચંદ્ર” બે પુસ્તકો લખી સંદ્ઘ, સંપ્રદાય અને સમાજને અર્પણ કરેલ. ૧૯૯૬ થી પહેલાં ૨૦૧૬ સુધી એમનું જ્ઞાન પગદંડી દ્વારા પગદંડીના વાચકોને મળતું રહ્યું.

સમાજની રૂઢિગત માન્યતાઓ અને પ્રણાલીઓ પર તેઓ પોતાના બૌધિક વિચારો આકમક શૈલીમાં રજૂ કરી સમાજને ઢંઢોળવા મૃયત્વ કરતા. રાજકીય જ્ઞાન પણ તેમને ધણું જ હતું.

૧૯૯૬માં સેવા સમાજે એમને “પાશચંદ્ર શિલ્ડ”થી નવાજેલ. આ શિલ્ડ દ્વારા પગદંડીમાં મ્રકાશિત થતા ઉચ્ચ સાહિત્ય કષાના લેખો લખેલ લેખકોને નવાજવામાં આવે છે. સેવા સમાજ, ‘પગદંડી’ના તંત્રીઓ તેમજ ‘પગદંડી’ના વાચકોને આવા પ્રભર જ્ઞાનીજનની ખોટ સાલશો. એમના કુટુંબીઓને આવી પડલે દુઃખને સહન કરવાની પ્રભુ શક્તિ આપે અને એમના આત્માને પરમ શાંતિ પ્રાપ્ત થાય એ જ પ્રભુને નમ્ર પ્રાર્થના.

સેવા સમાજ - ‘પગદંડી’ના તંત્રીઓ, અધિકારી ગણ, કારોબારી સભ્યો

પગાંડીને પત્ર

આ વિભાગમાં છપાયેલ પત્રો સાથે તંત્રીઓ સહમત છે એમ માનવું નહીં - તંત્રીઓ

જૈનમૂળ જ્યતિ શાસનમૂળ

જૈન ધર્મના દરેક સંપ્રદાયના, દરેક ગાચ્છનાં, દરેક પૂજ્ય સાધુ-સાધ્વીભગવંતોને કોટીકોટી વંદન,

જૈન ધર્મના બધા જ મહાન દાનવીરો, ઉદ્ઘજકો, ધર્મવીરોને સાદર પ્રષાસન.

આપણી જૈન પરંપરામાં આપણે દાનવીરોના દાનથી ઘણીબધી મોટી અને સારી પ્રવૃત્તિઓ કરીએ છીએ, જેવી રીતે જીવદ્યા, પાંજરાપોળો, શૈક્ષણિક સંસ્થાઓ, માનવ રાહતો અને અન્ય જાણી-અજાણી સહાયક ચોજનાઓ.

હવે હું મારો મૂળ મુદ્રો જણાવું છું. ભારતભરમાં દર વર્ષે સેકડોની સંખ્યામાં નાનાં, નિર્દોષ, તરતનાં જન્મેલાં બાળકોને ત્યજી દેવામાં આવે છે, તેમાં કેટલાંય બાળકો અન્ય કારણોસર અનાથ બની જાય છે, જેઓનું ભવિષ્ય ધૂંધળું થઈ જાય છે, જે જ્તે દહાડે અપરાધીકરણમાં ફેરવાઈ જાય છે.

એના માટે જૈનોએ આગળ આવી આવા નિર્દોષ બાલ-બાલિકાઓ માટે જૈન અનાથ બાળાશ્રમ જેવી સંસ્થા સ્થાપી તેમને આશરો આપી શકાય. ત્યાં તેમને જૈન ધર્મના સંસ્કાર, સારું પોષણ અને શિક્ષણ આપી એમનું ભવિષ્ય ઉજ્જવળ બનાવી શકાય અને સમાજનાં

નિઃસંતાન જૈન દંપતીઓને દત્ક આપી શકાય અને આશ્રમમાં મોટાં થતાં બાળકો ભવિષ્યમાં જૈન સમાજમાં સમાવી શકાય.

આશ્રમની જગ્યા માટે ભારતભરના નાનાં મોટાં શહેરોમાં દેરાસર, ઉપાશ્રમ, સ્થાનકમાં જગ્યા મળી શકે અને ત્યાંના સેવાભાવી ભાઈ-બહેનો આવાં બાળકોની સંભાળ રાખી શકે. આવી બીજી ઘણી બાબતો પર વિચાર કરી બધા જ સંઘનાં ભાઈઓ-બહેનોએ બધી જતના વિચારવિમર્શ કરીને આ એક કરવા જેવી પ્રવૃત્તિ છે.

અને તમામ સંઘ અને ગાચ્છના ગાચ્છાધિપતિઓ, આચાર્યભગવંતો, સાધુ-સાધ્વીજીઓ અને શ્રાવક-શ્રાવિકાઓને હું વિનંતી કરીશ કે આ પ્રવૃત્તિ વહેલી તકે શરૂ થાય તે માટે યોગ્ય વિચારણા કરવી.

તા.ક. આમાં એક બાબત જે હાલમાં ગણા સાધુભગવંતો જૈનોની ઘટતી જતી વસતિ માટે ચિંતા વ્યક્ત કરે છે, તો આવા આશ્રમ સ્થાપવાથી આગળ જતાં જૈન વસતિ પણ વધી શકે.

નમ્ર વિનંતી.

લિ. હરભયંદ વસનજી પાસડ
ભોજય (કચ્છ) - નાલાસોપારા (વેસ્ટ),
મો: ૮૬૬૮૯ ૭૪૮૨૪

પ્રતિભાવ - પ્રતિસાદ

આ વિભાગમં છપાયેલ પત્રો સાથે તંત્રીઓ સહમત છે એમ માનવું નહીં - તંત્રીઓ

ઉધડ દ્વાર દેવા

નવેભર માસના પગાંડી અંકમાં CA સંજ્ય વિશાનજી છેડાએ ‘ઉધડ દ્વાર દેવા’ લેખમાં મરાઠી ભજન ‘દેહાચી તિજોરી’નું ગૂઢ અને માર્મિક ચિત્ર પોતાના શબ્દો દ્વારા જે રજૂ કર્યું છે તે વાચકના વિચારોને મનન અને મંથન કરવા મજબૂર કરે છે.

ખરેખર જન્મ અને મરણ વચ્ચેની આ યાત્રા દરમ્યાન માનવ આધિ-વ્યાધિ-ઉપાધિની સાથે કર્મના ભારથી એટલો દબાઈ ગયો છે કે જે સાથે નથી આવવાનું એના માટે આટલી બધી મહેનત શું કામની, કારણ જેની તૃજ્ઞા મટતી નથી એ માણસ ગરીબ (દરિદ્ર) છે.

મનુષ્યભવ અને એમાંચ જૈન ખોળિયું મળ્યું છે એ પણ આપણા સદન-સીબ છે. હવે પુણ્યની મૂડીનાં સંચય કરી પરમપિતા પરમાત્માને વિનંતી કરીએ છે.

પ્રભુ રાખજે ઉધાડાં દ્વાર તારા બાળકડાને કાજે. સમસ્ત લેખમાં સંજ્યભાઈ છેડાએ આધ્યાત્મિકતાને આ મર્મ ગાગરમાં સાગરની

જેમ ભરીને ભજનની ગરિમાને ચાર ચાંદ લગાવ્યા છે. ખૂબ ખૂબ અભિનંદન

- વિનોદ નાનજી દેઢિયા
હમલામંજલ (ગાઢસીસા), અંધેરી (ઇસ્ટ)
મો. ૯૮૨૩૭૮૪૪૭૭

‘પગાંડી’ ડિસેમ્બર ૨૧

શ્રી ગુલાબ દેઢિયાએ ‘અંબોળ કે અંબોર’ લેખ દ્વારા રોજિંદા જીવનમાં અનુભવાતી, પણ ક્ષુલ્લક ગણી અણાદેખી કરાતી મ્રવૃત્તિઓ પાછળ છુપાયેલું સકારાત્મક વલણ એક નવો દૃષ્ટિકોણ સમજાવે છે. જીવનને સુંદર અને સમૃદ્ધ બનાવતું આ વલણ અણામૂલું છે. સર્વ લેખકોને ઘણાઘણા ઘન્યવાદ.

તે જ પ્રમાણો ‘પગાંડીને પત્ર’માં શ્રી જ્યંતીલાલ પાસડે પણ સાદા, સરળ અને અલ્ય શબ્દોમાં પોતાની ભૂમિકા વ્યક્ત કરી છે જે સમાજની આંખો ઉઘાડનાર છે.

- શાંતા ઘનજી ગાલા
ગામ દેવપુર (હાલે પૂના)

સંસ્કૃત ભાષા

‘પગાંડી’ ઓક્ટોબર, નવેમ્બર, ૨૦૨૧ એને અંકમાં સંસ્કૃત ભાષાની તરફે વિરોધ પરતે જે ચર્ચા-ગોઝી ચાલી રહી છે, તે સંદર્ભે મારા ને શબ્દો -

કેટલાક પત્રલેખકો સંસ્કૃત ભાષા કઠિન છે એમ માને છે, કેટલાક એને પુરાતન અને કાળબાબુદ્ધિ ભાષાનું લેખલ લગાડી એની ઉપેક્ષા કરે છે. આ હુદાબદ બાબત છે.

અંગ્રેજીનો વિરોધ કરવાનો આશય નથી, પરંતુ એના પર અતિઅવલંબન નિતાંત શોચનીય વલણ છે. સંસ્કૃત એ માત્ર પંડિતો કે શાસ્ત્રજ્ઞોની જ ભાષા છે અને કિલાણ છે એમ માનવું ભૂલભરેલું છે. આ લખનારનો અનુભવ છે કે એની સંસ્કૃતપ્રીતિ ઈતર ભાષા (માતૃભાષા ગુજરાતી, હિન્દી, અંગ્રેજી)ના ઊંડાણમાં જવામાં ઘણી મદદરૂપ થઈ છે.

અસંખ્ય સંસ્કૃત તત્ત્વમાં શબ્દો જે તે ભાષામાં સ્થાન પામ્યા છે. સાચે જ, સંસ્કૃત ભાષાના મૂળ તત્ત્વો (Fundamentals) એટલાં તો બુદ્ધિગમ્ય છે કે તે બીજી ભાષાના જ્ઞાનને પણ સમૃદ્ધ કરે છે.

સરલા ભાષા મધુરા ભાષા દિવ્ય ભાષા સંસ્કૃતમ् ।-

- શાંતિલાલ ગઢિયા

સંપર્ક : ૦૨૬૫ - ૨૭૫૦૨૭૫

કાશ

‘પગાંડી’ના ડિસેમ્બરના અંકમાં ઘણી નવી કલમો ખીલી છે. સૌ નવયુવાન સર્જકોને હદ્યપૂર્વક અભિનંદન.

CA સંજ્યભાઈ છેડા ‘કાશ’ જેવો વિષય લઈનો રસપ્રાદ વાતાં લાવ્યા છે. એમના વિચારોમાં તાજગી છે, સમાજોપયોગી વાતાં છે, સરળતા છે. (સરળ લખવું સરળ નથી.)

‘પગાંડી’નું ધ્યેય પણ એ જ છે કે નવાનવા લેખકો ‘પગાંડી’માં લખે. નવા વાચકો વધે.

સૌને ખૂબખૂબ અભિનંદન.

- ગુલાબ દેઢિયા

**શ્રી ક.વી.ઓ. સેવા સમાજનું
બિનદંધાદારી મુખ્યપત્ર**

સ્થાપના : ૧૯૪૭

વર્ષ : ૭૫

પગાંડી

અંક : ૧૦

જાન્યુઆરી ૨૦૨૨

- : માનદ તંત્રીઓ :-

અધિન માલદે, શાંતિ રામિયા, ચંદ્રકાન્ત નંદુ

મુદ્રક -પ્રકાશક : શ્રી અધિન પી. માલદે

પ્રકાશન સ્થળ : શ્રી ક.વી.ઓ. દે. નવી મહાજન વાડી, ઉજ માને,
૮૮/૧૦૧, કેશવજી નાયક રોડ, મુંબઈ - ૪૦૦ ૦૦૮.

ફોન નં : ૨૩૭૧ ૪૬૭૪

www.kvoss.org. - email :ksevasamaj@gmail.com

મુદ્રણ સ્થળ : મેથાઈ કલર કાફ્ટર્સ,

૪૨, આઈડિયલ ઇન્ડ. એસ્ટેટ, સેનાપતિ બાપુ માર્ગ,

લોઅર પરેલ, મુંબઈ -૪૦૦૦૧૩. ફોન : ૨૪૮૨ ૧૯૬૪

- : લખાજમ :-

વાર્ષિક : રૂ. ૧૦૦/-, પંચ વાર્ષિક : રૂ. ૪૦૦/-

આજીવન ૧૫ વર્ષ : રૂ. ૧,૦૦૦/- છૂટક નકલ : રૂ. ૧૫/-

વિદેશ માટે અમેરિકન ડોલર ડ્રાઇટી ત્રિવાર્ષિક : ૫૦

ચેક/ડ્રાફ્ટ શ્રી ક.વી.ઓ. સેવા સમાજને નામે લખવા.

“खाली जग्या पूरों ”

“खाली जग्या पूरों ”- अलग ढंग से प्रस्तुत किया गया एक अत्युत्तम लेख । खूब ऋजुतासे उजागर किया है प्रार्थना की जादुको, उसकी अद्भूतताको, जिसे पढ़कर हम आनंदसभर हो जाते हैं। अभिभूत हो जाते हैं। बचपन में ‘‘प्रार्थना’’ से की हुई मीठी “गोठडी” अभीतक उतनी ही प्रेमभावसे शुरू है..... लेखक की ।

बचपन में उनकी दोस्ती अपनी भाषासे कैसी हुई... बालक आधे-अधुरे मीठे बोल बोलने लगा। फिर बाराखड़ी, अक्षर, शब्द के बाद वाक्यरचना सीखी। फिर प्रश्नार्थ वाक्य, काल बदलो... ऐसा करतेकरते गाड़ी ‘रिक्त स्थानों की पूर्ति करो’ तक पहुंची। इसमें भी काफी आनंद मिलने लगा। फिर बालक अपने ही बनाये गये वाक्यों में रिक्त स्थान खड़े करके उन्हें पूरे करने लगा। यह खेल भी मजा देनेवाला ।

और एक दिन इसी खेल में एक प्रार्थना भी लिखी गई। वह छोटी, सहज, सरल-सादी, सुंदर प्रार्थना हृदयस्थ, कंठस्थ हो गई।

जीवन में धूप -छाँव आये या उतार-चढ़ाव ... वहां पर इस छोटी प्रार्थना को रखते ही सब कुछ ‘झगमग झगमग’ हो जाता है। लेखक को ये प्यारभरा जादू लगता है। तो कभी प्रेमभिनी गोपीओं का रास।

किसी कारण मन विचलित हो या कभी हमारी गति थम सी गई हो, तब यह नम्र, गुण सभर प्रार्थना सब कुछ ‘सुसह्य’ बना देती है। इतना अटूट विश्वास है इस प्रार्थना में...लेखकसाहब को !

जब गायक अपने गीतमें आरोह-अवरोह गाते-गाते सही समय पर ‘सम’ को पकड़ लेता है, तब गीत की रंगत बहोत रंगीन हो जाती है। ठीक उसी तरह जीवन के आरोह-अवरोह में ‘सम’ पर आते बक्त इस प्रार्थना का स्मरण करते ही हमारा जीवन-गान सुरीला हो उठता है।

प्रार्थना से विचार सकारात्मक बनते जाते हैं, आत्मविश्वास बढ़ता जाता है। अंधकार में प्रकाश मिल जाता है। खूब प्रेम-भाव से की गई प्रार्थना में ‘अदीठ सौरभता’ महकती रहती है, जो हमारे अंदर ‘आत्माराम’ को शांत-सुरभित कर देती है.... चाहे बाहर स्थिति कितनी भी कठिन है... ।

प्रार्थना की अनमोलता को खूब मौलिकता से मुखरीत करनेवाले श्रीयुत गुलाब देदियाजी को सप्रेम प्रणाम और खूब धन्यवाद !

सरला हसमुख देदिया
बाणेर - पुणे
मो.: ०८४१२०६४१०५

અંબીકા બેગ હાઉસ

: ઉત્પાદક અને વિકેતા :

સર્વ પ્રકારની લેડીજ બેગ્સ, સ્કૂલ બેગ્સ,
મની પર્સાસ અને કોમ્પ્લીમેન્ટટી આઈટમ્સ

૩૨૧, અબુલ રહેમાન સ્ટ્રીટ, કોફક માર્કેટ પાસે, મુંબઈ - ૪૦૦ ૦૦૩.
ફોન : ઓફિસ : ૨૩૪૩ ૫૪૨૯, ૨૩૪૩ ૮૪૬૪ • ફેક્સ : ૫૭૩૫ ૬૦૪૪

લક્કી બેગ હાઉસ

૯૫, મારલેન રોડ, BST કવાર્ટ્સ સામે, મુંબઈ - ૪૦૦ ૦૦૮.

ટેલિફોન : ૨૩૦૨ ૧૬૪૨, ૨૩૦૨ ૧૬૪૪

www.luckybaghouse.com

પુસ્તક મૈં જુમણી

લીલાધર માણેક ગડા-અધા

વેદના - સંવેદના

મારા વાર્તા અને લઘુનવલિકા સંગ્રહ “આધી હકીકત - આધા ફસાના” પુસ્તકનું પ ડિસેન્સ બરના માંડવીના રોટરી કલબ હોલમાં વિમોચન હતું. મારા પુસ્તકનો લિયય કચ્છનાં સુપ્રસિદ્ધ નવલકથાકાર માવજી ભાઈ મહેશરી કરાવવાના હતા. આમ તો હું અને માવજી ભાઈ બન્નો ગામાઈ ભાઈઓ છીએ, બન્નોનું ગામ ભોજાય છે. એમણો પુસ્તકની પ્રસ્તાવનામાં એક વાત લખી છે કે, “પુસ્તકના લેખકે કોઈની પીડાનો, કોઈ મૂંજવણાભરી સ્થિતિને શબ્દદેહ આપી શક્યાનો ધર્મ બજાવ્યો છે અને એ રીતે લખવાનો આનંદ લૂંટ્યો છે, લખીને હળવા થયા છે.” પુસ્તકના વિમોચન પ્રસંગે એમણો પુસ્તકનો પરિયય આપતી વેળાએ કહ્યું કે વેદના વ્યક્ત કરવા ઈચ્છનારને આપની શ્રવણોન્દ્રિય આપો ત્યારથી સંવેદનાનો પ્રથમ અક્ષર લખાય છે. અને ધીરેધીરે આપ એની સાથે તાદાત્મ્ય સાધો ત્યારે સંવેદના જગૃત થાય છે. આ સંવેદનાને શબ્દોમાં યથાવત્ રજૂ કરવામાં આવે તો તે સાહિત્યના કોઈ પણ સ્વરૂપમાં હોય તો પણ કવિતા છે.

આદરણીય સાહિત્યકાર, કેળવણીકાર અને વિવેચક શ્રી હરેશ ધોળકિયાએ પણ જણાવ્યું જાન્યુઆરી ૨૦૨૨

હતું કે મનુષ્યની તમામ પ્રકારની લાગણીઓની અભિવ્યક્તિ માટે સાહિત્ય ઉત્તમ સાધન છે. કોઈની વેદના જ્યારે આપણાને મૂંજવણ આપે ત્યારે એ મૂંજવણમાંથી મુક્તિ લેખન આપે છે. પણ એ લેખનનું સ્વરૂપ કવિતા, રોજનીશી, વાર્તા કે નિબંધ ગમેતે હોઈ શકે. એટલે સાહિત્ય માનવસમાજનું એક અભિન અંગ છે. સહાનુભૂતિ, સમાનુભૂતિ બને, વેદના સંવેદના બને એ દરેક વ્યક્તિ માટે જરૂરી છે અને એ જ સાચો માનવધર્મ છે.

મેં મારા પુસ્તક “આધી હકીકત - આધા ફસાના” અંગો નુક્તે ચીની કરતાં કહ્યું કે, વાર્તાસંગ્રહનું શીર્ષક થોડું વિચિત્ર છે. ફસાના શબ્દનો હિન્દી અનુવાદ ધોખો, કપટ જેવો થાય છે. પરંતુ આ શબ્દ મેં ઉર્દૂ અર્થમાં લીધો છે જેનો મતલબ થાય છે વૃત્તાંત, વિવરણ. કોઈ સત્ય ઘટના, બનાવ કે હકીકતની આસપાસ કલ્પનાનાં જાળાં ગૂંથાં પછીનું લેખન બન્યું છે વાર્તા કે લઘુનવલિકા અને આવી દસ વાર્તાઓ અને ચાર લઘુનવલિકાઓનો સંગ્રહ છે “આધી હકીકત - આધા ફસાના”. પગમેં ભમરીનાં આલેખનોમાં દરેક ઘટના કે હકીકત રજૂ કરતો રહું છું, જ્યારે વાર્તા કે

નવલિકામાં હકીકતને કલ્પના, વિવરણાના વાધાઓથી સજવું છું, પરંતુ પ્રત્યેક વાર્તામાં એનાં પાત્રોની વેદનાને યથાવત્ મૂકવાની કોશિશ કરી છે. પાત્રાની મૂંજવણ, કશમકશ, મુશ્કેલી જેમ છે તેમ રજૂ કરી છે. અહીં ગણાર વાર્તાઓ અંગે ચર્ચા કરું છું.

કચ્છમાં અને આમ કહીએ તો ભારતનાં ઘણા વિસ્તારોમાં મુરતિયાઓને કન્યા મળતી ન હોય તો બાંગલાદેશી કન્યાઓ સાથે એમનાં લગ્ન લેવાય છે. કચ્છમાં વાગડથી લખપતનાં ઘણાં ગામડાંમાં બાંગલાદેશી કન્યાઓ છે. તદ્દન અજાણ્યા મુલ્કમાં, પોતાના વતનથી ગણોક હજાર કિલોમીટર દૂરના પ્રદેશમાં, સંપૂર્ણ ભિન્ન વાતાવરણ અને સંસ્કૃતિવાળા વિસ્તારમાં, કોઈ પણ જાન-પહેચાનવાળું ન હોય ત્યાં આ કન્યાઓ પરણીને નથી આવતી, પરંતુ એમનો વિકલ્ય થાય છે, વેચાણ થાય છે. એમને માટે અહીં જ જીવવું અને મરવું એ સિવાય કોઈ વિકલ્ય નથી. આવી કોઈ મહિલા સાથે ક્યારે સહાનુભૂતિભર્યો વાર્તાલાપ કર્યો છે ખરો? “માનસી” સંસ્થામાં પોતાની મંદબુદ્ધિની દીકરી માટે માર્ગદર્શન લેવા આવેલી બાંગલાદેશી મહિલા જે કચ્છમાં પરણી છે તેણે પોતાની આપવીતીનાં ચાર-છ પાનાં ખોલ્યા ત્યારે આવી યુવતીની દશાનો, વથાનો ઘ્યાલ આવ્યો અને તેમાંથી ઉદ્ભવી છે નવલિકા “જેબુ અને બિન્દુ”.

કિશરો પ્રત્યે સામાન્ય જનને અણાગમો હોય છે. તેઓનો અણાણાજતો વ્યવહાર

તિરસ્કાર ઉપજાવે છે. અને આ સમાજને કિશરોના સમાજ પ્રત્યે ધોર ઉપેક્ષા હોય છે. મરાઠીમાં એક કિશરે લખેલું પુસ્તક “મી લક્ષ્મી, મી હીજડા”નો ગુજરાતી અનુવાદ વાંચ્યા પછી આ સમાજ માટે મારી હુંઠિત સમજને છોડી. એક વખત અનાયાસે ટોલ નાકા પરના એક ઢાબા પર ગણોક નાન્યતર જાતિની વ્યક્તિઓ સાથે અડધો કલાક મેળાવો પણ કર્યો ત્યારે આ સમાજ પ્રત્યેનો મારો ઉપેક્ષાભાવ બદલાયો. આવી અન્ય એકાઉંબે ઘટનાઓમાંથી નવલિકા “કોણ જવાબદાર?” લખાઈ છે.

ગાઈ સદીમાં પાંચમા દાયકા દરમિયાન કરાચીની કોડભરી કન્યાનાં લગ્ન કચ્છમાં લેવાયાં હતાં અને લગ્ન પછી સાડા સાત દાયકા દરમિયાન ભાગીરથીની વીતકક્થા સ્વયં એક નવલક્થા બની શકે છે. સાડા સાત દાયકા સુધી ભાગીરથી કચ્છના જે ગામમાં પરણીનો આવી તે ગામથી બહાર એણો પગ નહોતો મૂક્યો. આવાં પાત્રોની આપણાને ઓળખ થાય ખરી. આવાં પાત્રોને મળવાના સંજોગ ઊભા થાય તોપણ એની પીડા પરખવાનો, એની વેદના-કથા સાંભળવાનો આપણી પાસે સમય હોય છે ખરું? અને સમય હોય તોપણ એની વેદના આપણામાં સંવેદના જગાડે એવું ધગધગતું હુદય આપણી પાસે હોય છે ખરો? ભાગીરથીમાંથી ભાગી ડોશી બનવાની ઘટનાનું આલેખન મારી નવલિકા “પહેલું અને છેલ્લું સુખ”માં થયું છે. વિચરતા સમુદ્દરોનાં ગણ પાત્રો મુનીરા, રાજુ અને

ધનાજીની વાતો “રદીપસ્તી” નવલિકાને આકાર આપે છે. મારા વાર્તાસંગ્રહનો વી.આર.ટી.આઈ.ની પેટાસંસ્થા વિવેકગ્રામે પ્રસિદ્ધ કરી છે. બે-ગણ વાર્તાઓ સિવાય દરેક વાર્તા કે નવલિકામાં મુખ્યત્વે મહિલાઓની વ્યથા અને વેદનાને શબ્દસ્વરૂપ અપાયું છે.

આ વાર્તાઓ લખતી વેળાએ પાગોની વેદનાનાં વહેણમાં હું ઘણી વખત તણાયો છું. એમની પીડા ઉપરથી પરખાય ખરી, પણ અને અનુભવીયે તો.... કયારેક પર કાયા પ્રવેશની તક મળે તો જ અનુભવાય અને પછી એ તમને જંપવા ન દે. આવી મનોસ્થિતિમાંથી બહાર આવવા આલેખન એક ઉત્તમ પર્યાય બને છે અને એમાંથી જન્મે છે કવિતા, વાર્તા, નવલકથા.

આ વાતો મનમાં ઘુમરાયા કરતી હતી ચારે મારા હાથમાં ડિસેન્બર મહિનાનો નવનીત સમર્પણનો અંક આવ્યો. પાનાં ઉથલાવતાં નજર “સર્જન કવિતા દાના માંજીનું” લેખ પર અટકી ગઈ. લેખક ફુશલ મહેતા આ લેખની શરૂઆત કરે છે આ શબ્દોથી “કયારેક એવું થાય કે કવિ કે લેખક પોતાની સંવેદનશીલ કૃતિ રચ્યા પછી એક કળી ન શકાય કે કહી પણ ન શકાય એવી અવસ્થામાં આવી જાય. કયારેક એવું બને કે વાચક પણ એવી જ તીવ્રતા કે સંવેદનશીલતાનો અનુભવ કરે. છિન્દી સાહિત્યના વરિષ્ઠ કવિ, લેખક, વિવેચક શ્રી

વિશ્વનાથ પ્રસાદ તિવારીની કવિતા “દાના માંજી” જે ઘટનામાંથી જન્મી છે એ ઘટના અને કવિતા વાંચા પછી..... પ્રત્યેક વાચક કોઈ વિશિષ્ટ અને વિચિત્ર પીડાનો અનુભવ કરે છે. ઘટના આવી છે.

“ઓરિઝસા રાજ્યના કાલાહંડી જિલ્લાના માલધરા ગામનો રહેવાસી દાના માંજી પોતાની પત્ની અમંગની ટી.બી.ની સારવાર માટે ગામથી ૬૦ કિ.મી. દૂર ભવાની પટનાનાં સરકારી દવાખાને પોતાની બાર - તેર વર્ષની દીકરી સાથે પહોંચે છે. સારવાર દરમિયાન પત્ની અમંગનું અવસાન થાય છે. સારવારમાં બધા પૈસા ખર્ચી જાય છે એટલે પત્નીના શવને ૬૦ કિ.મી. દૂર પોતાના ગામ માલધરા લઈ જવા એમ્બ્યુલન્સ માટે પૈસા નથી.

દાના માંજી પોતાની પત્ની અમંગને એક ચટાઈમાં લપેટે છે અને ખભા પર પત્નીના શવને લઈ ૬૦ કિ.મી. દૂર પોતાના ગામ માલધરા જવા નીકળે છે. એની સાથે એની દીકરી છે. બારેક કિ.મી.ના લાશ સાથેના પગપાળા પ્રવાસ બાદ કોઈ દ્યાળું વ્યક્તિએ દાના માંજીને એમ્બ્યુલન્સની સગવડ કરી આપી. ભૂઘ્યા-તરસ્યાં બાપ-દીકરીએ બાપના ખભે લાશ સાથે ૧૨ કિ.મી.ના પ્રવાસનાં ફોટા સાથેના સમાચાર, ટી.વી અને છાપામાં વાંચી કવિ વિશ્વનાથજી વિક્ષુબ્ધ બની ગયા. વિમાનના પ્રવાસ દરમિયાન એમની આંખે આંસુ સરકતાં હતાં જે સહપ્રવાસી જોઈ ન જાય તે માટે

છાપાની આડશા ધરી હોટલમાં પહોંચી
કવિતાની રચના કરી અને પછી ધૂસકે ધૂસકે
રક્યા.

આ છે સંવેદનાનું સર્જન.

દાના માંજી

દાનાની નહીં, દાનવની કથા છે.

ભમ ન હતો દાનાને
ના કોઈ પાસે આશા
ના કોઈ પર ગુર્સો
ભાવ હતો, પોતાપણું હતું
પરાજ્ય હતો, હવે શાંતિ હતી.

લપેટવા લાગ્યો દાનો જ્યારે
અમંગના મૃત શરીરને ચટાઈમાં
શરમથી ઝૂકી ગઈ પૂઢ્યી
પોતાની ધીરજ ઉપર

નખ્યો દાનો જ્યારે જે ક્ષણે
અમંગના નિર્જવ શરીરને ઉપાડવા
સામેથી ભીત પણ નતમસ્ત કમી
ગરોળીઓ પણ તરીને જોવા લાગી
ચકલીઓએ કલરવ બંધ કર્યો.

દારુણા દૃશ્ય હતું આ
બારણાંઓ, બારીઓ, મેજ
ખુરશીઓ, કુંડાઓ માટે
અવાક હતા દયાવાનો
આધુનિક અને પરંપરાવાદીઓ.

પિતાના ખભા ઉપર મા
ચટાઈથી વીંટળાઈને નિર્જવ
જોતી રહી ઉદાસ, નિરાશ, હતાશ
દીકરી પોતાની નિયતિ.

મૃત્ય નહોતું થયું ભૂતકાળનું
એ વર્તમાન હતું દાનાના ખભા પર
અને પગમાં હતું ભવિષ્ય
ઘાયલ સર્પ જેવો સરકતો.

વજન તો હતું પણ
ખભા ફૂતધન હતા સ્મૃતિઓમાં
કેટલું દૂર છે માલધરા ગામદું
શું દાનાના પ્રેમ અને સંકલ્પથી પણ દૂર.

આકાશ માર્ગથી જતી
પાર્વતીએ શિવને કષ્યું
નાથ, આ જ રીતે રઝ્યા હશો તમે
ખભા પર લઈને મારું શવ ત્રિલોકમાં

ધૂસકાં ભરતી બોલી પર્વતપુત્રી
ગીજા નેગથી જુઓ દેવ
ભાદરવા જેવા ધેરાયેલ વાદળ નીચે
દુઃખ અસખ્ય છે મૃત્યલોકમાં.

કવિ : વિશ્વનાથ પ્રસાદ તિવારી
અનુવાદ : કુશલ મહેતા

મો. ૯૮૭૯૫૦૬૦૫૮

અબ્દુલ હલીમ ઝાફરખાં

* ડૉ. નિર્દીશ વીજીવોરા *

૧૯૮૨-મુંબઈના કિતો ભાંડારી હોલ ખીચોખીચ ભરાયેલો હતો. ભારતીય બેઠક. ડાબી તરફ બહેનો, જમણી તરફ પુરુષો. અમે પહોંચ્યા ત્યારે માંડ પગ મૂકી શકાય એટલી જગ્યા મળી. જેમ તેમ ગોઠવાયા. આખો હોલ મોગરાની સુમધુર સુગંધથી મધમધતો હતો. નજર ડાબી તરફ ગઈ ને સ્થિર થઈ ગઈ. થોડા અપવાદ સિવાય દરેક મહિલાએ ગજરો ગોઠવ્યો હતો. મને મિત્ર ચન્દ્રકાન્ત બક્ષી યાદ આવ્યા. ક્યાંક એમણે કહ્યું છે કે, ગુજરાતી શ્રોતાઓમાં ઈન્ટીમેટની સુગંધ વર્તાય ને મરાઈઓમાં મોગરાની. આખું શ્રોતાગણ ઉત્સુકતાથી ખાંસાહેબને સાંભળવા ઉત્સુક હતું.

ખાંસાહેબ ઉત્સાદ અબ્દુલ હલીમ ઝાફરખાં ત્યારે પ્રમાણમાં યુવાન હતા. બહુ જ મોહક વ્યક્તિત્વ, હસતો ચહેરો ને પડછંદ દેહ. બહુધા એ મીતભાષી રહેતા. કાર્યક્રમ શરૂ થાય તે પહેલાં બે બોલ કહેવા પણ તૈયાર ન રહેતા. એમનું માનવું હતું કે મારું સંગીત જ બધું કહી દેશે. નકામી બકબક કરી શ્રોતાઓનો સમય શું કામ બગાડવો. સિતાર પર એમનું ગ્રભુત્વ અજબ-ગજબનું હતું. સ્વર તદ્દન ચોખાચણાક શુદ્ધ ને દિલ હલાવી જાય એવા

ઉપસાવે. એમના વાદનની મોહિની થોડાક જ સમયમાં શ્રોતાઓ પર છવાઈ જાય તેઓ શ્રી એ સમજતા ને ક્યારેય પણ એનો ગેરઉપયોગ કર્યો ન હતો. એમને સ્વરની રમઝટ બોલાવી, સ્વરની કસરત કરાવી શ્રોતાઓ પર રૂવાબ છાંટવાની જરા પણ ટેવ ન હતી. મૂળ ઈન્દોર ત્યારે ભારતીય શાસ્ત્રીય સંગીતનું એક મહત્વનું સ્થાન ગણાતું.

હોઈ શકે ઉત્સાદ અમીરખાનની ગાયકીની અસર એમના પર થઈ હોય. બહુધા બન્નો સમકાળીન હતા ને તે જમાનામાં ઊગતા કલાકારોમાં પણ આદાન-પ્રદાન થતું. ત્યારે ઘરાણાનું બહુ જ મહત્વ હતું. એકબીજાની ટંગડી ક્યારેક ખેંચાતી છતાં ઘણા શિખાઉ કલાકારો અન્ય ઘરાણાના કોઈ નામી કલાકારને સાંભળવા જતા. યાદ આવે છે પંડિત ઔંમકારનાથ ઠાકુરનો મુંબઈના બ્રેબ્રોન્સ સ્ટેડિયમનો યાદગાર જલસો. પંડિતજી ફક્ત ગાતા નહિ, શિખવાડતા. ક્યો રસ પીરસ્યો તે પણ કહે ને ગાયન ચાલુ રહે. એવી રીતે ગાતાંગાતાં પંડિતજી એકાએક બોલી ઊઠચા, ‘ઓહ ખાંસાહેબ ભી પદ્ધારે હૈ !, ઉપર આઈએ.’ બહુ આગળ બેઠેલા અમારી નજર

પ્રથમ હરોળમાં બેઠેલા ‘બડે ગુલામ અલી સાહેબ પર પડી. ગાગર જેવું પેટ. પૂરી પલાંઠી વાળી ન શકાય, લીંબુની ફાળ જેવી આંખ ને મોટી મૂછ. હવે જુઓ ખાંસાહેબની મહાનતા. કહે, ‘હું તો આપનું ગાયન સાંભળવા ને શીખવા આવ્યો છું. હું બેઠો છું ત્યાં મને બહુ મજા આવે છે.’ ત્યાં જ બોઠા રહી ગાયન માણાતા રહ્યા.

કોઈ પણ જાતની લપનછપન વગર એમણે અમન રાગના સ્વર ઉપસાવવાની શરૂઆત કરી કે શ્રોતાઓમાં ‘ધમન’ શબ્દનો હળવો ગાણગણાટ ગુંજતો થયો. શ્રોતા કેટલા સમજું છે તે સમજવા એ પૂરતું હતું. સહેજે જ્યારે ચામે સમજદાર શ્રોતા હોય છે ત્યારે કલાકારને પોતાની કણા બારાબર પીરસવાની એક અજીબશી ચાનક ચડે છે. આમેય વાળિંગોમાં સિતાર મોહક વાળિંગ. વગાડનાર ને સાંભળનાર સરવા કાનના હોય તો સોનામાં સુગંધ ભણે.

‘ધમન’ રાગ એક અતિસુંદર, સુગમ ને જનતાનો માનીતો રાગ. એ જ્યારે કોઈ ગાતું કે વગાડતું હોય ત્યારે શ્રવણ કરનાર એ માણાતાં માણાતાં પોતાના ભાવવિશ્વમાં અમણા કરતો રહે. કંઈકેટલીયે રચનાઓની રમઝટ અનાં ચર્મચ્યક્ષુઓ સમક્ષ થતી રહે. ટૂંકમાં ધમન અત્યંત લોકપ્રિય રાગ છે.

રાગની જમાવટ એમણે સાવ સહજતાથી

કરી. આલાપના તાલે હળવેહળવે શ્રોતાઓને પોતાની સાથે રમાડતા, મહાલતા રહ્યા. પ્રથમ દશ મિનિટમાં જ શ્રોતાગણ પર એમની ભૂરકી છવાઈ ગઈ. મંગમુંઘ શ્રોતાઓએ લગભગ દોઢેક કલાક ઘ્યાલ ગાયકીના અંગ આલાપ, જોડ ને ઝાલા -Fast tempo- માથાબોળ સ્નાન કર્યું. એમણે કેટલી ભૂરકી છાંટી હશે તે સમજવા કહેવું પડે છે કે રાગ પૂરો થયો ને તાળીઓના ગડગડાટથી હોલ ગુંજું ઊઠ્યો તે વચ્ચે દશ-વીસ સેકન્ડનો અંતરાલ પડ્યો. ખરેખર શ્રોતાઓ મંગમુંઘ થયા હતા. ત્યાર બાદ તેમણે એક સુગમ શાસ્ત્રીય સંગીતની ‘ચીજ’ને ભૈરવીથી સમાપન કર્યું. ખરેખર ભૈરવીમાં બધાનો ડોલાવ્યા. સમાપન થયું કે સહજભાવે શ્રોતાઓએ ઊભા થઈ તાળીઓથી એમનું અભિવાદન કર્યું. એ જમાનો એવા હતો જ્યારે સમય સહજતાથી હળવેહળવે સરકતો હતો ને કલાકર પોતાની કલા પીરસતા ઘડિયાળ નો’તા જોતા.

એ સમારંભમાં મારી સાથે મારા મેરિસિનને મ્યુલિકના ગુરુ ડો. જ્યંતીલાલ ધારાણી હતા. ધારાણી એકદમ ચોખ્યોચણક. કલાકારની કલાને તરત ઓળખી કાઢે. વખાણ દિલ દઈને કરે. કહી શકાય ધારાણીની પરીક્ષા કલાકાર માટે અભિનપરીક્ષા જેવું હતું. દુગર્ા પૂજાના દિવસોમાં સાન્તાકુઝમાં દુગર્ાપૂજાનો મોટો મહોત્સવ યોજાય. શિખાઉ સાથે નામી કલાકારો પણ પોતાની કણા પીરસવા આવે.

બધું મફત અમે હંસ્ટેલમાંથી ગાપચી મારી પહોંચી જઈએ, માણીએ મોડું થાય, ટ્રેન બંધ થઈ જાય, કોઈની લિફ્ટ ન મળે તો ત્યાં જ પ્રાંગણમાં સૂઈ જઇએ, વહેલા ઊઠી ભાગીએ. તૈયાર થઈ સવારના આઠ વાગ્યાના વર્ગમાં ડાખાડમરા થઈ ઉપસ્થિત થઈ જઇએ. અમારી ટોળકી જરા હરામખોર હતી. ટોળકીનો નેતા ધારાણી. શિખાઉને તરત પકડે. ટાયલા-માયલા કરે. બહુધા તબલા પર માતેલા સાંઘ જેવો ઉત્સાદ અલારખાં હોય. અમને એ મદદગાર થાય ને કલાકારને ભગાડે. દુનિયા આખી મોજ એ માણે. ઉત્સાહ ખાદિમ હુસનો ખાંસાહેબને એવી રીતે ભગાડેલા. બીજા પણ

હશે. સાથેસાથે કોઈ શિખાઉમાં તાકાત જુએ તો તરત કહી બેસે, આ ધ્યાનમાં રાખવા જેવો છે. ઉસ્તાદ અબ્દુલ હલીમ ઝાફરખાં માટે એણો સારી ભવિષ્યવાણી ઉચારેલી. હકીકતમાં અમે બન્ને એમને સાંભળવા ગયેલા તેનું મૂળ કારણ એ હતું. ધારાણી અભિભૂત થયો. કહે, હવે થોડાં વરસ એમનો કોઈ પ્રોગ્રામ ગુમાવવો પરવડશે નહીં.

આમાંના લગભગ બધા નામ-ધારાણી સહિત-સ્વર્ગ સિધાવી ગયા છે. મને ઉમાશંકર યાદ આવે છે. ‘એકલો અટૂલો ઝાંખો પડ્યો.’

મો. : ૮૮૭૦૪ ૦૬૧૭૭

મુલચંદ લાલજી એન્ડ ક્યુ.

MULCHAND LALJI & CO.

Importers & Wholesale Dealers in:

**One Side Coated Paper, Wet Strength Paper, Mettalized Paper,
Glassine Paper, CCK Paper**

Admn. Office : 229/231, Perin Nariman (Bazar Gate) Street, 1st Flr., Fort, Mumbai - 400 001.

Phone: (+91-22) 22617273 • 22617878 • 22617299 • Fax: 22611207

Email : info@mulchandlalji.co • Mobile : +91 98201 27299

Shop & Reg. Office : 202/203, Bora Bazar Street, Near Jain Temple, Fort, Mumbai - 400 001.

હજરો વર્ષોનું ડહાપણ એટલે દૃષ્ટાંત-કથાઓ

* ગુલાબ દેટિયા *

વાર્તા પહાડ જેટલી મ્રાચીન છે. માણસ લખતાંવાંચતાં નહીં શીઘ્રો હોય, લિપિ નહિ પ્રયોજાતી હોય, ગુફાની દીવાલો પર માણસ ચિગ્રો કાઢતો હશે ત્યારે પણ વાર્તા તો હશે જ. વાર્તા નહીં સાંભળી હોય એવો કોઈ માણસ મળે ખરો? માણસને વાર્તારસ વગર ચાલતું નથી.

જ્યારે કંઈક કહેવું હોય, પ્રવચન-વ્યાખ્યાન આપવું હોય, કોઈ વાત સમજાવવી હોય, ભારપૂર્વક કહેવી હોય, સરળ બનાવીને કહેવી હોય ત્યારે કશા નક્કર આધારની જરૂર પડે છે. આપણી દલીલના ટેકામાં કંઈક સચોટ કહેવાની દીર્ઘા થાય છે.

દૃષ્ટાંતકથા એ ટેકો પૂરો પાડે છે. દાખલો કે ઉદાહરણ આપો એટલે ચિત્ર ઊભું થાય છે. સાંભળનારને જટ સમજાઈ જાય છે. ગળે ઊતરી જાય છે.

દૃષ્ટાંતકથામાં કહેવતની જેમ ડહાપણ હોય છે. વેધકતા હોય છે. સરળતા અને લાઘવ હોય છે. દૃષ્ટાંતકથા રસિક પણ હોય છે, કારણકે કોઈ પણ કથા નીરસ હોય તો તો કોણ સાંભળે?

દૃષ્ટાંતકથાના અભ્યાસથી બીજી વાત જાણવા મળે છે : તે સમયનું ચિત્ર, સામાજિક પરિસ્થિતિ, લોકોની માન્યતા, સ્ત્રીઓની દશા, રીતરિવાજો, જ્ઞાતિઓ વિશેની છાપ, રાજાઓ, પ્રધાનો, શોઠ, સાધુ, નોકર, રસોઈયા, પંડિત, વનવાસી, શાઠ, વેશ્યા વગેરે અનેક પ્રકારના લોકોની ગતિવિધિનું ચિત્ર મળે છે. આપણી દૃષ્ટાંત-કથાઓમાં પોપટ જેવાં પંખીઓ પ્રાધાન્ય ધરાવે છે. ઘોડા, હાથી અને બળદ આવે છે. બાળ, રાજદરબાર, બજાર અને પાણીનો આરો આવે છે. શુકન-અપશુકન આવે છે. રસ તો બધા જ આવે છે. તેમાં પણ શૂંગાર, હાસ્ય, અદ્ભુત મુખ્ય હોય છે.

દૃષ્ટાંતકથાઓમાં ધ્યાન ખેંચતી બાબત છે બુદ્ધિચાતુર્ય. કોઈ પણ સમસ્યા કેમ ઉકેલવી, મુશ્કેલીમાંથી કેમ માર્ગ કાઢવો, વ્યવહાર ફુશળતા કેમ સાધવી તેનાં મીઠો બોધ દૃષ્ટાંતકથાઓ આપે છે. નીતિમત્તાની વાતો. ઝીણી ઝીણી વ્યવહારની વાતો દૃષ્ટાંતકથા શીખવે છે.

‘આગે સે ચલી આતી હૈ’નો બોધ આપતી એક દૃષ્ટાંતકથા છે.

શેઠના મૃત્યુ બાદ શેઠાણી પોતાનો સમય પસાર કરતી હતી. શેઠનું શાદી કરવાનો દિવસ આવ્યો ત્યારે શેઠાણી નહાઈ-ધોઈ તૈયાર થઈ રસોઈમાં ગૂંથાઈ જાય છે, ત્યાં એણો પાણેલી બિલાડી એના પગમાં અટવાવા લાગી. શેઠાણીએ બિલાડીને દૂર કરી ફરી સ્નાન કર્યું. ફરી બિલાડી દખલ દેવા ગઈ, એટલે શેઠાણીએ એક સૂંડલા નીચે બિલાડીને પૂરી દીધી અને શાદ્ધકર્મ પતાવ્યું. પછી દર વર્ષે એ પ્રમાણે કરતી રહી.

ઘરમાં નવી વહુ આવી. એણો સાસુને આ પ્રમાણે શાદી કરતાં જોઈ.

એકાદ-બે વર્ષ બાદ સાસુનું મૃત્યુ થયું. હવે વહુને સસરાનું શાદી કરવાનું આવ્યું.

શાદ્ધના દિવસે વહુ નહાઈ-ધોઈને તૈયાર થઈ. એને યાદ આવ્યું કે શાદી શરૂ કરતાં પહેલાં સાસુજી ટોપલા નીચે બિલાડી મૂકતાં હતાં. એ તો પડોશમાં દોડી અને કહ્યું : ‘મારે સસરાનું શાદી કરવું છે, મારી પાસે ટોપલો તો છે, પણ બિલાડી નથી. તમારી બિલાડી આપશો?’ પછી એણો બિલાડી મેળવીને, તેને ટોપલા નીચે મૂકી શાદ્ધકર્મ દર વર્ષ ચાલુ રાખ્યું.

આ દૃષ્ટાંતમાંથી બોધ થાય છે કે, સાસુ માટે તો બિલાડી સમસ્યા ઊભી ન કરે, ખાવાનું ન અભડાવે માટે ટોપલા નીચે પૂરવાની હતી;

જ્યારે વહુએ એ વાતને રિવાજ સમજી ચાલુ રાખી. ઘણી રૂઢિઓ અને રિવાજો આ રીતે જ ચાલુ રહે છે.

વિનોબાળ ફુરાનના પણ ઊંડા અભ્યાસી હતા. એમણો ફુરાનની એક દૃષ્ટાંતકથા નાંધી છે.

કહે છે કે, ફુરાનમાં સ્વર્ગ અને નરકની સાથે એક બીજી પણ ગતિ બતાવે છે, તેને બરર્જક કહે છે. એક છે જગત-સ્વર્ગ, બીજું છે દોજખ-નરક ને એ બેની વચ્ચે છે એક દીવાલ જેને બરર્જકની દીવાલ કહે છે.

જે લોકો બરર્જકની દીવાલ પર હોય છે તેઓ સ્વર્ગ પણ જોઈ શકે છે ને નરક પણ જોઈ શકે છે. સ્વર્ગ ભણી જુએ છે ને તેમને થાય છે, ‘સ્વર્ગમાં લોકો આપણા કરતાં કેવા સુખી છે! આપણો તો બરર્જકમાં પડ્યા છીએ.’ એમને દુઃખ થાય છે. એમની એક આંખ રડે છે, પણ જ્યારે તેઓ નરક ભણી જુએ છે ત્યારે ‘આ લોકો કરતાં તો આપણો વધારે સુખી છીએ’ એમ વિચારી બીજું આંખ હસે છે.

આ કથા સમજાવતાં વિનોબાળ લખે છે, જે લોકો મધ્યમ વર્ગના છે, તેઓ બરર્જકના લોકો જેવા છે. કેટલાક લોકો તેમનાથી ઉપર છે અને કેટલાક નીચે છે. જો તેઓ ઉપરવાળા ભણી જોશે તો મનમાં ઈર્ઝા- અદેખાઈ

જાગશો, પરંતુ નીચેવાળા ભણી જોશો, તો ફદ્યમાં કરુણા જાગશો.

એક માચીન દૃષ્ટાંતકથા છે, પણ એનો બોધ આધુનિક સંદર્ભમાં પણ લઈ શકાય.

એક શોઠ વ્યવહારકુશળ અને વિદ્વાન હતો. વનમાં એક વૃક્ષ કાપવા જાય છે. તે વખતે એ ઝડપમાંથી એક વ્યંતર આવી વિનયપૂર્વક હાથ જોડીને કહે છે, ‘શ્રેષ્ઠી! મારે રહેવાનું સ્થાન છેદીશ નહિ. ચિંતામણિની જેમ હું તારી સર્વે ઈચ્છાઓ પૂર્ણ કરીશ, પરંતુ જ્યારે તું મનો કંઈ કામ આપીશ નહિ ત્યારે તાનો ખાઈ જઈશ.’

વણિક તો વ્યંતરને પોતાના ઘરે લઈ આવ્યો. પછી તરત જ વ્યંતરને હુકમ કર્યો, મારે માટે સુંદર સાત માળનો મહેલ તૈયાર કરી આપ. વ્યંતરે ઝડપથી તે કામ પૂરું કર્યું. પછી શોઠ ધાન્ય, વસ્ત્ર, સુગંધી પદાર્થ વગેરે જે જે મંગાવ્યું, વ્યંતરે બધું હાજર કરી દીધું. વ્યંતરનું પેલું વાક્ય બરાબર યાદ રાખી શોઠ જ્યારે કંઈ કામ ન રહ્યું ત્યારે વ્યંતરને કહ્યું, ‘પર્વત જેવો ઊંચો એક વાંસ લઈ આવ.’ તે વાંસ લઈ આવ્યો. શોઠ કહ્યું, ‘જ્યારે હું કંઈ પણ કામ ન સાંપું ત્યારે તારે આ વાંસ ઉપર ચઢવા અને ઉત્તરવાનું સતત ચાલુ રાખવું.’

વ્યંતરે કહ્યું. ‘શોઠ, તમે જીતી ગયા, હું હાર્યો.’

આ કથાનો બોધ આજના એ સંદર્ભમાં લેવા જઈએ તો જે આધુનિક યંત્રો, ટેક્નોલોજી કારખાનાં, વિજ્ઞાન, યંત્રજ્ઞા જે કંઈ છે તેને યોગ્ય કામ ન સાંપીએ તો આપણા જ ભોગ લઈ લે. વિરાટ શક્તિ નવરી ન રહી શકે. કંઈક કામ જોઈએ જ.

આ તો એ એક રમુજુ ટુચકા તરીકે પ્રયોગિત છે, પણ એનો દૃષ્ટાંત તરીકે ઉપયોગ લઈ શકે.

ગલીના નાકે ચાર-પાંચ મિગ્રો ઉભા હતા. દૂરથી એક પહેલવાનાં જેવો કોઈ અજાણ્યો માણસ આવ્યો અને ઉભેલાઓને સંબોધીને પૂછ્યું, ‘તમારામાંથી બટુક કોણ છે?’ નટુંએ જરૂર દઈને કહ્યું. ‘બટુક હું છું.’ પેલાએ નટુંને બરાબરનો મેથીપાક દીધો ને પછી જતો રહ્યો.

થોડી વારે કળ વળતાં પાસે ઉભેલા મિગ્રોએ નટુંને પૂછ્યું, ‘તું બટુક નથી છતાં આમ શા માટે કર્યું?’ નટુંએ પોતાના અતિજ્ઞાસુ સ્વભાવવશ કહ્યું, ‘આપણાને ખબર તો પડી કે એને બટુકનું શું કામ હતું.’

જરૂર ન હોય તેવી બાબતોમાં સમજ્યા વગર માં ધાલનાર, અતિજ્ઞાસા બતાવનાર ઘણી વાર આ રીતે માર ખાય છે.

ભગવાન મહાવીર સ્વામીની ઉપદેશ પદ્ધતિ ‘જ્ઞાતાશૈલી’ એટલે દૃષ્ટાંત દ્વારા વાતા સમજાવવાની હતી. સ્વ. જયત્બિષ્ણુએ

‘ભગવાન મહાવીર’ પુસ્તકમાં જે ચાર દૃષ્ટાંતકથાઓ નાંધી છે તે આ ગ્રમાણો છે :

એક વાર ભગવાને કહ્યું:

કટલાક લોકો અતિથિ માટે ઘેટાને પાણે છે. ઘેટાને ખૂબ લાડ લડાવે છે. સારો સારો ઘાસચારો ખવડાવે છે અને ચોળા અને જવ ખવડાવી હષ્પુષ્ટ કરે છે. ઘેટું ખાય છે અને મોજ કરે છે.

એ ઘેટું મોટા પોટવાળું અને મોટી કાયાવાળું થાય છે. ઘેટું માને છે કે મારા જીવનમાં આનંદ છે. મોજ છે. મસ્ત થઈને ખાવાપીવાનું છે. બીજાં ઘેટાં જુઓ ને કેવાં રખે છે! કેવાં ભૂખે મરે છે!

એવામાં ઘરધણીને ત્યાં અતિથિ આવે છે. ઘરધણી મહેમાનને જમાડવા રાતામાતા ઘેટાને પકડે છે, બાંધે છે અને તેનો વધ કરે છે. એના ઝીણાઝીણા કટકા કરી સ્વાદિષ્ટ વાની બનાવે છે. ઘેટાનો મરતી વખતે અતિથિ આવ્યાનો શોક થાય છે.

ઘડપણરૂપી અતિથિ કોને નથી આવતો? મૃત્યુરૂપી છરી કોને હલાલ નથી કરતી? એ અતિથિ અને એ છરી આવ્યાં પહેલાં જે ચેતે એ ખરો ચેત્યો કહેવાય.

ભગવાન એક કોડી સાટે નવસો નવ્યાણું રૂપિયા ગુમાવનારનું દૃષ્ટાંત આપે છે.

એક માણસ પરદેશ જઈ મહેનત કરી એક હજાર રૂપિયા કમાઈને પાછો ફરી રવ્યો હતો. એણો હજાર રૂપિયામાંથી એક રૂપિયો જુદો રાખ્યો. નવસો નવ્યાણું વાંસળીમાં નાખી કેઢે બાંધ્યા.

એક રૂપિયાની સો કોડી લીધી અને નક્કી કર્યું કે આ સો કોડીમાં જ ગ્રવાસ ખર્ચ પતાવવાં.

ધીરેધીરે એણો ઘણા રસ્તો કાપી નાખ્યો. હવે ગામ થોડેક દૂર રહેતાં એક ઠેકાણો એ ખાવા બેઠો. ત્યાં એ એક કોડી ભૂલી ગયો. જમ્યા બાદ આગળ વધ્યો. રસ્તે પેલી કોડી યાદ આવી. હવે એક કોડી ખાતર નવો રૂપિયો વટાવવો પડશો. વિચાર્યુ કે પાછા જઈ કોડી લઈ આવું.

નવસો નવ્યાણું રૂપિયા એક જગ્યાએ દાટ્યા અને કોડી લેવા હંફળો-ફંફળો પાછો ફર્યો.

દોડતો પેલા સ્થળે ગયો. કોડી ન જડી. દોડતો આગળ વધ્યો. દાટેલા નવસો નવ્યાણું રૂપિયા કોઈ કાઢી ગયેલું. કોડીય ગઈ અને નવસો નવ્યાણું રૂપિયા પણ ગયા.

દેહ ખાતર આત્મા ખોનારાઓએ વિચાર કરવા જેવો છે.

એક રાજાને કેરી ખાવાનો શોખ હતો. બહુ કેરી ખાવાથી વિષ્ણુચિકા (કોલેરા) નો

રોગ થયો. વૈદે દવા આપી સાજો કર્યો, સાથે ચેતવણી આપી કે હવે કેરી ખાશો તો જીવ ખોશો.

રાજાએ થોડા દિવસ વૈદનું કહેવું માન્યું. મન કેરીમાં જ રમવા લાગ્યું. રાજાને કેરી વગર ચેન ન પડે.

આખરે રાજાએ કેરી ખાધી અને રોગ થયો. ફરી સાજો ન થયો.

એક તુચ્છ વસ્તુ માટે જીવ ખોયો.

ભગવાન કહે છે:

ગજા વેપારી સરખી મૂડી લઈ પરદેશ વેપાર કરવા નીકળ્યા.

ઘણા દેશ ફરી ઘણો દહાડે પાછા ફર્યો. પહેલો વેપારી મૂડી બમણી કરી કમાઈને આવ્યો. બીજો મંદીમાં ફસાતાં માંડમાંડ મૂડી બચાવીને પાછો ફર્યો. ત્રીજો મૂડી ખોઈને પાછો ફર્યો.

પહેલા પ્રકારના મનુષ્યો મનુષ્યરૂપી મૂડી જાળવે છે અને પૂજ્યતા પામે છે. મનુષ્ય

જીવનમાં તોફાન આવે તે પણ
જરૂરી છે, ખબર તો પડે,
કોણા હાથ છોડાવીને ભાગો છે,
ને કોણા હાથ પકડીને સાથે ચાલે છે..

જીવનમાં સદાચાર, તપ, શીલને વ્રત વગેરે પાણી દેવ બને છે. બીજો મનુષ્યત્વ જાળવી રાખે છે. સાદા આચારો પાણે છે. ગીજા પ્રકારના જીવો મનુષ્યત્વ ખોઈ નાખે છે. અનાચારી અને દુરાચારી બની નરકના ભાગી બને છે.

જૈન સાહિત્ય અસંખ્ય સ્વરૂપોમાં લખાયું છે. તેમાં અનેક ચરિત્રાઓ આવે છે. અગણિત કથાઓ આવે છે. જૈન દૃષ્ટાંતકથાઓનું સાહિત્ય અત્યંત સમૃદ્ધ છે. એ કથાઓના વિષયનો વ્યાપ ધણો મોટો છે. અનેક ગ્રંથોમાં, હસ્તપ્રતોમાં વિખરાયેલી પડેલી દૃષ્ટાંતકથાઓને એકસાથે સંકલિત કરવામાં આવે તો જૈન દૃષ્ટાંતકથાઓના પ્રતાપથી સૌ આશ્ર્યમુગ્ધ થઈ જાય.

બૌદ્ધ જાતકકથાઓ, સૂક્ખીકથાઓ, જેનકથાઓ વગેરે અનેક ધર્માની કથાઓ પ્રચલિત છે. એ બધી દૃષ્ટાંતકથાઓ સામે જો જૈન ધર્મગ્રંથોમાં વર્ણવેલી કથાઓ મૂકવામાં આવે તો એ કથાઓનાં વિષય, વ્યાપ, શૈલી, સાર, વિવિધતા, કૌશલ વગેરે અનેક બાબતો નોંધપાત્ર બની રહે.

મો. : ૮૮૨૦૬ ૧૧૮૫૨

જ્યારે જ્યારે ચુપ રહ્યો છું,
ત્યારે ત્યારે લોકને સારો લાગ્યો છું,
જ્યારે જ્યારે સત્ય કહ્યું છે,
ત્યારે ત્યારે પારકા તો દૂર પોતાનાઓને
પણ કડવો જેર લાગ્યો છું

ઉતના હી લો થાલી મેં, વર્થ ન જાયે નાલી મેં

ગયા અઠવાડિયે ઇન્ટરનેટ પર અનાજના બગાડ વિશે વાંચી રહ્યો હતો અને જુદીજુદી વેબસાઇટ પર કેટલાક અંદાજિત આંકડા વાંચ્યા તો મગજ બહેર મારી ગયું. એક અંદાજ પ્રમાણે. જગતમાં ઉત્પાદન થતાં અનાજમાંથી ૧/૩ અનાજ વર્થ જાય છે. આ ટકાવારીને આંકડામાં વાંચીએ તો લગભગ દર વર્ષે ૧૩૦ કરોડ ટન ખાવાયોગ અનાજનો ખાવામાં ઉપયોગ થતો નથી અને આ વર્થ જતાં અનાજની કિંમત કાઢી તો અંદાજે ૭૬ લાખ કરોડ અને છેલ્લો આંકડો વાંચીને તમને આશર્ય થશો કે આટલું અનાજ, અંદાજે ૩૦૦ કરોડ લોકોનું પેટ ભરી શકે છે અને આટલી માહિતીથી જો તમને આંચકો ન લાગ્યો હોય તો જાણી લો કે વિશ્વભરમાં આ અનાજના નુકસાન કે બગાડમાં આપણો ચીન પણી બીજા નંબરે છીએ.

કારણો

અનાજ વર્થ જવાનાં ઘણાં બધાં કારણો છે જેને આપણો બો ભાગમાં વહેંચી શકીએ. અનાજનું નુકસાન અને અનાજના બગાડ. વિકાસશીલ દેશોમાં ઉત્પાદનની ખોટી પદ્ધતિઓ, સંધરવાની ખામી ભરેલી વ્યવસ્થાઓ, અનાજના યોગ્ય પરિવહન માટે વાહનોની અપૂરતી સગવડ, વગેરે કારણોથી અનાજનું નુકસાન થાય છે. સામે છેડે વિકસિત

દેશોમાં આ બધી બાબતોમાં પૂરતું ધ્યાન રખાતું હોવાથી અનાજનું નુકસાન તો ઓછું થાય છે, પણ વિવિધ કારણોસર અનાજનો બગાડ થાય છે, જે એક નૈતિક અપરાધ જેવું લાગે છે. વળી સૌથી વધુ બગાડ થતો હોય એ વસ્તુઓની યાદી જોઈએ તો એમાં મોખરે છે, બ્રેડ, દૂધ, ચીજ અને સફરજન (કેમ ચોકી ગયા ને).

પરિણામો

આટલું અનાજ, જેના ચોથા ભાગ માત્રથી વિશ્વના દરેક ભૂખ્યાને અશ મળી શકે એનું વર્થ જવું, એનું કચરામાં જવું, એ ધર્મ કે સામાજિક જ નહીં, પણ પર્યાવરણની દૃષ્ટિએ પણ મોટો ગુનો છે. જેટલું અશ વર્થ ગયું એની પાછળ વપરાયેલાં સાધન-સંપત્તિ વિષે વિચારી જુઓ. એક તરફ અનાજના દરેક દાણા પાછળ વપરાતું પાણી, જમીન, ખેડૂતનો શ્રમ અને સામે છેડે ભૂખમરાથી કે અપૂરતા પોષણથી દર વર્ષ મરનારા ત કરોડ લોકો.

પણ આપણો ત્યાં તો આવો બગાડ નથી ને ? પણ આપણો સૌ તો થાળી પણ ધોઈને પીનારા, તો આપણા માટે આ લેખનો શો અર્થ ? અર્થ છે. વાસણા કે થાળીમાં કૃષ્ણાની જેમ ભાતના છેલ્લા દાણાનું મહત્વ જાણારા આપણો સૌ. પણ છતાં કેટલીક બાબતોમાં આપણો પણ

થોડુંક વધુ જતન કરી શકીએ. થોડી વધુ દરકાર રાખી શકીએ અને વળી આપણી આસપાસમાં રહેતા લોકો, પડોશીઓ, સોસાયટી, આપણી ઓફિસમાં કામ કરતા અન્ય લોકો સુધી આ સમજ પહોંચાડવી જરૂરી છે. માત્ર ધર્મ જ નહીં. માનવતા પણ નહીં, પ્રકૃતિ અને વિજ્ઞાનની દ્રષ્ટિધી પણ આપણો અશનો આદર કરવો રહ્યો અને અન્યને પણ આ વાત, આ શીખ આપવી જ રહી.

ફાયદા :

‘હાથ કંગન કો આરસી’ ક્યા જેવી દીવા જેવી ચોખ્ખી વાત એટલે અશનો આદર કરવામાં, અનાજનો વ્યર્થ ઘટાડવામાં નુકસાન તો છ જ નહીં. માત્ર ફાયદા જ ફાયદા.

૧. આર્થિક બચત

૨. સાધન સંપત્તિનો સદૃપથોગ

૩. અશના છેલ્લા દાણા સુધી ચીવટ રાખવાનો આત્મસંતોષ

નુકસાન/આડઅસર

૧. અશનો સદૃપથોગ કરવામાં કેટલીક વાર, કેટલીક બાબતોમાં ધર્મ સાથે કેટલીક માન્યતાઓ સાથે ઘર્ષણ થઈ શકે. એવામાં તમારી પોતાની સમજ, તમારી પોતાની પ્રાથમિકતાઓ સાથે નિર્ણય લેવો.

૨. કેટલાક નુસખા, કેટલીક રીત તમારા શરીરનો, તમારા સ્વાસ્થ્યને અનુકૂળ ન હોય તો એ અંગો તમારી અનુકૂળતાથી નિર્ણય લેવા હિતાવહ.

અશનો આદર કરવાની કેટલીક ટિપ્સ

૧. રોજના ભાણામાં દ્રવ્યમર્યાદા રાખો. જો વાનગીઓ ઓછી બનશો, તો નક્કી બગાડ પણ ઘટશે. આખો દિવસ આવું ન કરી શકો, તો સાંજ/રાતના ભોજનમાં દ્રવ્યમર્યાદા લઈ આવો. એ પણ શક્ય ન હોય તો અઠવાડિયામાં એક કે બે દિવસ એવું કરો, પણ મારા ભાઈ, શરૂઆત તો કરો.
૨. ક્યારેક રસોઈ વધારે થઈ ગઈ હોય તો પહેલા જ વધનારા અનાજનું ખાનિંગ કરો. જો તમે બીજા દિવસે ઉપયોગ ન કરવાના હોવ તો અન્યને આપવા વિશે જરૂર વિચારો. (યાદ રહે આપણાં જમ્યા પછી આપવું. આપણાને પોતાને થોડુંક ખટકશે. શક્ય હોય તો આપણાં જમવા પહેલાં જ વધારાનું અનાજ કાઢી અન્યને પહોંચાડવું વધુ યોગ્ય)
૩. મહિનામાં એકાદ દિવસ એવો રાખો જ્યારે માત્ર ને માત્ર, આવું વધારાનું અનાજ વાપરીને ભાણું બનાવી શકાય.
૪. ખાવાના, પીરસવાના માપ થોડા નાના કરો. ખપ હશે તો બીજી વાર પીરસવાની ક્યાં ના છે. જો ઓછું પીરસાશો. તો પોતાની મેળે બગાડ પણ ઓછો થશે. સરકારે પણ રેસ્ટોરન્ટમાં પીરસાતા ભોજનમાં હાલ્ફ પ્લેટ, થોડા ઓછા દામ, થોડી નાની પ્લેટ, વગોરે બાબતે કાયદા લાવવાનું કામ શરૂ કરી દીધું છે.

- ૫ પ્રસંગોમાં દ્વયમર્યાદા રાખો. જો બુકે
વગોરેમાં ઓછી વસ્તુ હશે તો નક્કી
બગાડ ઘટશે. આલીશાન બુકેથી કોઈનું
માન, સન્માન, મોભાની મૂલવણી
કરવાને બદલો એવા પ્રસંગની સાદગી,
અશ, જળ વગોરેનો ઓછામાં ઓછો
બગાડ જેવા પેરામિટરથી અન્યાંનો
મૂલવવાનો સમય આવી ગયો છે.
- ૬ આપણા તહેવારો, ધાર્મિક પ્રસંગોમાં
અનાજનો આદર કેવી રીતે જાળવીએ એ
તો એક આખું અલગ ચેપ્ટર છે પણ એના
વિષે લખીશ તો મૂળ ઉદ્દેશ્ય બાજુએ રહી
જશે અને આપણો સૌ કોઈ અલગ
વિવાદમાં ઘસડાઈ જશું. એટલે એ વાત
ફરી કયારેક.
૭. શક્ય હોય ત્યાં રેસ્ટોરન્ટને બદલે ઘરે
જમવાનું રાખો. જો રાધવું શક્ય ન હોય
તો પાર્સલ મંગાવો. રેસ્ટોરન્ટની
સરખામણીએ ઘરે પાર્સલ લાવવામાં પણ
બગાડ ઓછો થશે.
- ૮ રેસ્ટોરન્ટમાં જમવા જાવો અને ખાવાનું
બચી જાય તો ડોગી બેગ માંગવામાં
શરમાશો નહીં. ડોગી બેગ લઈ કોઈ
અન્યાંને એ ભોજન આપી અનાજનો
આદર કરવામાં તમારો આદર ક્યાંય
ઘટતો નથી.
- ૯ હોલસેલ ખરીદી અને એમાં મળતા
કિફાયતી દર, બધું માન્ય, પણ જો એમ
કરવામાં સરવાળે અનાજનો બગાડ થાય,

તો તમે કરેલી બચતની બધી ગણાતરી
ઉંધી પડશો એટલે તમારી અનાજ,
શાકભાજી, ફળોની જથ્યાબંધ ખરીદી, આ
બધું વિચાર્યો પછી જ કરો.

૧૦ ફળ, શાકભાજીના બાદ્ય દેખાવનો
વધુપડતું મહત્વના આપો. વિકસિત
દેશોમાં ફક્ત સારા દેખાતાં શાકભાજી,
ફળો વેચાય છે અને એ કારણો સારાં,
પણ થોડાં વાંકાંચૂંકાં, બેડોળ ફળો,
વગોરે વેચાતાં નથી અને છેવટે એમનો
બગાડ થાય છે. વસ્તુ સારી હોય તો
એના બાદ્ય દેખાવનો બદલો એની
ગુણવત્તા ચકાસી ખરીદી કરો.

૧૧ ફૂડ પેકેટની તારીખોને સમજો. મોટા
ભાગના લોકો, એક્સપાયરી અને બેસ્ટ
બીફોર, વગોરેમાં ફરક સમજતા નથી.
મોલ વગોરેમાં પણ આવી મૂંજવણને
કારણો લોકો આવા પેકેટ ઉપાડે નહીં
અને લાંબે ગાળે, મોલવાળાએ પેકેટ
ફેંકવા પડે છે.

૧૨ જે અનાજનો બગાડ થાય, એની
વખતોવખત નાંદું કરો, જેથી બીજી વાર
ખરીદી કરતી વખતે તમે પોતાની મેળે
સભાન રહેશો.

૧૩ કઈ વસ્તુનો સંગ્રહ કેવી રીતે કરવો એ
વિશે થોડું હોમવર્ક કરો. કેટલીક વસ્તુ
કિજમાં રખાય, તો કેટલીક કિજરમાં. તો
કેટલીક માગ રૂમ ટેમ્પરેચર પર જ
રાખવાની હોય. વળી સંગ્રહ કરવાની

ઘણી પદ્ધતિઓ છે, જેમકે સૂક્વીને કે ડીપ ફિઝિંગ, વેક્યુમ પોક, ટીન પોકિંગ. જો કોઈ વસ્તુનો વધારે સમય સંગ્રહ કરવો હોય તો આવી કોઈ યોગ્ય પદ્ધતિનો ઉપયોગ કરો.

૧૪ ફિજની કે અન્ય વસ્તુઓને ફસ્ટ ઈન ફસ્ટ આઉટના ધોરણે વાપરો. જે પહેલા ખરીદેલી વસ્તુ હોય એ પહેલા વાપરો. વળી ફિજને સમયાંતરે ખાલી કરતાં રહો, જેથી દરેક વસ્તુનો યોગ્ય સમયે ઉપયોગ કરી એનો બગાડ બચાવી શકો.

૧૫ ડૉક્ટરો અને વૈજ્ઞાનિકો પણ કહે છે કે, ફળો, શાકભાજીની છાલ, બિયાંમાં વધારે ગુણ હોય છે એટલે શક્ય હાય ત્યાં છાલ, બિયાં વગોરેને ઉપયોગમાં લાં. વધુ પ્રોટીન અને પોષણ મળશે અને વળી બગાડ ઘટશે એ વધારાનો નફો.

૧૬ એવી જ રીતે સેન્ડવિચ બનાવતી વખતે કાપીને ફેંકી દેવાતી બોડની સાઈડસ વગોરેનો તમે પોતે પણ નાસ્તામાં ઉપયોગ કરી શકો. જો એમ ન કરવું હોય તો કોઈ અન્યને એ આપી દો જેના થકી એનું એક ટંકનું ભોજન નીકળી જશે.

૧૭. ટાટા ચુપ સહિતની ઘણી કંપનીઓની કેન્ટિનમાં ફૂડ કાઉન્ટર આગળ એક બોર્ડ મારવામાં આવે છે. જેમાં રોજ કેટલું અમ વ્યર્થ ગયું એનો ઉલ્લેખ કરી લોકોને જાગૃત કરવાનો પ્રયત્ન થાય છે.

દા.ત. “ગઈકાલે, ૪૫ કિલો અમનો

બગાડ થયો, જેનાથી ૧૮૦ લોકો ભરપેટ ખાઈ શક્યા હોત”. આવું કંઈક આપણી આંફિસોમાં, કેન્ટિનમાં, પહેઢી કે લગ્નપ્રસંગમાં વહેલી તકે શરૂ કરવું જરૂરી.

૧૮ બપોરે શક્ય ન હોય, પણ રાત્રે આખો પરિવાર સાથે બેસી જમે, તો પ્રેમ, સમજણા, લાગણીઓ વધશે અને ખાવાનો બગાડ ઘટશે, એ બોનસમાં.

૧૯ આટલું બધું કર્યા પછી પણ થોડોક બગાડ થાય તો એ ઘરની આસપાસ ગાય, ભૌસાના તબેલામાં આપી શકાય. સોસાયટીમાં ફૂતરા, બિલાડા, ચકલીઓ, કાગડાઓ માટે એનો ઉપયોગ કરો અને છેલ્લે કશું જ ન થઈ શકે તો એ અમને કચરામાં નાખવાને બદલે એનો ખાતર બનાવવામાં ઉપયોગ કરો. હવે તો વિવિધ નગરપાલિકા પણ દરેક સોસાયટીમાં કંપોસ્ટ કરવું ફરજિયાત કરી રહી છે. જો ઘરે કે કોઈ પ્રસંગમાં બહુ જ વધારે ખાવાનું વધે તો કેટલીય સંસ્થાઓ છે જે આવીને આ ભોજન લઈ જઈ એનો સહૃપયોગ કરે છે.

૨૦ છેલ્લે એટલું જ આપણો સૌઓ સમજવું અને અન્યનો સમજાવવું જરૂરી છે કે આપણો સૌ જીવા માટે ખાઈએ છીએ, નહીં કે ખાવા માટે.....

રતાડિયા ગણોશવાલા

મો. : ૮૮૮૨૮૧૫૩૬૭

કોલકતાની વિરાસતો

જ્યોતિ મોતા

ગતાંકથી ચાલુ....

કિશનભાઈની ઈચ્છા હતી કે મારે સંગ્રહાલય ખાસ જોવું. હજુ તો મારે અહીં ઘણું ઘણું જોવાનું બાકી હતું. મેં કોલકતા માટે ગ્રાનિટ દિવસ જ ફાળવેલા. આ ગ્રાનિટ દિવસમાં સ્થાનીય કોલકતા અને શાંતિનિકેતન જોવાની ખૂબ ઈચ્છા હતી. ગાઈકાલનો અડધો દિવસ બગડી ગયો હતો. એક દિવસ વધુ રોકાઈ આવતી કાલે શાંતિનિકેતન અને પરમાદિવસે ઇકો પાર્ક અથવા સાયન્સ સિટી જોઈ આગળ નીકળી જવું એવું નક્કી કર્યું. એકાદ કિલોમીટર આગળ ચાલી ત્યાંથી બસ પકડીને પહોંચી ઇન્ડિયા મ્યુઝિયમ.

ભારતીય સંગ્રહાલય (ઇન્ડિયા મ્યુઝિયમ):
જવાહરલાલ નહેરુ રોડ, ન્યૂ માર્કેટ એરિયા,
ધરમતલા માં આવેલા આ સંગ્રહાલયને જોવાનો
સમય: સવારે ૧૦.૦૦ થી સાંજે ૬.૩૦,
શિયાળામાં ૪.૩૦. પ્રવેશ શુલ્ક: ૩૦ રૂપિયા.
બંધ: સોમવાર અને જાહેર રજાના દિવસો.

અહીં પહેલા બધો સામાન જમા કરાવવો
પડે, ફક્ત પૈસાના પર્સ સિવાય. અંદર અમુક
જગ્યાએ ફોટોગ્રાફીની મનાઈ છે. આ સંગ્રહાલય
જોવા ઓછામાં ઓછા ચાર કલાક જોઈએ.

કોલકતાના મુખ્ય રોડ પર સ્થિત આ
સંગ્રહાલય કલા, સંસ્કૃતિ, શિલ્પ, સ્થાપત્ય અને
જાન્યુઆરી ૨૦૨૨

ભારતના વિવિધ રંગોને પ્રદર્શિત કરે છે.
સંગ્રહાલય જોવા બાદ ચોક્કસ કહી શકાય કે આ
પ્રકારનું સંગ્રહાલય ભારતમાં આ એક જ હશે.
બે માળની વિશાળ, ધવલ, પાશ્વાત્ય સ્થાપત્ય
શૈલીમાં નિર્મિત આ ઈમારત બહારથી જેટલી સુંદર
છે એટલી જ અંદરથી પણ આકર્ષક અને ભવ્ય
છે. ‘જાહુગાર’ના નામથી ઓળખાતું આ સંગ્રહાલય
શરૂઆતમાં એશિયાટિક સોસાયટી સંગ્રહાલય,
ઇન્ડિયિયલ સંગ્રહાલય અને પછી ભારતીય
સંગ્રહાલયના નામથી પણ ઓળખાય છે. આ
સંગ્રહાલય ફક્ત ભારતનું જ નહીં, પણ એશિયાનું
સૌથી મોટું સંગ્રહાલય છે. ૧૮૧૪માં શરૂ થયેલા
આ સંગ્રહાલયમાં અતિપ્રાચીન વસ્તુઓનો સંગ્રહ
કરેલ છે. કવચ, આભૂષણો, જ્વાશિઓ, કંકાલો,
મિસરની મમીઓ, મોગલ ચિત્રો ઇત્યાદિ દુર્લભ
વસ્તુઓનો સંગ્રહ અહીં જોવા મળે છે. સમકાલીન
ચિત્રો, બુદ્ધના પવિત્ર અવશેષો અને પ્રાચીન
મૂર્તિઓનો અધધ સંગ્રહ અહીં છે. સંગ્રહાલયની
અંદર પહેલા ત૦ દીર્ઘાઓ હતી જે કાળકમે વધતાં-
વધતાં ૬૦ થઈ ગઈ છે. સંગ્રહાલય મોટું થતું
ગયું અને હવે ૮૩૦ વર્ગ મીટરમાં ગ્રાનિટ માળની
ઈમારતમાં ફેલાઈ ગયું છે. કલા, પુરાતન,
ભૂવિજ્ઞાન, વનસ્પતિવિજ્ઞાન, પ્રાણીવિજ્ઞાન,
માનવવિજ્ઞાન એમ કુલ છ શ્રેષ્ઠીમાં અલગ-અલગ
ઈમારતોમાં વિભાજિત છે. પરિસરની અંદર જ
પુસ્તકાલય અને પુસ્તક વેચાણની દુકાન પણ

છે. ઈ.સ. ૧૮૧૪માં ડેનમાર્કના ગ્રસિએચ વનસ્પતિશાસ્ત્રી નથાનિયલ વાલિયે એશિયાટિક સોસાયટીની ઈમારત બનાવી જે કાળકમે ખૂબ મોટા સંગ્રહાલયમાં પરિવર્તિત થઈ ગઈ.

હું એક પણી એક વિભાગમાં જવા લાગી. ગણ્ણી ન શકાય અને પૂરેપૂરી જોઈ ન શકાય એટલી અઢળક વસ્તુઓનો સંગ્રહ અહીં થયેલો છે.

પુરાતત્ત્વખંડ : આ પ્રથમ વિભાગમાં પિ અને પ્રોટોહિસ્ટોરિક ગોલરી છે. મુખ્ય પ્રવેશ ગોલરી, બરહૃત ગોલરી, ગાંધાર ગોલરી, પુરાતત્વ ગોલરી, સિક્કા, લઘુ-કલા અને મિસર ગોલરી આ વિભાગમાં આવેલી છે. આ પહેલા વિભાગમાં જ આટલી બધી દીર્ઘાઓ અને અનન્ય કલાકૃતિઓ ! શું જોવું ! અને શું છોડવું ! એક નજર નાખી, છાયાંકન કરતી ગઈ.

આર્ટસ સેક્સન કલા ખંડ : આ ખંડ ઉપરના માળે છે. આ ખંડમાં મોગલ ચિત્રકારી, કલા સજાવટ, દક્ષિણ-પૂર્વ દીર્ઘા, કપડાની દીર્ઘા ઇત્યાદિ શામિલ છે. બરહૃત ગોલરીમાં પ્રદર્શિત દેવી-દેવતા, યક્ષ-યક્ષિણી અને જાતકકથાઓની મૂર્તિઓ છે. કાંશ્ય ગોલરીમાં ૮મી થી ૧૪મી સદીની ધાતુઓની મૂર્તિઓનો ભંડાર છે.

માનવશાસ્ત્ર ખંડ (અન્થોપોલોજી) : માનવ-વિજ્ઞાન ખંડમાં પેલિઓન્ટોલોજી, અન્થોપોલોજી, ગોલરી, કલચરલ એન્થોપ્રોલોજી, માસ્ક ગોલરી જે ખાસ વિશેષ છે. એ સૌથી ઉપરના ખંડમાં છે. ત્યાં ભારતના વિવિધ પ્રદેશો અને જાતિઓમાં વપરાતા માસ્ક જોવા મળે છે. એની બાજુમાં સંગીતવાદી ગોલરી પણ એટલી જ રોચક છે.

જુઓલોજી ખંડ : આ ખંડમાં ફિશ ગોલરી એઝ્ઝીલિયા, રેપટીલિયા, બર્ડ, સ્તનપાયી પ્રાણી અને ઈકોલોજી ગોલરી આવેલાં છે. આ ખંડમાં પ્રાગ ઇતિહાસનાં જાનવરોનાં મોટાં-મોટાં અસ્થિપિંજર ચારેબાજુ વ્યવસ્થિત રીતે ગોઠવાયેલા છે. અનેક પ્રકારના જીવ જંતુઓ પણ પ્રદર્શિત કરવામાં આવ્યા છે. સ્તનપાયી પ્રાણીઓનો અલગ વિભાગ વિભાગ છે.

જિયોલોજી ખંડ : આ ખંડમાં શિવાલિક ગોલરી, ઇન્વેટબ્રેટ, ફોસિલ, રોક, મિનરલ, રત્નોની ગોલરીજ શામિલ છે. અહીં ઉલ્કાપિંડના નમૂનાઓ મુકેલ છે. નીચે જીણીજીણી વિગતો પણ લખેલી છે.

વનસ્પતિ ખંડ (બોટની સેક્શન) : ભારતીય વનસ્પતિઓનાં લાકડાં, ખાદ્ય ઉત્પાદનો, ઔષધિઓ, વિવિધ વનસ્પતિઓમાંથી બનતા ધાગા, તેલ અને ભારતમાં ઉગાડવામાં આવતી અનેક વનસ્પતિઓ અને અનાજ સામેલ છે. આ સિવાય બીજી નાની-મોટી દીર્ઘાઓમાં ખુલ્લિકલ ઈન્સ્ટ્રુમેન્ટ, માઈનર આર્ટ, પેઇન્ટિંગ, કાંશ્ય, સજાવટ, કલા ગાંધાર ઇત્યાદિ દીર્ઘાઓ સામેલ છે.

આ ભવ્ય સંગ્રહાલયની વાતો અને વસ્તુઓ અખૂટ છે. વિવિધતાથી સજેલું આ સંગ્રહાલય વિશ્વનું નવમા નંબરનું જૂનું સંગ્રહાલય છે. અહીંની સૌથી વધુ ધ્યાન ખેંચતી વસ્તુઓમાં ઇજિપ્ત-મિસરની મમી, બરહૃતનો બૌદ્ધ સ્તૂપ, ભગવાન બૃદ્ધની અસ્થિધાતુ (રાખ) અને અશોક સંભાની

પ્રતિકૃતિ પણ અહીં મુકાયેલ છે. ભારતીય સિક્કાઓનો સૌથી મોટો સંગ્રહ અહીં છે.

સાડા ગણ કલાક ફર્યા બાદ હું થાકીને લોથ થઈ ગઈ. સૌથી વધુ છાયાંકન પણ મેં અહીં જ કર્યા. સંગ્રહાલયની બહાર આવી ત્યારે જાણે કોઈ અલગ અવસ્થામાં હોવું એવું પ્રતીત થયું. કંઈક જાણવા-માણવાનું રહી ગયું કે સમય ઓછો પડ્યો એવું મહેસૂસ કર્યું. આખા ભારતનું ભ્રમણ જાણે આ સંગ્રહાલયમાં થઈ ગયું. તરોતાજ થઈ થોડી વાર ત્યાંજ બેઠી. બોધગયાના સંગ્રહાલય બાદ પહેલી વાર એટલો સુંદર સંગ્રહાલય જોવાનો આનંદ મળ્યો હતો. બહાર આવી ચાટનો સ્વાદ માણ્યો. કિશનભાઈને ફોન કરી ખૂબ ઘન્યવાદ કહ્યા. મારા આગળના ગંતવ્ય દક્ષિણોશર-બેલૂર-કાલી મંદિર કેમ પહોંચવું એની માહિતી લઈ લીધી.

બસ પકડી દક્ષિણોશર હાવડા બસસ્ટેશન પહોંચી. અહીંથી મને લાંબો સ્કાયવોક પસાર કરી નીચે આવવાનું હતું. સ્કાયવોક પર પણ્ણિમ બંગાળની સંસ્કૃતિને મજાનાં ચિત્રોરૂપે પ્રદર્શિત કરી હતી. પર્યાટકો અને યાત્રિકોની પાછળ-પાછળ ચાલતી એક વિશાળ રસ્તા અને મેદાન જેવા ભાગ પર પહોંચી. ત્યાં ટ્રાફિક સંદર્ભ બંધ હતો. અહીં ખાનપાનની અનેક દુકાનો અને ઢાબા જેવી રેસ્ટોરન્ટ હતી. અવનવા બંજનોનાં નામ લખેલ હતાં. સુગંધ લલચાવી રહી હતી. વધતી જતી ભીડ જોઈ પહેલા મંદિર દર્શન કરી પછી પેટપૂજા કરવી એમ વિચારી આગળ વધી કતારમાં ઉભી રહી.

મંદિરની અંદર જતાં પહેલાં અહીં કેમેરા, મોબાઇલ, બેલ્ટ, પેન, ખાવાનું આ બધું જમા કરાવવા માટેની બારીઓ છે. ચખ્પલો પણ અહીં લોકરમાં (પેઈડ પૈસા ચૂકવીને) જમા કરાવવી પડે. ભૂલથી ચખ્પલ સાથે આગળ વધ્યા તો પાછા જમા કરાવવા આવવું પડે અને ફરી નવી કતારમાં ઊભા રહેવું પડે, જે મને કરવું પડ્યું. મંદિરો બનાવનાર અને જ્ઞાંદ્રાર કરાવનાર મહાનુભાવોનાં પૂતળાં ચોગાનમાં સ્થાપિત હતાં. નાળિયેરી-તાડનાં વૃક્ષોના ઝૂંડ પરિસરની શોભામાં વધારો કરી રહ્યા હતા. બોટલપામની વચ્ચે અહીંના પ્રતિષ્ઠિત વ્યક્તિનું પૂતળું શોભી રહ્યું હતું. રાણી રાસમણિ - જેઓ અહીંના જમીનદાર હતા તેમને મહાકાલી સપનામાં આવેલ અને અહીં મંદિર સ્થાપવાનો નિર્દેશ કર્યો, તેમનું મંદિર પણ અંહીં છે. આ મંદિરો જોવાથી પહેલાં અંદર જઈ મુખ્ય મંદિરનાં દર્શન કરી લેવા જેથી સમય, ભીડ અને લાંબી કતારથી બચી શકાય.

દક્ષિણોશર કાલી મંદિર : ઈ.સ. ૧૮૫૫માં જાન બજારની મહારાણી રાસમણિ દ્વારા આ વિશ્વમસિદ્ધ મંદિર બનાવવામાં આવ્યું. જે પછીથી રામકૃષ્ણ પરમહંસની કર્મભૂમિ બની રહ્યું. ઈ.સ. ૧૮૫૭થી ઈ.સ. ૧૮૬૮ સુધી રામકૃષ્ણ પરમહંસ આ મંદિરના પ્રધાન પુરોહિત હતા. શ્રી રામકૃષ્ણ મહાકાલીના અન્ય ભક્ત હતા. આ મંદિર એમનું સાધના સ્થળ બની રહ્યું. તેઓનો કક્ષ હજુ પણ ત્યાં મોજૂદ છે. અંદર દાખલ થતાં જ મોટા પ્રાંગણમાં અનેક મંદિરોની હારમાળા જોવા મળે છે. પ્રાંગણની ડાબી બાજુએ વિશાળ કલાત્મક

અને શિખરોથી શોભતા કાલી મંદિરનાં દર્શન થાય છે. આ મંદિરને બાર ગુંબજો (શિખરો) છે. ૧૦૦ ફૂટ ઊંચા, ૪૬ ફૂટ પહોળા નવરત્નની જેમ શોભતા મંદિરને જોતાં જ રહી જવાય એટલું સુંદર છે. મંદિરની અંદરના ભાગમાં હજાર પાંખડીઓવાળા ચાંદીના બનેલ કમળ પર મહાકાલી શસ્ત્રોસહિત ભગવાન શિવના દેહ પર ઉભેલાં દેખાય છે. મંદિરની ચારેબાજુ શિવમંદિરો અને અન્ય દેવી-દેવતાઓનાં મંદિરો સ્થિત છે. આ મંદિરનાં દર્શનનો સમય સવારના ફ.૩૦ થી ૧૨.૩૦ અને સાંજના ૩.૩૦ થી ૮.૩૦ નો છે.

કાલીમાના મંદિરની બહાર એક દશ્ય જરૂર દેખાય તે એ કે અહીં ભક્તો અગરબતીના આખા પેકેટને એકસાથે પ્રગટાવી વાતાવરણને સુગંધિત કરવાનો પ્રયત્ન કરી રહ્યા હતા જે મારા માટે જેરી ધૂમાડો અને પ્રદૂષણ જ હતું. બહાર આવી અન્ય શિવમંદિરોનાં દર્શન કરવા જઈ શકાય. હું જ્યાં ઉભી હતી એ, એ પવિત્ર જગ્યા હતી જ્યાં મહાકાલીએ રામકૃષ્ણાને સાક્ષાત દર્શન આપ્યા હતા. અહીં શ્રી પરમહંસને આધ્યાત્મિક જ્ઞાન પ્રાપ્ત થયેલ. રામકૃષ્ણ વિવેકાનંદ અને શારદામણિકાવી-રામકૃષ્ણાનાં પણી જેમને રામકૃષ્ણાએ માતા તરીકે સ્વીકારેલ આ વ્યક્તિઓનાં જીવન કવન વાંચ્યાં હોવાથી મારા માટે પણ આ જગ્યા પૂજનીય હતી. પરમહંસના જીવન બાદ આ મંદિરને વિશ્વ પ્રસિદ્ધ મળી. કાલીમાતા મંદિરમાં હું પણ આંખો બંધ કરીને થોડી વાર ઉભી રહી. નવચેતના અને ઉર્જાના સંચાર સાથે બહાર નીકળી. અન્ય મંદિરોનાં દર્શન કર્યા.

બહાર આવી પેટની તૂંઠિ માટે ઢાબા જેવી દેખાતી એક રેસ્ટોરન્ટમાં દાખલ થઈ. અહીં અને આસપાસની રેસ્ટોરન્ટમાં એક વસ્તુ સામાન્ય દેખાય તે હતી ‘લૂચીદાલ’ અને ‘રાધાવલ્લભી’. હું જ્યાં બેઠી હતી ત્યાં મોટા ભાગના ક્ષુધાતુરો આ વસ્તુઓનો ઓર્ડર આપી રહ્યા હતા. મને પણ એ વાનગી ચાખવાનું મન થયું અને ઓર્ડર કર્યો. ટેબલ પર એ વાનગી આવી ત્યારે ખબર પડી કે આ તો પૂરી - દાળ! દાળનો સ્વાદ લહેજતદાર હતો. તેની સાથે મેં અહીંની પ્રભ્યાત મીઠાઈ રસગૂલ્લા અને ગુલાબ જાંબુનો સ્વાદ પણ ચાખ્યો. બંગાળી ખાણું અને મીઠાઈઓનો સ્વાદ લઈ તૂંખ થઈ. શરીરનો થાક પણ અહીં ઉત્તરી ગયો. હજુ મારી હૃદયસ્થ એક જગ્યા બાકી હતી જે હુંબલી નદીની પેલે પાર હતી.

નૌકાવિહાર : કાલી મંદિરની બિલકુલ પાછળ કાલીઘાટ, મંદિરો, ઝળહળ થતો હાવડા બ્રિજ અને શાંત વહેતો હુગલીનો પ્રવાહ, અહીંની સુંદરતા અનન્ય હતી. જ્યાં મારે આખો દિવસ વિતાવવાની ઈચ્છા હતી ત્યાં હું અંધારું ઉત્તરતાં પહોંચી. દિવસ તો શું હવે થોડા કલાકો પણ વિતાવી શકું તેમ નહોતું મારા દિલમાં વસેલ એ બેલૂર મઠ સામે કિનારે પાણીમાં ઝળહળી રહ્યો હતો. ઘાટ પર આવ્યા બાદ જલદી ત્યાં જવા દિલ તડપી ઉઠ્યું. કાલીઘાટ પર કાલી શક્તિપીઠ અને અન્ય સુંદર મંદિરો-મૂર્તિઓને જોવાનું ટાળી સામે કિનારે બેલૂર મઠ જતી નૌકા પાસે આવી. ઠડો સુસવાતો પવન, દૂર ઝળહળતા હાવડા બ્રિજનું પાણીમાં પડતું પ્રતિબિંબ આ બધું હૃદયને ઉલ્લાસિત કરી રહ્યું હતું. ટિકિટ લઈ નૌકામાં

બેઠી. અંદર મંદમંદ સંગીતના સૂરો રેલાતા હતા. સાથે ગરમાગરમ કોંઝી પીરસાઈ રહી હતી. સામે બેલૂરના મંદિરની શૃંખલા અને પાણીમાં પડતાં પ્રતિબિંબો એક અલગ આભા ઉપસાવી રહ્યા હતાં. સરકતી જતી નૌકાની ગતિ અને કોંઝીની ચુસ્કી સાથે આ રમણીય રજનીમાં મેજબાની માણાતી થોડી જ મિનિટોમાં સામે કાઢે પહોંચી. આ આહ્લાદક નૌકાવિહારનો આનંદ તો વારંવાર પાણવો ગમે.

અંધારું વધી રહ્યું હતું. મંદિર બંધ ન થઈ જાય એ વિચારે કાંઠે ઊતરી ઉતાવળે પગલે ચાલી મઠ તરફ જતી મંદિરની ગલીમાં. મહાપુરુષોનાં ચિત્રો અને ચિંતનમય સુવાક્યો લખેલાં જોયાં. વાંચવાનું મન હોવા છતાં વાંચવાનો સમય ક્યાં હતો? ત્યાં પહોંચીને જોયું તો મંદિરનો દરવાજો બંધ. ઘણી વિનંતી બાદ અંદર જવા મળ્યું.

બેલૂર મઠ : શ્રી રામકૃષ્ણ પરમહંસ અને એમના શિષ્ય વિવેકાનંદની છાપ બચપણથી માનસ પર હતી. એમના સ્થાને આટલી મોડી આવી અને સમય ન ફાળવી શકી તેનો અફસોસ થયા કરતો હતો, પણ હવે સમય ગુમાવવો પાલવે તેમ ન હતો. સામે લીલા ધાસની વિશાળ ચાદર પર મકરાણા ગુલાબી પથ્થરોથી બનેલ વિશાળ, ભવ્ય મંદિર સોહામણું લાગતું હતું. કૂલોના બગીચામાં વિવિધરંગી ફૂલોના ગુંચાઓ લહેરાઈ રહ્યા હતા. ૪૦ એકર જમીન પર પથરાયેલું સ્વામી પરમહંસનું સમાધિ મંદિર, શારદાદેવી, સ્વામી વિવેકાનંદ અને સ્વામી બ્રહ્માનંદના સમાધિ સ્થળો (મંદિરો) પરિસરમાં આસપાસ શોભી રહ્યાં હતાં.

આ પરિસરમાં અન્ય સુવિધાઓ, કાર્યાલય અને યાત્રીનિવાસ સ્થાનો પણ છે. હુગલી નદીના કાંઠે ખડું આ શાંત, નીરવ સ્થાન હુગલીના સૌન્દર્યને ચાર ચાંદ લગાવી રહ્યું હતું. હુગલીના નીર ઉપર રોશનીથી છલકતા બંને કાંઠા અને ઉપરથી લહેરાતી શીત લહેરો આહ્લાદકતા પ્રસારી રહી હતી. તન-મનનો થાક પળભરમાં દૂર થઈ શાંતિ વાપી રહી.

મોડી પહોંચી હોવાથી મુખ્ય મંદિર સિવાયનાં બધાં જ સમાધિ સ્થળ બંધ થઈ ગયા હતા. મંદિરોનાં દર્શન બહારથી કરી મુખ્ય મંદિરે પહોંચી. બધા ધર્મોની એકતાના પ્રતીક સમા આ મઠની સ્થાપના ઈ.સ. ૧૮૮૭માં સ્વામી વિવેકાનંદે કરી હતી. બેલૂર મઠની વાસ્તુકલામાં હિન્દુ, ઈસાઈ અને ઈસ્લામી તત્ત્વોનું સંમિશ્રણ છે. હાલે આ મઠ દ્વારા અનેકવિધ સેવાકાર્યો ચાલી રહ્યાં છે. શિક્ષા, નારીઉત્થાન, શ્રમિક-વંચિત કલ્યાણ, સેવા, સ્વાસ્થ્ય, ગ્રામ વિકાસ, ધાર્મિક-સાંસ્કૃતિક કાર્યક્રમો, રાહતના કાર્યક્રમો ઇત્યાદિ કાર્યો આ સમિતિ દ્વારા યોજાયેલ છે. મુખ્ય મંદિરના પગથિયાં ચડી વિશાળ મંદિરમાં દાખલ થઈ. કમળદળ પર બિરાજિત પીળાં વસ્ત્રો ધારણા કરેલ પરમહંસની સજીવન લાગતી દેહાકૃતિનાં દર્શન થયાં. શ્રદ્ધાળુઓ અને ભક્તોથી ઠસોઠસ ભરેલા આ વિશાળ મંદિરમાં બધા શિસ્તબદ્ધ બેસી ધૂન ગાઈ રહ્યાં હતાં. હું પણ થોડી વાર ત્યાં જ બેસી ગાઈ. બહાર અંધારું ઘેરાયું હતું અને સામે પ્રકાશપું જ દેખાઈ રહ્યો હતો. કમને ઊઠવું પડ્યું. મારું રહેઠાણ અહીંથી ખાસું દૂર હોવાથી રાતના શહેરમાં ગુંચવાવા નહોતી માંગતી. બહાર નીકળતાં પહેલાં

રામકૃષ્ણા પરમહંસની જીવની દર્શાવતું નાનકદું સંગ્રહાલય હતું તે શાંતિથી જોઈ લીધું. શાંતિ અને ઊર્જાના પરમાણુથી તન, મન ઘેરાઈ ગયાં હતાં. અનિત્યભાવને દઢ કરતી બહાર નીકળી.

સ્વામી રામકૃષ્ણા પરમહંસ: ભારતના મહાન સંત, આધ્યાત્મિક ગુરુ, માનવીય ગુણોના પોષક શ્રી રામકૃષ્ણાનો જન્મ ઈ.સ. ૧૮ ફેબ્રુઆરી, ૧૮૬૩માં બંગાળના કામારપુરું ગામે થયો હતો. બચપણાનું નામ ગદાધર. માતા ચંદ્રાદેવી અને પિતા ખુદીરામ હતા. એમના જન્મ પહેલાં માતા-પિતાને અલૌકિક ઘટનાઓ અને દૃશ્યોનો અનુભવ થયેલો. સાત વર્ષમાં જ પિતાની ઓથ ખોઈ. આર્થિક પરિસ્થિતિ ખરાબ હોવા છતાં તેઓ બચપણથી સાહસી હતા. તેમનું અંતરમન અત્યંત નિશ્ચલ, સહજ અને વિનયશીલ હતું. નાની વયે જ કાલીની સેવામાં સ્થિર થઈ એની મૂર્તિ સમક્ષ સતત ધ્યાનમળન રહેવા લાગ્યા. ત્યાંથી તેમનું ધ્યાન હટાવવા તેમનાથી ઘણાં નાના એવા શારદામણિ સાથે તેમનાં લળ કરાવ્યાં. સ્વામીની ઉંમર તે સમયે ૨૩ વર્ષની હતી અને શારદામણિની ૫ વર્ષ હતી. લળ બાદ ૧૮ વર્ષે શારદામણિ દક્ષિણોશ્વર રહેવા આવ્યા. તારે રામકૃષ્ણા સંન્યાસી જીવન જીવતા હતા. સંસારની અનિત્યતા જોઈને વૈરાગ્યભાવ ઉત્પત્ત થયો. કઠોર સાધના અને આધ્યાત્મિક અભ્યાસથી સિદ્ધિઓ પ્રાપ્ત થઇ. તેમની પાસે દૂરથી વિદ્વાનો અને તાંત્રિક સાધકો આવવા લાગ્યા. એમની પાસેથી બધાને આધ્યાત્મિક પ્રેરણા મળતી રહી. સ્વામી વિવેકાનંદ તેમના પરમણિષ્ય બન્યા. એમના શિષ્યો તેમને ઠાકુર નામથી નોલાવતા.

જીવનના અંતિમ દિવસોમાં સતત સમાધિ (સાધના)માં રહ્યા. ઈ.સ. ૧૮૮૬ના શ્રાવણની પૂર્ણિમાની આગલી રાત્રે દેહત્યાગ કર્યો. એમના વિચારોનો મોટો પ્રભાવ કોલકોતાના બુદ્ધિજીવીઓ પર પડ્યો. તેમના વિચારોથી પ્રભાવિત ભારતને સ્વામી વિવેકાનંદ જેવા ઉત્તમ પુરુષ મળ્યા. દયા, પવિત્રતા, પ્રેમ અને ભક્તિભર્યા ઊર્જાવાન સ્થાનને છોડી મોડી રાત્રે હું મારા ગંતવ્ય પહોંચી.

કોલકાતામાં જોવાલાયક સ્થાનોનો તોટો નથી, પણ આવતી કાલે મારે શાંતિનિકેતન જવાની છથ્થા હતી. ત્યાં જવા-આવવાની બધી વિગતો કિશનભાઈને પૂછી લીધી હતી. વહેલી સવારે મણ્યાં હાવડા સ્ટેશનથી શાંતિનિકેતન જતી ટ્રેન પકડવાની હતી અને એ જ સાંજે પાછા ફરવું હતું. આવવા-જવાના ચાર અને એકાદ કલાક બીજો એમ પાંચ કલાક મુસાફરીના અને બાકી બચેલા સમયમાં શાંતિનિકેતન જોવાનું હતું. વહેલી સવારે પાંચ વાગ્યે મારે સૂમસામ રસ્તા પરથી બસ, ટેક્સી જે મળે તે પકડી હાવડા સ્ટેશન પહોંચવું એ પડકારરૂપ હતું. કોલકોતા-મુંબઈ જેવા મેટ્રોપોલિટન સિટીમાં રાત્રીના ડર જેવું ભલે વધુ ન હોય, છતાંય અજાણ્યા શહેરમાં આટલી વહેલી સવારે એકલા નીકળવું કોઈપણ સાધનોની પૂર્ણ માહિતી વગર થોડું અધરું તો હતું જ બેર! સવાર થાય અને વહેલું ઉઠાય તો ઠીક, નહીં તો રામરામ! સવારથી સાંજ સુધીની રખડપડી બાદ શરીર-મન આરામ માંગતાં હતાં.

કુમશા:

મો.: ૮૮૭૦૫૦૮૪૦૮

સાહિત્ય-અમૃત

આલેખન : ચંદ્રકાન્ત નંદુ

પુસ્તક	: અરધી સદીની વાચનયાત્રા
સંપાદક	: મહેન્દ્ર મેધાણી
પ્રકાશક	: લોકમિલાપ ટ્રસ્ટ - ભાવનગર
પ્રકાશન વર્ષ	: ૨૦૦૩ - પ્રથમ આવૃત્તિ

‘મિલાપ’ સામાયિકનો પ્રથમ અંક જાન્યુઆરી, ૧૯૫૦માં બહાર પડેલો અને ૧૯૭૮ ના ડિસેમ્બરમાં ‘મિલાપ’નું પ્રકાશન સંકેલી લેવામાં આવ્યું.

અંગ્રેજી ‘રીડર્સ ડાઈજેસ્ટ’ની જેમ ઉત્તમ સાહિત્યનું ચચન કરીને વાચકોને ગુજરાતિ માસિક આપવું એવું સ્વભાવ અંતરમાં ભરી સંપાદકે ‘મિલાપ’નું પ્રકાશન શરૂ કર્યું. ‘મિલાપ’નો પ્રથમ અંક ૨૬ જાન્યુ. ૧૯૫૦ ના પ્રજાસત્તાક દિને બહાર પડ્યો અને ઊઘડતે પાને ‘મિલાપ’નું પ્રયોજન નીચે પ્રમાણો વ્યક્ત થાય છે.

“ચોપાસની દુનિયા વિશેનું જ્ઞાન વધારનારું, સામાન્ય સમજના રસિક વાચકનો રૂચે, સરળ લાગે ને ઉપયોગી નીવડે તેવું વાચન પૂરું પાડવું.”

અને ત્યાર પછી નિરંતર મિલાપે સામાયિકો - વર્તમાનપત્રો - પુસ્તકોમાંના વિશાળ જ્ઞાનસાગરમાંથી ઉત્તમનું ચચન કરી ગુજરાતના વાચકોને પીરસ્યું અને એ રીતે એની સંસ્કારિતાનો ઘડવાનું યજ્ઞકર્મ કર્યું.

શ્રી મહેન્દ્રભાઈ મેધાણીના આ યજ્ઞકર્મમાં એમની જીવન-દસ્તિ આ શબ્દોમાં વ્યક્ત થાય છે: “આપણી પ્રજાનાં અનેક અનિષ્ટોનું મૂળ કદાચ વિચારશૂન્યતામાં જડશે. વાચનના સમૂહના અભાવમાંથી અને ઘણી વાર યોગ્ય વાચનના અભાવમાંથી આવી વિચારશૂન્યતા પેદા થાય છે.”

“ઉત્તમ સાહિત્ય લાગણીઓને સૂક્ષ્મ બનાવે છે, ધર્મબુદ્ધિને જાગૃત કરે છે, હદ્યની વેદનાનો તેજસ્વી કરે છે, સમભાવ કેળવે છે.”

“બારણાની તિરાડોમાંથી ફૂલની સુગંધ જેમ વાયુ વાટે પથરાય છે, રોમાંચિત કરે છે, તેમ ઉત્તમ વાંચન ચિત્તમાં પ્રવેશી આનંદ લહરીથી વાચકને ડોલાવી હે છે.”

૧૯૭૮માં ‘મિલાપ’નું પ્રકાશન તો સમેટી લીધું, પણ આ બધા વિચારો તો સતત એમના ચિત્તતંત્રને ઘેરી વળેલા રહેતા. એના પરિપાકરૂપે ૨૧મી સદીના ગુજરાતી વાચકને મિલાપ અને અન્ય પ્રકાશનોની સામગ્રીમાંથી ચચન કરેલું સુંદરતમ એમણો ‘અરધી સદીની વાચનયાત્રા’માં ગુજરાતી પ્રજાને સમર્પિત ભાવે આપ્યું. પુસ્તકનું દરેક પાનું આપણી વિચાર-સૂચિ અને જીવન-દૃષ્ટિને સંમાર્જિત કરનારું છે.

પુસ્તકમાંનું કશુંક આજના સંદર્ભમાં ઉપયોગી, આંખ ઉઘાડનારું અને સુષુપ્ત જીવન-મૂલ્યોને ઉજાગર કરનારું છે.

ભારતની લોકશાહી જગતની એક મહાન લોકશાહી ગણાય છે, પણ શું આપણું વર્તન, આપણી જીવનતરાણ લોકશાહીને અનુરૂપ છે?

શ્રી જયંત પંડ્યાએ એમના લેખ ‘કોઠેકોઠે ઝળહળતા દીવા’માં પરિસ્થિતિનો સુંદર ચિત્તાર આપેલ છે.

કોઠેકોઠે ઝળહળતા દીવા

“ભારતમાં લોકશાહીનાં મૂળ ઊડાં છે” એવી વાત સાંભળીનો પોરસથી માથું ધૂણાવનારા લોકોની સંખ્યા બહુ મોટી છે, પણ આપણી સંસદીય લોકશાહીનો ઇતિહાસ જોતાં, લોકશાહી ભાવનાનું ઊડાણ પ્રકટ કરે એવો તે ઊજળો નથી. ગાડામાં મુસાફરી કરતા હોઈએ અને આપણા સામાન ઉપર ‘અરદ્ધનિયા’નું છોગું લગાડેલું હોય તેથી આપણો વાયુપ્રવાસી છીએ એમ કહેવું હાસ્યાસ્પદ લાગે, તેવું જ આપણો લોકશાહી છીએ એમ કહેવું પણ હાસ્યાસ્પદ લાગે છે.

લોકશાહીના મૂળભૂત સંસ્કારોનું પ્રથમ સિંચન કુટુંબજીવનમાં થવું જોઈએ. આપણી

કુટુંબસંસ્થામાં સામંતશાહી અને આપખુદ વલણો કેટલાં છે તે જીણાવટથી જોવા જેવું છે. કેટલાં કુટુંબોમાં આચારવિચારની સ્વતંત્રતા છે? કેટલાં કુટુંબોમાં સામાજિક સભાનાતા અને શિસ્તા છે? કુટુંબના કુંડાળમાંથી બહાર આવો ને ખોળી કાઢો કે વહીવટી સંસ્થાઓ, સમાજસેવા ને શિક્ષણાની સંસ્થાઓ, દુકાનો, રેકડીઓ, માણસોના મેળા જ્યાં જામો છે તોવાં સ્થાનોમાં કયાંચ લોકશાહીનો ‘લ’ પણ જોવા મળે છે ખરો? માનવીનું ગૌરવ સાચવવું અને સમભાવથી એનો આદર કરવો એ લોકશાહીનો પાયાનો સિદ્ધાંત આ દેશની કેટલી સંસ્થાએ આચરી બતાવો છે?

આપણી સભ્યતા પાંચ હજાર વર્ષ જેટલી જૂની છે, એવા આત્મસંતોષને અંતે પણ મૂળ સવાલ તો રહે જ છે કે આપણી સભ્યતા આટલી પ્રૌઢ હોવા છતાં આપણા પટાવાળા, કારકુનો, અધિકારીઓ, મોટરવાળાઓ કે આપણા રાહદારીઓમાં પણ એ સભ્યતા અને લોકશાહીના વ્યવહારની શૈલી કેમ પ્રગટતી નથી?

દિનરાત ઘૂમરાતા કોલાહલોમાં, કામ પર હાજર થવાના સમયપાલનમાં, વહીવટના નઘરોળ વિલંબમાં, કામના ઢગલા વચ્ચેની કામચોરીમાં, સત્તાધીશોના ઘૂરકાટમાં, લાંચ ખાઈનો જ કામ કરવામાં, પરીક્ષાનાં પરિણામોમાં ઘાલમેલ કરવામાં જે ઉપસી આવે છે તેને શું લોકશાહી કહીશું?

એક અંગેજ ફુટંબમાં જન્મેલા બાળકને 'ગુડ માર્નિંગ' કે 'ગુડ નાઈટ' જેવાં અભિવાદનો કરવાની કે 'યસ પ્લીઝ' જેવાં શિષ્ટ વાક્યો બોલવાની ટેવ પાડવામાં આવે છે, રીતભાતો શિખવવામાં આવે છે, પાડોશી સાથે કેવા સદ્ભાવથી વર્તવું, અજાણ્યા સાથે

આજે આપણો ભૌતિક સુખ-સગવડો મેળવવા સતત મંડ્યા પડયા છીએ આપણા વડવાઓની સરખામણીમાં આપણો અનેક ગણી સગવડો સાથે આપણી જીવનશૈલીને ગોઠવી લીધી છે, પણ શું આ ભૌતિક સુખ-સગવડોએ આપણાને ખરા સુખની અનુભૂતિ કરાવેલ છે? નહીં જ.

આપણો ફુદરતથી વધુ ને વધુ વિમુખ થતા રહ્યા છીએ. કોરોનાની મહામારીએ આપણા ફુદરત સાથેના તૂટેલા બંધની ફળશ્રુતિ દાખવી છે, પણ શું આપણો હજુ જાગૃત થયા છીએ?

શ્રી ભગવતીકુમાર શર્માનો આ સંક્ષિપ્ત લેખ શું કહે છે ? શું આપણી જીવવાની ખુમારીનો સતત હાસ નથી થઈ રહ્યો ?

પણ કેવા વિવેકથી વાત કરવી, આપત્તિમાં કોઈને કેવી રીતે મદદરૂપ થવું... સરવાળે શું કરવું ને શું ન કરવું તેની તાલીમ ફુટુંબની વિદ્યાપીઠમાં જ એ બાળકોને મળી જાય છે. અસ્તરજ્ઞાન અને બીજી કેળવણી એ તો આ મૂળ સંસ્કારની પુરવણી માગ છે. ફુટુંબ અને શિક્ષણપ્રથા કેવાક હીરા પકવે છે તેની કસોટી સમાજવહીવટ, રાજ્યવહીવટ અને સંસદીય વ્યવહારોમાં થતી રહે છે.

યુરોપના કોઈ પણ દેશની એકાદ કચેરીમાં દાખલ થાવ તો, મીઠું મલકીને "કેન આઈ હેલ્પ યુ" કહેતી કન્યા, સરક પર શાંતિથી વાત સાંભળીને ઊલટભેર. માર્ગદર્શન આપતો પોલીસ, "મૂવ ઓન સર, પ્લીઝ" કહેતો બસકંટકટર, રાહદારી જીબ્રા કોસિંગ પર પગ મૂકે તેની સાથે જ સાવચેત થઈ જતો ને તેને પહેલાં પસાર થઈ જવા સંકેત કરતો ડ્રાઇવર... એ બધું સમાજજીવનની કોઈ આકસ્મિક નીપજ નથી. એને માટે સમાજે પરસેવો પાડ્યો છે અને કોઠેકોઠે દીવા જળહળતા રાખ્યા છે.

- જયંત પંડ્યા

અભાવો વચ્ચે જીવવાની ખુમારી

આજે આપણો જે સ્થિતિમાં છીએ, તેની સરખામણીમાં અને ભૌતિક અર્થમાં આપણા વડવાઓ ‘સુખી’ નહોતા.

ગરીબી ત્યારે વધારે દાઢુણા હતી. અસમાનતા વધારે વ્યાપક અને આકરી હતી. સમાજનો એક મોટો વર્ગ ગુલામ જેવું જીવન જીવતો હતો. સાધન-સુવિધાઓનો નામે આજની તુલનામાં મીંડું હતું. સગીઓ-બાળકોનાં મૃત્યુ-અપમૃત્યુનો દર ઘણો ઊંચો રહેતો. વહેમ-અંધશ્રદ્ધાનું સામ્રાજ્ય છવાયેલું હતું. જીવન નર્ધૂ પરિશ્રમી હતું. અભાવ એ જ જાણો જિંદગીનો પર્યાય હતો.

આ સર્વાની સરખામણીમાં આજે આપણામાંના કેટલાક નિઃશંક રાહતભર્યું જીવન જીવીએ છીએ, પણ સાધનસમૃદ્ધિની છોળો વચ્ચેય આપણો સાચુકલા સુખ અને નરવા સંતોષની અનુભૂતિ કેમ નથી કરી શકતા? આ સ્થિતિનું મૂળ આપણો બનાવેલી કૂત્રિમ જીવનશૈલીમાં રહેલું છે. આપણો રેફિયાળ, ધોયહીન જીવન વેંઢારી રહ્યા છીએ. નદીઓને આપણો અત્યાધિક પ્રદૂષિત કરી મૂકી છે. પ્રકૃતિ સાથેના આપણા સંબંધનો છેલ્લો તંતુ પણ કદાચ હવે તૂટી ગયો છે.

આની તુલનામાં આપણા વડવાઓ ઘણું પ્રકૃતિપરાયણ જીવન જીવતા હતા. નિસર્જ સાથેનો તો ઓનો પ્રત્યક્ષ સંપર્ક અને ભાવાનુંબંધ, બંને ઘણા સધન હતા. બીજી ઘણી રીતે ભૂંડા-ભજ્ઞ જેવા તો ઓના જીવતરમાં પ્રકૃતિ સાથેનો આ અભાધિત સંવાદ જ જીવવાનું

મુખ્ય બળ પૂરું પાડતો હતો. તેઓના જીવનમાં અભાવો તો પારાવાર હતા; પણ એ અભાવો તેની પ્રત્યેની અભાનતાને કારણો તેઓને ખટકતા નહોતા અને બીજું, કુદરત સાથેના તાદાત્મ્ય દ્વારા તેઓ એ અભાવોને પણ ખુમારીથી જરૂરી લેવાનું બળ પ્રાપ્તકરી શકતા હતા.

જીવનનાં ખરાં સુખ, સંતોષ અને આનંદનો આ મૂળ સોત જ આપણો ઘણો અંશે ગુમાવી બેઠા છીએ. કુદરત અને આપણી વચ્ચે હવે હજારો ગાઉનાં છેટાં પડતાં જાય છે. ચોતરફ ફેલાઈ રહેલાં સર્વદેશીય પ્રદૂષણો પરત્વે આપણો આંખ-મન-હદયનાં બારી-બારણાં બંધ કરતા જઈએ છીએ.

- ભગવતીકુમાર શર્મા

અને હવે પછી? કશુંક નવીન

ફોન: ૮૩૨૩૪૪૧૩૪૧

ત्याग અને સમર्पणાની ભાવના લગ્નજીવનની બુનિયાદ છે

ધેમા વીરા

આપણી ભારતીય સંસ્કૃતિએ લગ્નને એક પવિત્ર સંસ્કાર ગણ્યો છે. અનિદેવની સાક્ષીએ વડીલોના સહકારથી અને બ્રહ્મદેવના મંત્રોચ્ચાર સાથે બે આત્માનું જોડાણા થાય છે અને વરમાળાના કાચા સૂતરના તાંત્રણાઓ દંપતીને પ્રેમના તંતુ વડે બાંધી દે છે અને ફુંટું બીજનોને પણ સગાં વહાલાંના બંધનથી જોડી દે છે.

પતિ-પત્ની બંને પ્રભુતામાં પગલાં માંડે છે અને શરૂ થાય છે 'લગ્નજીવન'. આ લગ્નજીવનની ઈમારત વિશાસ, વફાદારી, સમર્પણાની ભાવના અને સ્નેહના પાયા પર ઉભેદી છે. બુદ્ધિ, ભણતર અને હોશિયારી કરતા પણ ત્યાગ અને સમર્પણાની ભાવના લગ્નજીવનની બુનિયાદ છે. જે લગ્નજીવનને ખરેખર મધુર, સ્નેહસભર અને જીવનની મોજ માણી શકાય એવું મધુર-સુંદર બનાવે છે.

પતિ-પત્ની બંને સંસારરથનાં ચકો છે અને બંને એકબીજાનાં પૂરક છે, તેથી એક પાત્ર વિનાનું જીવન અધૂરું રહે છે. પતિ-પત્ની બંનેએ મળીની સંસારરથ ચલાવવાનો હોય છે. જીવનપથમાં અનોક મુશ્કેલીઓ આવે છે. તડકા, છાયા સાથે સંસારની અનોક આધિ, વ્યાધિઅને ઉપાધિઓ આવે છે. આવા સમયે

બંને એકબીજાનાં પૂરક બની સંસારની દરેક સમસ્યાનો સામનો કરી દરેક મુશ્કેલ માર્ગને પણ સરળ કરી શકે છે.

લગ્ન બાદ થોડો ધણાં સમય હરવા-ફરવામાં ચાલ્યો જાય છે. ત્યાર બાદ પતિ-પત્ની રોજિંદા દિનચર્યામાં ગોઠવાય છે. ત્યારે બંને પાત્રો એકબીજાના ખરા પરિચયમાં આવી બંનેના વાસ્તવિક સાચા સ્વભાવથી વાકેફ થાય છે. બંને જણા અલગઅલગ શહેરમાં, જુદાં જુદાં ફુંટું બમાં ઉછેરેલાં હોય છે અને સ્વભાવિક છે કે બંનેની રહેણી -કરણી, વિચારો, શોખ, સમજણા, અમુક રીત-રસમ અલગ હોય છે.

આમ બંનેના વિચારોમાં પણ બિશ્રતા રહેવાની, પરિણામે બંને વચ્ચે મતભેદ થવાનો, પરંતુ આ મતભેદ મનભેદમાં ન પરિણામે તે ખચાલ રાખવો જરૂરી છે અને આ મતભેદ થવો એ કંઈ સમસ્યા નથી, પરંતુ વધુપણતો મતભેદ જો મનભેદ બની જાય તો આ સમસ્યાનો ઉકેલ મુશ્કેલ બની જાય છે.

માટે બંને પાત્રો એકબીજાં પર સંપૂર્ણ વિશાસ રાખો એ ખૂબ જ જરૂરી છે. બંને

એકબીજાનાં ભરોસે જીવનનૌકા ચલાવે તો સંસાર-સાગર પાર કરવામાં સફળતા રહે છે.

શંકાશીલ માનસથી કેટલાય દંપતીના જીવન બરબાદ થઈ જતાં હોય છે. સંકુચિત માનસ રાખતા નહિ. થોડું જતું કરવાની ભાવનાથી આ સમસ્યા નડતી નથી. બંને એ એકબીજાની ભાવનાને સમજને રહેવું જોઈએ, અમાં જ જિંદગીની મજા છે.

સમયના વહેણા સાથે દંપતીના જીવનબાગમાં કુલ સમા બાળકનું આગમન થાય છે અને ત્યારે ખરેખર સંસારની-ગૃહસ્થાશ્રમની વાડી ખીલી ઉઠે છે. આ નવા મહેમાનના આગમનથી માતા - પિતાનો દરજજો મળે છે ને પૂર્ણતા અનુભવાય છે ને માતા-પિતાની સાચી લાગડીની અનુભૂતિ થાય છે.

બાળકનું માનસ એક કોરા કાગળ જેવું હોય છે. અમુક ઘટનાઓ એ માનસ પર અંકિત થઈ જાય છે, તેથી બાળકો સાથે વાતચીત, વર્તન ને તેનો ઉછેર કરવામાં ખાસ ધ્યાન રાખવું જરૂરી બને છે.

મધુર લગ્નનો અર્થ કેવળ મોજ, મર્સ્ટી અશો-આરામમાં રહેવું એ નથી, પરંતુ બંનેમાં સરળતા, સંસ્કારિતા, અધ્યાત્મિક, ધાર્મિક ભાવના, ઊચા વિચારોનું સમન્વય જરૂરી છે, તેની અસર બાળકો પર પણ ખૂબ સારી પડે

છે અને તેઓ સમજદાર અને સંસ્કારી બને છે ને દંપતીના જીવનને મહેકતું રાખે છે.

આવી મીઠી મજા પોતાના સંસારને ભવિષ્યમાં મીઠી-મધુરી બનાવી દે છે અને એનું ઘડતર એને કુટુંબ, સમાજ અને દેશ માટે પણ કંઈક કરી છૂટવાની ભાવનામય બનાવે છે.

બંનો પાગાંમાં એકમેકના વડીલાં, કુટુંબીજનાં માટે આમન્યા જગતો અનો એકબીજાનાં સગાં-સંબંધી પ્રત્યે પણ આદર રાખે ને એકબીજાને દરેક રીતે સહકાર આપે તો ઉત્તમ છે.

સફળ લગ્નજીવનની ગૃહચાવી એ છે કે પ્રેમ, ત્યાગ અને સમર્પણાની ભાવના કેળવવી જોઈએ. વિશાળ દિલ રાખવું જોઈએ. સત્તી બીજા પુરુષ સાથે વાત કરે અને જો પતિને એમાં વહેમ આવે તો એ મનુષ્ય કદી સુખી થતો નથી.

સમય બદલાયો છે! શિક્ષણનું પ્રમાણ વધ્યું છે. એટલે હવે બંનેએ એકબીજાના વિચારોનું પૂરું માન રાખવું જોઈએ અને એકબીજાં પ્રત્યે વિશ્વાસની ભાવના કેળવવી જોઈએ.... તો જ લગ્નજીવન ખીલતું-કિલ્લોલતું અને ધબકતું રહેશે.....

મો.: ૯૮૨૨૨ ૨૨૪૦૦

MANY PEOPLE SPEND LESS TIME AT HOME

KHYATI ANIL HARIA

Now –a- days, many people spend less time at home. What are the causes for this? What are effects of this on individuals and on the society?

It has been noticed that to fulfill certain demands, human beings are spending maximum time outside and very little time indoors. There are many factors explaining this truth. In this article we will see both the reasons and their impact on people and the society.

Firstly one of the major causes of the same is the high demanding jobs by many organizations who expect employees to be on their toes all the time. Many employees are required to stay post office hours in order to achieve their targets. Although target oriented jobs are beneficial for them to climb the career ladder, but expects them to stay for longer hours at work rather than at home. This in turn affects their physical health causing to various medical emergencies.

Secondly various jobs expect people to move from one city to another on project basis which leads to rigorous travelling. For example, a tourist guide working with a travel company is bound to travel to several destinations for continuous research on locations and to serve their clients. This in turn occupies majority of people's time travelling from one place to another leading

to lack of personal and family time. In addition to this, although there are sufficient modes of easy travel within the city, congestion and traffic on roads occupies ample amount of individual's time commuting daily to work affecting the environment as well.

Lastly, it is often observed that the younger generations spend their maximum time attending colleges, tuitions and socializing, leaving no time for their immediate family. Apart from studies, extra - curricular activities demand youths to spend more time outside, which in turn deviates them from having a good quality time with their family. For instance, drastic changes in the education system demand students to allot their valuable time in coping up with the curriculum, resulting in missing a chance of building relations with their extended family at any kind of social gatherings.

To summarize, I strongly suggest employees and youths to create a proper schedule and maintain effective time management in order to follow a proper work life balance which will help them nurture healthy relationships with their family and the society.

Village: Halapur
Mobile : 9833412825

મને એ જ સમજતું નથી કે...

* વિસનજુ જાદવજુ ધરોડ ‘અબૂધ’ *

કવિ શ્રી કરસનદાસ માણેકને કેટલીક વસ્તુ ન સમજાણી. જે વસ્તુ ન સમજાઈ એ પ્રશ્નરૂપે સમાજ સમક્ષ મૂકી અને એ પણ પદ્ય (ગ્રંથ) સ્વરૂપે. જુઓ તમને સમજાય છે? એમનેજે ન સમજાયું.

ગ્રંથ

મને એ જ સમજતું નથી કે શાને આવું થાય છે? કૂલડાં રૂભી જતાં ને પથ્થરો તરી જાય છે. ટળવળે તરસ્યાં ત્યાંણ જે વાદળી વેરણ બને તે જ રણમાં ધૂમ મુસળઘાર વરસી જાય છે. ધરહીણાં ધૂમો હજારો ઠોકરાંતાં ઠેરઠેર ને ગગનચુંબી મહાલો જન-સૂના રહી જાય છે. દેવડીએ દંડ પામો ચારો મૂકી જરના ને લાખ ખાંડી લૂંટનારા મહેફિલે મંડાય છે. કામધેનુનો મળો ના એક સૂકું તણાખલુંય ને લીલાંછમ ખેતરો આખલા ચરી જાય છે. છે ગરીબોના કૂબામાં તેલ ટીપુંય દોહ્યલું ને શ્રીમંતોની કબર પર ધીના દીવા થાય છે.

આ કવિશ્રીની જેમ મને પણ ઘણી વાર ઘણી વસ્તુ સમજતી નથી, પણ હું કવિ નથી. એટલે હું ગાંધીમાં જ તમને પૂછીશ.

મને એ જ સમજતું નથી કે...

- ૧) ગુજરાતી ભાષામાં “દાદા” એટલે પિતાના પિતા, મરાઈ અને બાળાણી ભાષામાં “દાદા” એટલે મોટા ભાઈ મુંબઈના ટપોરી ઓની ભાષામાં “દાદા” એટલે ગુંડો, મવાલી, લફ્ફગો. તો આપણા લોકો આપણા પ્રભુ - ભગવાન - તીર્થકરોના નામની આગળ છાશવારે “દાદા” શબ્દ શા માટે વાપરે છે. શું બીજાં વિશેખણોનો હુકાળ છે?
- ૨) ખેતરમાં કે વાડીમાં જે પણ પ્રવૃત્તિ થાય છે તેમાં ફક્ત હિંસા રહેલી છે. ખેતીવાડીમાં ધર્મ જરાય નથી થતો તો “વાસુપૂજ્ય ડ્રેગન ફૂટ ફાર્મ - ખાડુઆ કે અરિહંત ઘેન સ્ટોર કે મહાવીર જનરલ સ્ટોર્સ યોગ્ય કહેવાય”?
- ૩) ૮૦ વર્ષની “મા”ને દીકરાઓ પ્રાંપર્ય માટે કોઈમાં ઘક્કા ખવડાવે (આ સત્ય હકીકત છે) અરે પ્રભુ! અરે પ્રભુ!
- ૪) ૧૬ મક્કલ (નાનકડા લાડુ) માતાજીના અને ૮ મક્કલ ખેતરપાળ દાદાના, આટલા

- પણ પોતાને મહેનત કરીને જાતે બનાવવા નથી. પૈસા ખર્ચને તૈયાર બીજા પાસે બનાવી લેવું ને મૂછો પર તાવ દેતા ફરે કે અમે માતાજીના જુહાર કર્યા ને વળી વિસનજીને ડરાવે, માતાજી બોલશે નહીં પણ બોળી (ડૂબાડી) મારશે. માતાજી એટલાં નિર્દ્દયી તો નથી જ.
- ૫) ઘરમાં જેટલાં પણ સંતાનો હોય - બધાં સરખા પ્રેમના હકદાર છે, પણ ઘણાં ઘરોમાં એકને “લાડ” તો બીજાને “લાત”. એક ને માંગતા પાણી ન મળતું, બીજાને દૂધનો રેલો.
- ૬) ખીચડીઘર અને ગૌશાળા જ ચલાવવાં હોય તો ધોતી-કૂર્તા, લેંધો-જબ્બો કે પેન્ટ - શાર્ટમાં ન ચલાવી શકાય.
- શું જૈન ધર્મ ફક્ત ખીચડીઘર કે ગૌશાળામાં જ સમાઈ ગયો?
- ૭) પણિકામાં આપણા લોકો જાહેરાત આપે છે. ફ્લેટ વહેંચવો છે - દુકાન વહેંચવી છે. રતાડિયાવાળા સંજયભાઈ આ લોકોને સમજાવો તો ખરા કે, “વેંચવી છે” અને “વહેંચવી છે” માં ખૂબ જ ફરક છે. (ખીંજ, સંજયભાઈ આને હળવાશથી લેજો)
- ૮) એક પણ કચ્છી કુંવારો યુવાન, પરકોમમાં વિવાહ કરતી કચ્છી વિશા ઓ. યુવતીને

પ્રશ્ન કેમ નથી કરતો કે અમારામાં શું ખામી છે? પરજાતિના યુવકમાં કયા હીરા-મોતી જડેલાં છે.

૯) અને છેલ્લો “એલચી”

ત્રિશલાનંદન એટલે ત્રિશલાના પુત્ર એટલે કે વર્ધમાન મહાવીરસ્વામી

રધુનંદન એટલે રધુના પુત્ર /વંશજ એટલે કે ભગવાન રામ

અને વૈશાખનંદન એટલે?

જવાબ : વૈશાખ નંદન એટલે ગધેડો, ખર, રાખભ, ગદર્ભ.

ગામ : પગી, મલાડ

મો : ૮૩૨૦૮ ૪૮૮૪૫

કંઈપણ પ્રાપ્ત કરવા માટે,
તમારે ફક્ત બે ચીજોની જરૂર છે :
પ્રથમ પ્રતીતિ અને બીજું
ક્યારેય ન સમાયેલ ઉત્સાહ.

જિંદગામાં એક એવો સમય
પણ આવે છે, કે બધું સરખું
થઈ જવા છતાં તમે હસવાનું
ભૂલી જાઓ છો.

ભલે આખી દુનીયાની સિસ્ટમ
હેક થઈ જાય એક વાયરસ થી
પણ મારા દિલની સિસ્ટમનો તો
એક તુ જ છે જે હેક કરી દે છે.

વિવેક વગરનો ધર્મ માણસને પશુ બનાવે છે

દામજુ માણેક ગડા

ચિંતન કરવાની પ્રક્રિયા જ્યાં અટકે છે. ત્યાં માનવીનો માનસિક રીતે પૂર્ણવિરામ સમજવાનું. વિચાર કરવાની પ્રક્રિયાથી માણસમાં સજીવનપણાનો ભાસ થાય છે. પશુઓમાં ચિંતન હોતું નથી અને એથી એક જ રફ્તારથી જીવન જીવતાં હોય છે. માણસ જે શિખડાવે તે પ્રમાણે પશુઓ રટણ કરતાં હોય છે. તેમનો વ્યક્તિગત માનસિક વિકાસ થતો નથી.

સામાજિક ચિંતનમાં માણસ સતત વિચાર કરતો હોય છે. એટલે વિકાસ થતો આવ્યો છે. એની પ્રગતિ થતી આવી છે. સમાજ પર વગદાર માણસો પોતાનું આધિપત્ય કાયમ રાખવા સામાજિક ચિંતનથી પ્રક્રિયામાં આડખીલીરૂપે આવે છે. ફેંચ સાહિત્યકાર રૂસોની આત્મકથા વાંચતા સમજાય છે કે ચર્ચના પાદરીઓ પોતાને ગમે તે અને પોતાને સમજાય તે વિચારો પ્રજા પર ઠોકી બેસાડતાં હતાં.

જ્ઞાનની સીમા તેઓ પોતે નક્કી કરતા હતા. આવી રસમો જો નિરંતર ચાલુ રહે તો માણસના શોખણમાં ધર્મ એ મહત્વનો ભાગ

ભજવે છે. આર્થિક શોખણની સામે માણસ બગાવત કરીને તેમાંથી મુક્ત થઈ શકે છે. સામાજિક શોખણ સાથે જ્યારે ધર્મ ભળે છે, ત્યારે પરિવર્તનની પ્રક્રિયાની ગતિ મંદ પડે છે. જ્યાં માત્ર ધાર્મિક શોખણ થતું હોય છે. તેની સામે બંડ જવલ્લે જ માનવી કરે છે. એમાંથી સંપૂર્ણ મુક્તિ મળતી નથી, પણ માણસને વિચાર કરતો કરી મૂકે છે.

જ્યાંજ્યાં રાજસત્તા અને ધર્મનો મેળાપ થાય છે, ત્યાં માનવી પર અત્યાચારો થાય છે. શ્રી નિત્યોએ જણાવ્યું છે કે, મેં જીવનમાં એક જ સાચો ખ્રિસ્તી માણસ જોયો છે, જે સૂળી પર ચરી ગયો હતો. એના પછીના એમના અનુધાયીઓનો જિસસાનાં વચનો કરતાં ધર્મપરિવર્તનમાં વધુ વિશ્વાસ હતો એટલે આજે સાચી ખ્રિસ્તી વ્યક્તિ જોવા મળતી નથી.

શ્રી નિત્યો કરતાં વધુ કડવા શબ્દો શ્રી વોલ્ટરે ધર્મ માટે કલ્યા છે. ધર્મની દુકાન અને તેના દુકાનદારો પોતાની સત્તા કાયમ રાખવા પોતાની બાંડનો ઉપદેશ ધર્મના નામે આપે છે. ધર્મ એ વ્યક્તિની પોતાની સમજ પ્રમાણે પાળવો જોઈએ. કોઈનું અનુકરણ કરવાથી

એની પ્રાપ્તિ થતી નથી. પરંતુ એ પોતાના વર્તુળોમાં ફર્યા કરે છે. ધર્મ માણસનો સદાચારી, પરોપકારી અને વિવેકપૂર્વક વિચાર કરવાની સમજ કેળવે છે. આજે ધર્મના મઠાધીશો ધર્મની દુકાનમાં પોતાનો જૂનો માલ વહેંચે છે. શ્રદ્ધાળું લોકો એ સસ્તા સમજ થોકબંધ ખરીદી કરે છે. જે વાત મહાવીરે કહી એ જે વાત જિસસ, મહમદ અને બુઝે કહી

તેના પર ચાલવાવાળા માણસો બહુ જ ઓછા જોવા મળે છે. મહાપુરુષોના વિચારોનું પોતાની રીતે અર્થઘટન કરીને માણસોની વચ્ચે રાખવામાં આવી છે. જ્યાં વિવેક હોય ત્યાં એના પર વિચાર થાય છે. વિવેક વગરનો ધર્મ માણસની પશુ બનાવે છે..

અસ્તું...

મો. : ૮૮૬૭૩ ૩૧૪૬૦

ધર્માખ

માંડવી કચ્છના શ્રી સરસ્વતી વિદ્યા મંદિર ટ્રસ્ટના પ્રમુખ તથા સંઘના જૂના સ્વયંસેવક શ્રી પ્રેમજીભાઈ કારાણીનું તા. ૨૫-૧૦-૨૦૨૧ના રોજ દુઃખ અવસાન થયું છે.

સ્વ. શ્રી પ્રેમજીભાઈ કારાણીને સંઘના મુખ્ય કાર્યકર તરીકે સને ૧૯૭૫માં ઈંડિરા સરકારે ભિસામાં પકડીને ૧૦ (દસ) મહિના સાબરમતીની જેલમાં રાખ્યા હતા. કચ્છી જૈન તરીકે ફક્ત બે જણા હતા.

કચ્છમાંથી પ્રગટ થતું લોકપ્રિય અખબાર ‘કચ્છ-મિત્ર’તથા ‘કચ્છ-લોક’માં સ્વ. શ્રી પ્રેમજીભાઈના દુઃખ અવસાન થયાના સમાચાર પ્રગટ થયા છે. પ્રભુ એમના આત્માનો ચીર શાંતિ અર્પે.

હદ્ય પર જો પ્રભુનું આસન હોય
અને મન પર જો પ્રભુનું શાસન હોય
તેનું જીવન હંમેશા વૃદ્ધાવન હોય

ભૂખ લાગો ત્યારે ખાવું તે પ્રકૃતિ,
પારકાનું પડાવીને ખાવું તે વિકૃતિ,
ભૂખયા રહીને બીજાને
ખવડાવવું તે સંસ્કૃતિ

મારા હૃદયના ધબકારા વારંવાર વધી જાય છે

પેનિક ડિસઓર્ડર [PANIC DISORDER]

ડૉ. મણિલાલ ગડા - ડૉ. દીપિલિલાલ શાહ (ગડા)

૧) કેસ સ્ટડી : ૪૮ વર્ષના નવીનભાઈએ (નામ બદલ્યું છે) કન્સલિંગ રૂમમાં દાખલ થતાં જ કહ્યું, “ડૉક્ટરસાહેબ મને છેલ્લાં અઢી વર્ષથી તકલીફ થાય છે. મારા હૃદયના ધબકારા વારંવાર વધી જાય છે. ઘણા ડૉક્ટરો રૂપેશિયાલિસ્ટોને બતાડ્યું, પરંતુ ફરક પડતો નથી.”

“બો ફિઝિશિયાનાનો બતાડ્યું છે, બો કાર્ડિયોલોજિસ્ટને કન્સલ્ટ કર્યા છે. હોસ્પિટલમાં દાખલ થઈ બધી તપાસ કરી છે. ડૉક્ટરોના અભિપ્રાય મુજબ બધી જ તપાસ કરાવી છે. લોહીની તપાસ, એક્સરે, કાર્ડિયોગ્રામ, સ્ટ્રેસ ટેસ્ટ, ૨ ડી ઈકો વગોરે બધું જ નોર્મલ આવ્યું છે. દવાઓ પણ ચાલુ છે, છતાં પણ વારંવાર હૃદયના ધબકારા વધી જાય છે. બહારગામ રહેતા મારા એક સંબંધીએ ભારપૂર્વક સલાહ આપી છે કે આપનો અભિપ્રાય લઈ આપની સલાહ પ્રમાણો સારવાર કરો.”

ઉંડાણમાં મનોવૈજ્ઞાનિક તપાસમાં (Psychiatric history taking and mental status examination - M.S.E.)

નીચેની મહત્વાની માહિતી મળી જેના પરથી મનોવૈજ્ઞાનિક નિદાન કર્યું.

નવીનભાઈના હૃદયના ધબકારા વારંવાર વધી જતા હતા. ધબકારા ઓચિંતા, અણધાર્ય વધી જતા હતા. ધબકારા ટૂંક સમય માટે વધી જતા હતા. એ જ વખતે છાતીમાં દુખાવો થતો હતો. શાસ લેવામાં તકલીફ થતી હતી. ચક્કર આવતાં હતાં. પરસેવો ખૂબ જ થતો. મૂંઝવણ થતી તથા હમણાં જ મરી જવાશે એવું લાગતું હતું.

ઉપરોક્ત બધી તકલીફ ટૂંક સમય માટે થતી હતી (અડધા કલાક જેટલો સમય). થોડા સમય બાદ કોઈપણ સારવાર વગર નવીનભાઈની તકલીફ દૂર થઈ જતી. પરંતુ ફરી પાછા ધબકારા વધી જતા. ધબકારા ક્યારે વધી જશે એ કહેવું નવીનભાઈ તથા કુંબીજનો માટે મુશ્કેલ હતું.

વચ્ચેના સમયમાં નવીનભાઈને કોઈ પણ તકલીફ ન હતી. ફક્ત ધબકારા વધી જવાનો ડર સતત રહેતો હતો.

૨) નવીન ભાઈને બીમારી તરફ લઈ જનારા મહત્વના નકારાત્મક પ્રસંગો:

૧) ભાગીડારને હાર્ટ એટેક : અઢી વર્ષ પહેલાં ધંધાકીય ભાગીડારનો હાર્ટ એટેક નવીનભાઈની હાજરીમાં ઓફિસમાં આવ્યો હતો. નવીનભાઈ એ જ એમને ઈમર્જન્સીમાં હોસ્પિટલમાં દાખલ કરેલ તથા તાત્કાલિક સારવાર કરાવેલ. ભાગીડારની પત્ની તથા અન્ય પરિવારજનાં પછીથી હોસ્પિટલમાં પહોંચ્યાં હતાં. સમયસરની તાત્કાલિક સારવારથી ભાગીડારની તબિયત સુધરી. બંને ભાગીડારો વચ્ચે સગા ભાઈઓથી પણ વિશેષ સંબંધ હતો. આ પ્રસંગની નવીનભાઈના લાગણીશીલ મન પર ઊડી નકારાત્મક અસર થઈ હતી. આ પ્રસંગના બે મહિના બાદ ઉપરોક્ત લક્ષણો શરૂ થયાં હતાં.

૨) માતાશ્રીનું અવસાન : દોઢેક વર્ષ પહેલાં નવીનભાઈના માતાશ્રીનું અવસાન થયું હતું. ઊર્મિશીલ નવીનભાઈના મન પર ઊડો આઘાત લાગ્યો હતો. ત્યાર બાદ નવીનભાઈની બીમારીનું પ્રમાણ વધ્યું હતું. હંદ્યના ધબકારાની માગા વધી હતી.

૩) દીકરીનું વેવિશાળ તૂટી ગયું : આઠેક મહિના પહેલાં દીકરીનું વેવિશાળ કર્યું હતું. દીકરી તથા ભાવિ જમાઈ વચ્ચે નજીવી બાબતમાં મતભેદ થયો. મતભેદને

લીધે ઝઘડો થયો. વેવિશાળ તૂટી ગયું.

આ નકારાત્મક પ્રસંગથી નવીનભાઈની બીમારીનું પ્રમાણ ખૂબ જ વધી ગયું ધબકારા દરરોજ જ વધી જતા હતા. ધંધા પર જવાનું લગભગ બંધ જ હતું. અશક્ય થયું નવીનભાઈ આખો ટિવસ ઘરે જ રહેવા લાગ્યા.

૪) બીમારી નવીનભાઈની જીવનશોલી પર નકારાત્મક અસરો:

૧) કામધંધા પર જવાનું બંધ : છેલ્લા છીએક મહિનાથી નવીનભાઈ ધંધા પર અનિયમિત જતા હતા. હાર્ટ એટેક તથા મને ગંભીર બીમારી છે એ ડરથી ઘરથી બહાર નીકળવાનું લગભગ બંધ થઈ ગયું હતું. આથી ધંધા પર નકારાત્મક અસર થતી હતી. (ધંધાકીય તેમ જ નાણાકીય નકારાત્મક અસર)

૨) નવીનભાઈના તથા પરિવારજનોના મનમાં બીમારીનો ડર હતો આથી સામાજિક પ્રસંગોમાં જવાનું બંધ કર્યું (રખેને બધાની વચ્ચો એટેક આવો તાં) (સામાજિક નકારાત્મક અસર).

૩) બીમારીના ડરને લીધે મુસાફરી કરવાનો ડર રહેતો હતો. દોઢ વર્ષથી બહારગામ કે દેશમાં વેકેશન માટે ગયા ન હતા. ધંધા માટે પણ બહારગામ જવાનું બંધ થઈ ગયું.

૪) પત્નીના મન પર નકારાત્મક અસર થઈ હતી. પત્ની સ્ટ્રેસમાં જીવતી હતી. બ્લડ પ્રેસરની બીમારી થઈ આવી તથા એની દવાઓ ચાલુ હતી. શરૂઆતના સમયમાં બીમારીનું યોગ્ય નિદાન થતાં સારવાર થઈ હોત તો જીવનશૈલી પર ઉપરોક્ત અસરો ન થાત. નકારાત્મક અસરો અટકાવી શકાત.

નિદાન:

- આ એક પેનિક ડિસાર્ટરનો કેસ છે જેમાં
- ૧) શારીરિક તથા મનનાં લક્ષણો હતાં.
 - ૨) લક્ષણો ટૂંક સમય માટે રહેતાં હતાં.
 - ૩) ટૂંક સમય બાદ નવીનભાઈ સારવાર વગર પણ નોર્મલ થઈ જતા હતા.
 - ૪) વૈધકીય તથા શારીરિક તપાસ અને લોબોરટરી તપાસ બધી જ નોર્મલ હતી.

૫) સારવાર:

નવીનભાઈના કેસમાં પેનિક પ્રતિકારક દવાઓ શરૂ કરી. બે અઠવાડિયાંની સારવારમાં નવીનભાઈને સારું લાગવા માંડ્યું. ડર ઓછો થયો.

ચાર અઠવાડિયાંની સારવારમાં ધબકારા નોર્મલ થયા. ધબકારા વધી જતાં બંધ થયા. આત્મવિશ્વાસમાં વધારો થયો. ધંધા પર રેઝ્યુલર જવા લાગ્યા.

કાઉન્સોલિંગ: કાઉન્સોલિંગ સેશન્સ શરૂ કર્યા. જીવનશૈલીમાં, અભિગમમાં, લાગણી શીલતામાં, અપેક્ષામાં બદલાવ લાવવા માટે સહાનુભૂતિપૂર્વક (empathy) ચર્ચા કરી બદલાવ માટેની જરૂરત સમજાવી.

લાગણીથી વિચારવાને બદલ તર્કબુદ્ધિથી વિચારી હકીકતનો બુદ્ધિથી સ્વીકાર કરવા ચર્ચા કરી.

ગણ મહિનાની સારવારમાં નવીનભાઈ પૂર્વવત્ત પ્રમાણે જીવવા લાગ્યા. ધંધા પર નિયમિત જતા થયા. સામાજિક પ્રસંગમાં હાજરી આપી. ધંધા માટે બહારગામ જવાનું આયોજન કર્યું.

છેલ્લા એક વર્ષમાં નવીનભાઈના હદયના ધબકારા નોર્મલ રહ્યા છે. પેનિકનો ઓટેક આવ્યો નથી.

સારાંશ:

- ૧) શારીરિક તકલીફ /લક્ષણો હોય
- ૨) વૈધકીય શારીરિક તપાસ નોર્મલ હોય
- ૩) લોબોરટરી તપાસ, ઑક્સ-રે, સી. ટી. સ્કેન, એમ. આર. આઈ. સ્કેન નોર્મલ હોય ત્યારે મનોચિકિત્સકનો અભિપ્રાય લઈ નિદાન કરાવી યોગ્ય સારવાર કરવી અગત્યની છે.

ક્રમશ.....

ગ્રામીંબહર

સંપાદક : વિશન નાગડા

જાની,

લટ, લટકમટક, લટિયર જુ ગાલ કંઈધે
પાં કારાણી બાપાકે જાધ ક્યા, ઉનીકે સિલામી
દિની. પણ હિકડો, મિઠડો સટૂકડો શબ્દ લિકીને
વિઠો ઘોવો સે પાંજુ નજરમેં ન આયો !

(૧) લટઈ (અ) - અલી હે સખી ! એ અર્થનું
બહેનપણી / સ્ત્રીઓમાં એકબીજાને ઉદેશીને
કરાતું સંબોધન. VOCATIONAL
PARTICLE - used in conversation by
females for a female.

(વાક્ય) “લટઈ, તું તાં બોરી મૌંઘી ભલા !
નિપટ ડિસજે ય નતી ! ”

(૨) લટઈ અ. - પતિ દ્વારા પત્નીને કરાતું
“હું કહું” એ અર્થનું સંબોધન

(વાક્ય) “લટઈ, આભે મેં બટણ ટાંકે ?
તાંકે ઘોવો સે ! ”

(૩) લઠ (સ્ત્રી) (સ. દણી) લાઠી, લાકડી (f)
stick

(વાક્ય) “સીમ સોડે વિઝો ત હથમેં લઠ
વે ત ખાસો ! ”

(૪) લઠ (સ્ત્રી) કરોડ, બરડાનું હાડકું
(f) Backbone

(વાક્ય) “રુગા પુઠા જ ન, સજી લઠ
જલાણી આય ! ”

કચ્છી ભાષામાં ‘લઠ’ મિંજ નિકરેલો હિકડો
અમૂલ્ય શબ્દ આય....

(૫) અડલઠ (સ્ત્રી) - દેહયણ્ણિ, શરીર સૌષ્ઠવ
(f) shapeliness of body

(વાક્ય) કારાણી બાપાજી અડલઠ એડી જ
પાં નોરીંધા જ રો !

‘લઠ’ જુ ગાલ વે ને ‘દીધરલઠ’ જાધ ન
અચે એડો કી ભને ? !

(૬) દીધરલઠ (સ્ત્રી) - દીન્દ્રધનુષ (f) Rainbow
‘અડલઠ’ ને ‘દીધરલઠ’ જુડે રૂપકડે શબ્દે
તે મોહિત ન થીયે ઉ મારૂ કેડો ? !

પનપટી : મા-બોલી કચ્છી ભાષા જે જાધગાર
શબ્દેં કે જાધ કયું તાત એડી જ હિકડી. લાખેણી
ચોવક પણ જાધ કરી ગિનો !

“લઠ હયે પાણી ધાર ન થીયે” (લાઠી મારવાથી
પાણી જુદા ન થાય !) ઈ ચોવક ઈ ચોતી જ
ભા-ભા વિચ ખટરાગ-મતભેદ થીયે તાંય આખર
ઉનીજો સબંધ અકબંધ-અતૂટ જ રે - ભા હિકડા

જ રે જ પાણીમે લઠ છાંતો ત પલવાર પણ પાણી
-પાણીનું ધાર ન રેં, હિકડા જ થિઈ વિઝે.

લૂછ જ સગાઈ સે લૂછ જ સગાઈ !

‘લઠ’ મથે આંકે કો બોલ જાધ વેં ત ફોન જરૂર
કરીજા ભલા... (૨૬૬૭૩૦૫૫)

- આંજો વિશન

એ ખુદા પ્રશ્ન કે જવાબ હે ?

હે રામ ? ભૂલ જાયેગા નામ ?

આ જમી પે કુછ કરકે દીખા ?

મર્દ હે અગર તું ?

તો દહીસર સે ટ્રેનમેં ચડકે દીખા ?

થે લે ફર્સ્ટ ક્લાસ કી ટિકિટ,

જરા ચર્ચગટે જા કે દીખા ?

મંદિર મેં બેઠા હૈ મજે સે

જરા બહાર તો આકે દીખા ?

મુજે માલૂમ બહુત તાકાત હૈ તેરી ?

મત યું અક્કડકે દીખા ?

દૌડકર જરા ચર્ચગટ મેં

ખાલી સીટ પકડ કે દીખા ?

રહેના હૈ સંત નેતાઓમે,

તો સીના તાનકે દીખા ?

બોફર્સ કી ક્યા બાત હૈ,

અષ્ટાચારી બનકે દીખા ?

સોમરસ બહુત પીએ તુને

યેલે દેશી પી કે દીખા ?

ધારાવી દેખી તુને ?

થોડે દિન રહેકર જુકે દીખા ?

પ્રવીણ ગોગરી (પ્રેમ) - દહીસર, ફોન : ૨૮૮૫ ૩૪૫૮

જિંધડી થીંધી વોરણા.

કુછણી કુછ કોયલ જોડી,

મ કુછ કાગડે જોડો કુછણ.

રોણા ડે મૂર માણસાઈજા,

નકા ભારી પોંધો ભજણ.

આંધારો કઠ અંતર મિંજા,

ને હલ ઉજારેજે અડણ.

પટી છોડે વિજ પાપ જી,

ત મિલધા મિઠા સજણ.

ઉળીને કર આરીસો અછો,

ત ડિસાબો સચો નેરણ.

મૂર મ કપ યાર, મોંભતજા,

“અગમ” નકા જિંધડી થીંધી વોરણા.

આસમલ ધૂલિયા “અગમ”

સૂઝી સંત મથો લાયને, મોજસો ફિરેતો,

સંસારી મથો હુંઘેને, પીડાસો પિટજેતો.

હિન સંસારજી અવરી સવરી આંટીમે,

હિકડો પામે વિઝેતો, બ્યો રિજેતો.

માડુ માડુકે વ્યાધિમેં વિજેતો,

ગજો ગજો નેં પધર વારેતો.

સંથોખ વિગરજો ઈ સાહેબો,

જુંયણમેં બેં જા હડ ગારેતો.

મનજલ જુ મ કર રાંધ,
રખ ખૂલો ધિલ બિલીને.
પાસેતો મ હલ પિંફંજેસો,
ઈ ભીરુ હલેતા બિરીને.

ખુટલાઈ જા ખીલા મ ખોડ,
ઈ ઉખડીધે લગધા ઓંજા.
ખોડ ખુધાજે નાં ખાસાઈજા.
ઈ સાંઘાયમેં સોભધા સૌજા.

આસમલ ધુલિયા “અગમ”

મારી ખરી સમૃદ્ધિ મારાં માતા-પિતા

જેના વ્યક્તિત્વને વર્ણવવા શબ્દો ઓછા પડે
એ વ્યક્તિ એટલે મારાં માતા - પિતા
જ્યાં સ્વાર્થને સ્થાન ન હોય એવો નિસ્વાર્થ
સંબંધ એટલે મારાં માતા - પિતા
જ્યાં વાતસાચ્યનાં મોજાં ઓછાં ન થાય એવો
વહાલનો દરિયો એટલે મારાં માતા-પિતા
મારી ખરી સમૃદ્ધિ મારાં માતા-પિતા....

મને પહેલા જમાડરો પછી પોતે જમશે
એટલે મારી મા.

પોતા માટે ઓછું ખર્ચ કરશે, પણ મારા દરેક
શોખ પૂરા કરશે એટલે મારા પણ્યા
મારી ખરી સમૃદ્ધી મારાં માતા-પિતા....

નથી પણ મારી આસપાસ જ છે એવો
અહેસાસ એટલે મારાં માતા-પિતા
મારી ખરી સમૃદ્ધિ મારાં માતા-પિતા....

એક સમી સાંજે બેઠી દરિયાકિનારે
વિચારું કોણ છું હું ? શું મારું અસ્તિત્વ ?
ત્યારે પાછી વળી જોઉં છું તો
બધા માટે જીવનારી હું મારા માટે શું પામી ?
સમાજ અને લોકોને સાચવવામાં શું
મારું અસ્તિત્વ ખોવાઈ ગયું ?

એક સમી સાંજે બેઠી દરિયાકિનારે
વિચારું કોણ છું હું ?

વહુ, પણી, માં, દીકરી, બેનના રોલ ભજવતા
ભજવતા સ્વ માટેનો રોલ ભજવવાનું ભૂલી ગઈ ?
આજે હવે જ્યારે આગળ વધવાનો સમય આવ્યો
તો ક્યાંથી લાવું એ આત્મવિશ્વાસ અને હિમત
જે બધું ભૂતકાળમાં છૂટી ગયું
એક સમી સાંજે બેઠી દરિયાકિનારે
વિચારું કોણ છું હું ?

પણ જે નથી મારી પાસે એનો અણાગમો
નથી મને, જે છે તેમાં બહુ ખુશ છું. કારણ
હું જે શોધતી રહી તે મળી ગયું મને આજે
મારું અસ્તિત્વ મારી દીકરીમાં

કારણ મારી દીકરી છે મારું જ પ્રતિબિંબ

એક સમી સાંજે બેઠી દરિયાકિનારે
વિચારું કોણ છું હું ? શું છે મારું અસ્તિત્વ ?
મારી દીકરી જ છે મારું અસ્તિત્વ.

શિલ્પા સમીર વોરા
ગોલડા - મુલુંડ

ONLINE

How excitement occurs;
How nice we feel;
How quickly we are online

But,
Little do we know its defects
Little do we know its complexities

Online education,
Online examination,
Online shopping...

we all now meet online;
we're so close but yet so apart.

Looking at all of this, there's a small
speculation that
We have become machines...
and are good only online.

SO MANY THINGS...

So many things to write, to tell and
As I took the pen and the notebook
The thoughts vanished.

As if nothing new I am going to write,
As if nothing new to tell in these times.
If we know so much,
how come failures and failures?

So much lies around that
now we live in lies and die in lies.
A child, a teenager, an adult,
an old person;
All seem to seek and seek that
which they never get.
The rich are getting richer and
the poor are getting poorer.
Simplicity has lost its charm and
Glamour is on the top at the present.

-Kishore Hirji Vora
9619671544

તૂત

તૂત જેડા તૂત પધરા કઈ સગ્ગોં,
ધારીયું ત ભૂત પધરા કઈ સગ્ગોં !
પાં અફદ્દિઅખરેં કનાં ઓછા નઈયું
પાં મિજાં અવધૂત પધરા કઈ સગ્ગોં !!

આરીસો

સૌંન છડી ઘો પિતર નેરીએં,
છાલ ! કિતે તું છિતર નેરીએ !
આરીસો કો નાંય હથેમે ?
બાર જુકો તો ચિતર નેરીએ !!

જેર જટી નિન

માલક તોજુ મેર જટી નિન,
જટણું વો સે ખેર જટી નિન.
જ્યાણ જટેનું મોર જિરા તું,
જ્યાણ મિંજાનું જેર જટી નિન !

સમજણા

સમજણા પાંજુ સૌડી સોરી !
સામેં થો, સે પાંજો વેરી !!
આય કોર, સો પુછો કુલા તા ?
આરીસે મેં નિનજા નોરી !!

- વિશન નાગાડા

સાંવન

અવસાન નોંધ

(તા. ૧ નવેમ્બર ૨૦૨૧ થી તા. ૩૦ નવેમ્બર ૨૦૨૧)

ચક્ષુદાન : દેહ /ત્વાચાદાન : અવચયવદાન :

પ્રાર્થના રાખેલ નથી

નામ	ઉંમર	ગામ	હાલે	નામ	ઉંમર	ગામ	હાલે
ભારતીબેન પ્રેમજી પાસુ હરિયા	૭૪	બાડા	બોરીવલી	મહિબેન પ્રેમજી જેઠા છેડા	૮૫	મોટા લાયજા	માટુંગા
સૂર્યકાંત પ્રેમજી મેધજી દેહિયા	૬૬	તલવાશા	મલાડ	અ.સૌ. ભાનુમતી ભવાનજી રતનશી ગોગરી	૭૩	નાના ભાડિયા	નાલાસોપરો
મંજુલાબેન નાનજી દસા છેડા	૮૦	વાંકી	ડૉબિવલી	પાનબાઈ લીરજી હરિયા	૭૭	બાડા	અંધેરી
મા. જીવીબેન છાંગનાલ ખીમજી ગડા	૮૪	રાયશા	મલાડ (૩ ૩)	દાંસબાઈ ખીમજી પદમશી છેડા	૮૬	વાંકી	મુલંડ
ખુશાલચંદ લાલજી રતનશી નાગડા	૭૨	ભોજય	થાણા	જીતિન પ્રેમજી ખીંયશી નાગડા	૪૫	હુમરા	ભાઈદર
જવેરીલાલ લધુ દેવરાજ વિસરિયા	૭૩	કુંદોડી	સેન્ટહર્સ્ટ રોડ	શૈલેશ નાગજી મેધજી મામણિયા	૫૫	પુનરી	બોરીવલી
રતનશી દેવજી માલદે	૮૩	લુણી	કાંદિવલી	મા. ભારતીબેન નવીન રતનશી છેડા	૬૪	બિદા	કામોઠે
રમણીકલાલ ભવાનજી ગાંગજી કુરિયા	૮૬	બિદા	બિદા	પદમશી મેધજી કાંચા ગાલા	૮૨	ભુજપુર	ડૉબિવલી
અ.સૌ. ચેતા મિલિંદ શરિકાંત નાગડા	૪૦	વરંડી મોટી	હેદરાબાદ	જગરારી કરમરી આણંદ દેહિયા	૬૬	ભોરચા	ભોરચા
રમણીકલાલ શામજી પાસુ દેહિયા	૭૧	લુણી	દહીસર	ઉમેશ લીલાધર કનજી નાગડા	૫૧	કોટી (મહા)	ઘાટકોપર
વશનજી માવજી વિજયાર વિસરિયા	૭૮	કોડાય	વિરાર	કાંતિલાલ હેમરાજ દેવજી ગોસર	૫૫	દેવપુર	વિજયવાડા
મા. દેવકાંબેન ગાંગજી ભાણજી નાગડા	૮૨	મોટી ઉંઠોડ	ડૉબિવલી	ઉત્તમ રવજી તાલા છાડવા	૬૧	માપર	ડૉબિવલી
કુ. આહના ભાવિન વલ્લભજી છાડવા	૪૨દિ.	ટેપા	બોરીવલી	મહિલાલ ચુનીલાલ ખીમરાજ નાગડા	૭૩	કોડાય	અમેરિકા
અ.સૌ. કવિતા રાજેશ વીરજલાલ સાવલા	૪૧	ગુંદાલા	ડૉબિવલી	વેલજી પાવણ પાસુ વોરા	૮૩	બિદા	દાદર
નિપીન ગાંગજી ખીમજી વોરા	૫૦	દુર્ગાપુર	ભાંડુપ	ઉધાબેન જિતેન્દ્ર રામજી સંગોઈ	૫૫	ક્રપાયા	નવસારી
અ.સૌ. પરીક્ષા હસમુખ માવજી સાવલા	૫૮	વાખાપુર	બોરીવલી	ધર્મશ ભવાનજી વાલજી રંબિયા	૫૬	નાના ભાડિયા	વાશી
લહેરચંદ મોચારણ ગોગરી	૬૧	ડેણા	ડૉબિવલી	શાંતિલાલ હુંગરશી હીરજી છેડા	૭૬	નાના આસંબિયા	થાણા
કિશોર વિરજ ધેલા દેહિયા	૬૫	ગાઠશીરા	મુલંડ	અ.સૌ. હંસા રમેશ છોટાલાલ ગંગર	૬૪	નાંગલપુર	બેંગલોર
ચંપકલાલ ખેતરી માણણ ગોગરી	૭૨	નાંગલપુર	ઘાટકોપર	હીરાવંતીબેન મોહનલાલ નાનજી વીરા	૭૪	દેવપુર	અંબરનાથ
અમૃતબેન પ્રેમજી નાગજી મોતા	૭૫	માપર	મુલંડ	અ.સૌ. દેવકાંબેન કાંતિલાલ રતનશી સાવલા	૭૫	નાની તુંબડી	બોરીવલી
પદમશી પાસુ માલશી ખિમસિયા	૭૭	મ્રાગપુર	ચેમ્બુર	નિર્મણાબેન પોપટલાલ પ્રેમજી ગાલા	૭૮	દેશલપુર	માટુંગા
મા. ઝેરેબેન લાલજી કાનજી સંગોઈ	૮૧	મેરાઉ	દાદર	કલ્યાણજી રવજી દેવરાજ રંબિયા	૬૭	રામાણિયા	અમદાવાદ
ઝયંતીલાલ તેજાપાર નાગડા	૮૨	નાના રતાડિયા	નાના રતાડિયા	ઝેરેબેન ખીમજી રણશી સાવલા	૮૪	કોડાય	વાલકેશ્વર

નામ	ઉંમર	ગામ	હાલે
મહેશ મેઘજી ભવાનજી ગાલા	૬૨	મેરાઉ	માટુંગા
ભરત પાસુ રણશ્રી શાહ / સંગોઈ	૬૫	પુનરી	તિલકનગર
ગં.સ્વ. હીરબાઈ હીરજી ગાંગજી નાગડા	૭૪	નરેડી	ડૉબિવલી
રાધવજી મોચારણ પાસુ કક્કા	૭૫	વાંકી	ગોરેગામ
લક્ષીબેન ખીમજી દેવજી હરિયા	૮૦	ઝુમરા	માહિમ
આણંદજી ભવાનજી રવજી ગાલા	૮૪	કાંડાગરા	વલસાડ
જવેરબેન નેમજી શિવજી ગંગર	૮૬	લાખાપુર	જોગેશ્રી
ઉમરબાઈ રામજી તાલા છેડા	૮૩	પરી	વડાલા
નિલય નવીનયંત્ર જેઠા વીરા	૩૮	દેવપુર	મુલુંડ
અ.સૌ. ભારતીબેન રસિક મણિલાલ નીકમ	૪૬	મોટી ખાખર	કાંદિવલી
અ.સૌ. ઉથાબેન ગુલાબ જ્યંતીલાલ છેડા	૫૭	નવાવાસ	ડૉબિવલી
મા. અમૃતબેન દામજી શામજી નીસર	૬૨	વડાલા	દાદર
નયના વિશનજી રવજી નીસર	૪૧	દેવપુર	અંખરનાથ
સુધીર (રામાણિયાના સ્વ. લક્ષીબેન ભવાનજી મણશ્રી રાંભિયાના જમાઈ)	૬૫	—	મીરા રોડ
તેજજી ગોવર પાલણ રાંભિયા	૭૫	ટેપા	જોગેશ્રી
મણિલાલ હીરજી રાયશી છેડા	૭૭	પુનરી	નાગપુર
લક્ષીયંદ કુવરજી હેમરાજ સાવલા	૮૫	મેરાઉ	લોઅર પરેલ
ભાનુબેન પોપટલાલ મોણશ્રી ગડા	૮૮	મો. આસંભિયા	મલાડ
ધનજી જેઠા માણોક દેઢિયા	૮૧	ગાઠશીશા	મુલુંડ
સુનીલ કુંગરશી શામજી ગોગરી	૬૩	ભુજપુર	મુલુંડ
હેમલતા વિશનજી ભાણજી વિસિયા	૬૮	કોડાય	ચેમ્બુર
મંજુલાબેન ઠાકરશી તેજશી સાવલા	૭૩	ટેપા	બોરીવલી
કેસરબેન જ્યંતીલાલ હીરજી વોરા	૭૫	કારાધોથા	ધાટકોપર
મુલચંદ પ્રેમજી ખીમજી છેડા	૭૮	ગોધરા	વડાલા
અ.સૌ. મધુબેન મહેન્દ્ર કાંતિલાલ બૌખા	૬૧	નાની તુંબડી	પરેલ
સોનભાઈ કુંગરશી ભાણજી છેડા	૭૬	રાયશા	ડૉબિવલી (૪ ઢી)
રાધવજી હંસરાજ ધરમશી ગંગર	૭૯	દેશલપુર	ગોરેગામ
દેવકાંબેન રાધવજી ભાણજી ગડા	૮૪	ગાઠશીશા	વાશી
મીઠાબેન ગાંગજી કુરપાર છેડા	૮૨	ભુજપુર	બોરીવલી
અ.સૌ. મીનાબેન શીતિ કેશવજી છેડા	૫૮	ડોણા	વડાલા
મુકેશ કરમશી હંસરાજ દેઢિયા	૬૧	બિદા	નેપેન્સી રોડ
ગંગાભાઈ વીરજી વેલા સોની	૮૨	વડાલા	દહીસર

નામ	ઉંમર	ગામ	હાલે
વસંત લખમશી લાલજી ગોગરી	૭૬	દુંડા	વાશી
નરેશ માવજી રતનશી કુરિયા	૫૦	બિદા	ચીંચબંદર
નિલમબેન નવીન વેલજી શાહ / ગાલા	૬૬	કાંડાગરા	ડૉબિવલી
રમીલાબેન હીરજી ચના નાગડા	૭૭	બિદ	ઈન્દોર
શામજી જીવરજી દેરાજ સાવલા	૭૮	દેશલપુર	રામાણિયા (૧૨ ઢી)
નિર્મલાબેન જ્યંતીલાલ વેલજી દેઢિયા	૮૦	બારોઈ	ધાટકોપર (૨ ઢી)
દામજી ભાણજી મુરજી નાગડા	૮૫	મોટી ઉંડોઠ	કલવા
જવેરબેન કલ્યાણજી રવજી છેડા	૮૩	લાયજા	તાડદેવ
દર્શનાબેન દિનેશ મણગનલાલ દેઢિયા	૬૫	ભુજપુર	હૈદરાબાદ
મા. લક્ષીબેન હંસરાજ ધનજી પાસડ	૭૮	નાંદેચા	માટુંગા
અ.સૌ. રૂક્મણીબેન પ્રવીણયંત્ર હરશી કુરિયા	૭૮	તલવાણા	કોહાપુર
હર્ષ હરેશ હંસરાજ વીરા	૬૪	પરી	મલાડ
જ્યશ્રી રોહિત રતનશી શાહ/મારુ	૬૭	લાખાપુર	કાંદિવલી
મા. લીલાવંતી તલકશી હીરજી રાંભિયા	૮૧	નાના ભાડિયા	વાશી
સાકરબેન રમણીકલાલ વેલા દેઢિયા	૮૦	નાની ખાખર	રાજીધીપળા
તલકશી ઓબાયા પદમશી નંદુ	૮૬	મોટી રાયશા	કાંદિવલી
અરવિંદ દામજી દેવજી હરિયા	૬૪	કોટા રોડ	અંધેરી
અનીલ જીવરજી પાસુ ભેદા	૭૪	ભુજપુર	મીરા રોડ
શામજી ખીમજી હંસરાજ મામણિયા	૭૪	મેરાઉ	ધાટકોપર
ધનભાઈ હેમરાજ લાલજી દેઢિયા	૮૦	શેરી	શેરી
સરલાબેન નેમજી નાગરી સેયા	૮૦	કારાધોથા	પુના
કલ્યાણજી મણરી દેઢિયા	૮૪	કોટરી (મહા)	વડાલા
વિનોદ વેરશી આસગ વોરા	૬૪	ગોધરા	મુલુંડ
મા. અનેરબેન દેવચંદ ધનજી ગડા	૭૨	ચીઆસર	અંધેરી
તલકશી રામજી નથુ છેડા	૭૩	બગડા	મલાડ
ઈન્દુબેન લક્ષીયંદ ધનજી સંગોઈ	૮૨	મેરાઉ	માટુંગા
પ્રાર્થના રાખેલ છે.			
જગદીશ મોગરજી મેઘજી નાગડા	૬૨	ઉંડોઠ	ભાંડુપ
લાલજી ઉગા લાખા શાહ	૮૪	લાકડીયા	ગોરેગામ
માયાબેન પ્રકુલ્પ રવજી દેઢિયા	૭૦	નાની ખાખર	ચેન્નાઈ (ઝુમ)
હરભચંદ રતનશી લાલજી સાવલા	૭૧	રામાણિયા	મુલુંડ
બીજાલ વિશાલ લક્ષીયંદ વીરા	૩૪	દેવપુર	મીરા રોડ

શ્રી ક.વ.ઓ. સેવા સમાજ

સંસ્થાની વિવિધ પ્રવૃત્તિઓ

Supporting PROGRESS, Optimizing POTENTIAL.

Industry Leading Technology,
Driving Sustainable Growth.

WELFARE ACTIVITIES:

- | Reusable and Recyclable Products
- | Rainwater Harvesting Systems
- | Constant Quest To Find New Ways To Be More Efficient And Green
- | 100% Virgin Material
- | Employee Welfare Practices, Understanding Their Personal Matter And Hand-holding Them During Times Of Need
- | Empowering Physically Challenged Women

Mitsu Chem Plast Ltd.

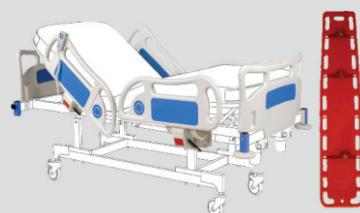
You visualise...we mold Blow Moulding | Injection Moulding | Custom Moulding

+91 22 25920055 | sales@mitsuchem.com | www.mitsuchem.com
329, Gala Complex, Din Dayal Upadhyay Marg, Mulund (W), Mumbai - 400 080, Maharashtra, India.

Trusted Products,
Proven Expertise

MOLDED INDUSTRIAL PACKAGING

HOSPITAL FURNITURE PARTS

AUTOMOTIVE COMPONENTS

INFRASTRUCTURAL FURNITURE PARTS